

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Första kammaren.

Nr 17.

Lördagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 49, angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Växjö stift K. L. Lindberg, i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 141, angående ändringsarbeten inom kungl. bibliotekets byggnad;

nr 160, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 161, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 162, angående dyrtidstillägg åt nordiska museets och livrustkammarens personal;

nr 163, angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 164, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 165, angående upplåtande av mark från kronoparken Åsen och Uppsala slottsjord för utvidgning av akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

nr 166, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under eklelesiastikåret 1922—1923 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 167, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 169, med förslag till förordning om provtaxering i anledning av ifrågasatt omläggning av det kommunala beskattningsväsendet;

nr 174, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 175, angående viss ändring i gällande bestämmelser om vågar; nr 181, angående reglering av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m.; samt

nr 188, med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 152, angående omorganisation av postsparbanken och införande av postgirorörelse m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, första lagutskottets utlåtande nr 8 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 17 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
inlandsbanan
mellan Volgsjön
och Gellivare.*

Punkten 11.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gellivare för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen motionsvis gjorda framställningar, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 10) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 10) av herr *E. Hage* m. fl., däri hemställt, att riksdagen måtte anslå å tilläggsstat för 1922 för inlandsbanans norra del 500,000 kronor, samt att för samma bandel måtte å riksstaten för tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1923 ävenså uppföras 500,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 11) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 11) av herr *E. Hage* m. fl., som hemställt, att riksdagen måtte till byggande av järnvägen Jörn—Gubblijaure anslå å tilläggsstaten för 1922 1,000,000 kronor och å riksstaten för tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1923 500,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt:

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag, måtte för fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gellivare för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av lånemedel;

2) att herr Bergqvists m. fl. och herr Hages m. fl. berörda motioner, i vad samma motioner avsåge anvisande av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *O. Bergqvist*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gellivare.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! I denna punkt har utskottet behandlat två motioner, väckta av mig i första kammaren med instämmande av åtskilliga kammarkamrater och av herr Hage i andra kammaren. Den ena avser anslag till fortsättande av inlandsbanans norra del från Porjus fram till Jokkmokks kyrkoby. Där begära motionärerna å tilläggsstaten för år 1922 500,000 kronor samt för första halvåret 1923 likaledes 500,000 kronor. Den andra motionen gäller tvärbanan Jörn—Gubbljaure, som av riksdagen i princip beslutits men till vars byggande ännu inga medel anvisats. För detta banbygge ha begärts på tilläggsstat för 1922 1,000,000 kronor och för första halvåret 1923 500,000 kronor. Det torde icke kunna förnekas, att dessa bansträckor äro av stort behov påkallade, och det har ju icke heller statsutskottet gjort. Vad beträffar fortsättningen av inlandsbanan från Porjus till Jokkmokk, är den ett led i det stora inlandsbanbygget, men den har en särskilt stor lokal betydelse, därigenom att den skulle förbinda de två största samhällena inom Jokkmokks församling, nämligen Porjus och Jokkmokks kyrkoby, och den bleve en utfartsled för denna sistnämnda ort, som är centralorten i Jokkmokks mycket vidsträckta församling. Som det nu är, äro kommunikationsförhållandena alldeles oefterrättliga; från Porjus till Jokkmokk, ett avstånd av icke fullt fem mil, finnes icke någon landsväg, utan dessa bägge platser äro skilda genom en väglös ödemark. Vill en porjusbo deltaga i en stämma inom församlingen, måste han först resa fem mil järnväg till Gellivare och därifrån omkring åtta mil järnväg till Murjek samt ytterligare sex och en halv mil landsväg till Jokkmokks kyrkoplats. Man förstår vilka olägenheter dylika kommunikationsförhållanden skola medföra icke minst för arbetarstammen i Porjus, som ändå måste hava sin förbindelse med församlingens centrala plats. Det är därför ett enstämmigt krav från Porjusorten liksom naturligtvis även från Jokkmokk, att denna bandel bygges så fort som möjligt, och vad motionärerna närmast avsett är att få den fram åtminstone till en plats Ligga, två mil från Jokkmokks kyrkoplats, varigenom förbindelsen åtminstone skulle i första hand något underlättas. Sedan finge man försöka få banan så fort ske kunde framdragen till Vaikijaure, som ligger på norra sidan av Lilla Lule älv och därefter utan allt för långt dröjsmål till Jokkmokks kyrkoby.

Vad tvärbanan Jörn—Gubbljaure beträffar, skulle den börja i

Anslag till
inlandsbanan
mellan Volg-
sjön och Gel-
livare.
(Forts.)

Västerbottens län, sedan fortsätta genom den stora byn Glommerträsk, därefter nå upp till Arvidsjaurs kyrka och sedan till närheten av Arjeplog. Det är också en synnerligen angelägen samfärdsled som här är i fråga, och den har framför inlandsbanan den fördelen, att den genomlöper trakter med stora odlingsmöjligheter. Sträckan mellan Glommerträsk och Abborrträsk by inom Arvidsjaurs socken består av mycket vida myrmarker av yppersta beskaffenhet, där många tusen människor skulle kunna hava sin utkomst, ifall dessa myrar bleve lagda under kultur. En järnväg genom denna trakt skulle naturligtvis i hög grad främja odlingen på denna ort.

Man har sökt väga betydelsen av de båda banorna mot varandra. Somliga göra gällande, att den ifrågavarande inlandsbandelen är den viktigaste, andra att tvärbanan Jörn—Gubblijaure är den viktigaste. Det är svårt att säga, vilkendera av dem är av största behovet påkallad. Men för min del måste jag nästan sätta banan Jörn—Gubblijaure till och med framför den del av inlandsbanan, varom här är fråga. Landshövding Malm är också synnerligen intresserad för denna tvärbana. Han har lämnat en promemoria till motionärerna, vilken är tryckt såsom bilaga till motionen, och han framhåller däri särskilt vikten av att man börjar på med denna bana och betonar särskilt lämpligheten av att nödhjälpsarbeten här anordnas och således en del av arbetslöshetsanslaget toges i anspråk för dess byggande. Nu har emellertid statsutskottet icke velat gå motionärerna till mötes, och jag måste säga, att jag mycket väl förstår utskottet: det är sparsamhetssynpunkten, som genomgår behandlingen av alla anslagsfrågor vid innevarande års riksdag, och jag vill visst icke jäva de sparsamhetssträvanden, som här göra sig gällande. Men då tiden är sådan den är och här gå stora skaror av arbetslösa människor, får man icke uteslutande se på sparsamhetssynpunkten, utan måste även se på möjligheten att bereda dessa arbetslösa tillfälle till arbete. I Norrbottens län uppgick de arbetslösas antal vid den tid motionen skrevs till 15,315 personer. Det är klart, att det är svårt att hitta på tillfälliga arbeten, där man kan sysselsätta så mycket folk, men då man här har ett planerat arbete, som man i alla fall ämnar genomföra, synes det klokt att söka koncentrera sig på detta arbete, som dessutom är av verkligt produktiv natur. Om riksdagen skulle bevilja de begärda anslagen, skulle givetvis detta kunna medföra, att man kunde sänka arbetslöshetsanslaget med motsvarande belopp.

Utskottet anvisar nu en annan väg, nämligen att nödhjälpsarbeten skulle kunna anordnas på ifrågavarande bansträckor. Så säger utskottet i fråga om inlandsbanans norra del: "Givetvis möter enligt utskottets mening intet hinder mot att vid ifrågavarande järnvägsanläggning använda nödhjälpsmedel i större utsträckning än som hittills skett, en åtgärd som under för handnvarande förhållanden jämväl synes önskvärd", och om tvärbanan Jörn—Gubblijaure säger utskottet, sedan det avvisat motionerna, följande: "Härmed har utskottet icke tagit ställning till frågan, huruvida ett igångsättande av vissa nödhjälpsarbeten

å ifrågavarande bana kan anses nödigt och lämpligt." Skulle det nu så vara, att kammaren icke vill frångå den ståndpunkt, som statsutskottet intagit i frågan och kammaren alltså avslår motionärernas framställning i den form den föreligger, vill jag åtminstone begagna tillfället att vädja till regeringen och särskilt till herr kommunikationsministern att taga fasta på den anvisning, som utskottet sålunda giver, nämligen att dessa högst nödiga arbeten må kunna befrämjas genom för de arbetslösa anordnade nödhjulsarbeten i dessa trakter. Det är ju så, att vill man hava fram en sak, bör den helst stå i klämman och icke i motiveringen. I detta fall är riksdagens önskan om anordnande av vissa nödhjulsarbeten anförd i motiveringen, och därför kan man frukta, att den av utskottet uttalade tanken icke leder till något. Jag anser det därför så mycket angelägnare att begagna tillfället att kraftigt understryka, att regeringen måste hava sin uppmärksamhet fästad just på dessa bansträckor, och det vet jag att jag gör icke blott i eget namn, utan i hela den provins namn, som jag här representerar.

Anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gelivare.
(Forts.)

Naturligtvis vet jag, att det är lönlöst att yrka bifall till motionerna, men det vore väl en svag motionär, som icke hade mod att åtminstone yrka bifall, och därför, herr greve och talman, tillåter jag mig att yrka bifall till de av mig väckta motionerna nr 10 och 11.

Herr förste vice talmannen: Den ärade talarens sympatiska sätt att kämpa för den landsdels intresse, som han representerar, är väl känt av kammaren, och det är med en viss känsla av beklämning, som jag måste motsäga honom, men omständigheterna äro sådana, att statsutskottet ansett nödvändigt att hålla sig inom ramen av de utgiftsposter, som förekomma i budgeten, och det har därför i avseende å dessa motioner icke kunnat gå längre än Kungl. Maj: t föreslagit.

Nu har den ärade föregående talaren redan sagt vad jag skulle säga i mitt svar, då han påpekat, att utskottet mycket kraftigt anvisat ett sätt att beträffande bandelen Jokkmokk—Porjus tillmötesgå motionärerna, det nämligen att i likhet med vad man tidigare gjort, använda en stor del av de anslag för nödhjulsarbeten, som äro avsedda för de affärsdrivande verken, på fortsättning av banan Porjus—Jokkmokk.

Beträffande den andra frågan, angående påbörjande av bibanan Jörn—Gubbliaure, är det kanske någon principiell skillnad mellan statsutskottets majoritets och den ärade talarens uppfattning. Vi hava nämligen, såsom fallet varit föregående riksdag och såsom även Kungl. Maj: t nu föreslår, icke ansett skäligt, att man skulle besluta sig för att nu påbörja denna bana. Det gäller i alla fall ett högst avsevärt belopp — jag kommer icke ihåg det exakta beloppet, men det är i alla fall fråga om 8 å 9 miljoner, som denna bana skulle kosta — och i dessa tider är det högst olägligt, med hänsyn till rådande förhållanden, att besluta sig för påbörjande av en sådan bana som denna. Jag ber att i det fallet få citera vad den föregående ärade talaren i sammansatta stats- och andra lagutskottets nr 2 utlåtande nr 1 själv sagt: "att under en depressionstid som den nuvarande, då uppgörandet av statsbudgeten

Anslag till
inlandsbanan
mellan Volg-
sjön och Gel-
livarc.
(Forts.)

är förenat med de största svårigheter” ansåge han sig förhindrad att tillstyrka bifall till den i nämnda utlåtande omnämnda motionen, men det förutsattes emellertid, ”att Kungl. Maj:t icke underlåter att, när statsfinansernas ställning och förhållandena i övrigt det medgiva, för riksdagen framlägga det förslag, vartill en vidare prövning kan för- anleda”. Jag hoppas också, att när den tiden kommer, Kungl. Maj:t skall taga upp frågan om tvärbanan Jörn—Gubblijaure. Vad själva arbetslöshetsfrågan beträffar, har statsutskottet även rörande denna bana uttalat sig på det sättet, att skulle det visa sig behöfligt att just inom den trakt, där denna bana framgår, börja såsom nödhjulsarbeten terrasserings- och sådana förberedande arbeten för den blivande banan Jörn—Gubblijaure, har statsutskottet ingenting att däremot anmärka.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Carlsson, Johan Gustaf: Det kunde tyckas mindre befogat, att en ledamot i min ställning, som i denna fråga icke kan anses ha lokala intressen att bevaka och icke heller deltagit i frågans förberedande behandling i statsutskottet, här tager till orda. Saken är emellertid den, att jag under sistlidne sommar kom att färdas genom några av de trakter, som komma att beröras av den föreslagna järnvägslinjen Porjus—Jokkmokk. Jag hade då tillfälle att göra besök dels vid Jokkmokks kyrkoby och dels vid Vaikijaure på östra stranden av Lilla Lule älv, den plats, som omnämnes i hr Bergqvists motion. Genom samtal med personer, som jag träffade, fick jag det intrycket, att frågan om en bananläggning där uppe var den stora frågan för dagen, att man där verkligen knöt stora förhoppningar just till detta banbygge och ansåg, att det skulle medföra de största fördelar för bygden.

Jag tror att förutom de skäl, som kunna anföras till förmån för inlandsbanans fortsättande i dess helhet, är det alldeles särskilda skäl, som tala till förmån för att om möjligt forcera järnvägsbygget mellan Jokkmokk och Porjus. Det är ju genom statsmakternas ingripande som detta stora samhälle där uppe vid Porjus tillkommit, och det är klart att man i Jokkmokks kyrkoby, som dock i alla fall är bygdens kulturella och administrativa centrum, strävar efter att komma i så nära förbindelse som möjligt med Porjus, beläget inom Jokkmokks socken som det är. Såsom det nu är ställt, måste man för att komma från Porjus till Jokkmokk färdas cirka 13 1/2 mil järnväg och 6 1/2 mil landsväg, d. v. s. omkring 20 mil, under det att avståndet mellan dessa orter utefter den utstakade järnvägslinjen icke är stort mer än 4 1/2 mil. För att passera denna kortare vägsträcka måste man nu taga sig fram under de mest ogynnsamma omständigheter genom skogs- och myrmarker. För innevånarna i Porjus är det naturligtvis av största betydelse att få en lätt kommunikation med socknens huvudort, Jokkmokks kyrkoby.

Det finnes kanske också en annan synpunkt, som i detta sammanhang, när det gäller järnvägsbygget Porjus—Jokkmokk, icke får anses

oväsentlig. Det har visat sig, att den del av inlandsbanan, som nyligen blivit färdig, mellan Gellivare och Porjus, rätt mycket trafikeras av turister, vilka särskilt uppskatta att från Luleluspén få göra en sjöfärd över Stora Lulevatten fram till Stora Sjöfallet och jag vill endast påpeka, att om banan fortsättes från Porjus, bansträckan Porjus—Jokkmokk kan få stor betydelse för turisttrafiken, då av densamma beröras trakter, vilka äro särdeles lockande för turisterna. Det må vara nog att erinra, dels att den går alldeles intill Harsprånget och utmed Stora Lule älv samt även passerar i omedelbar närhet av Akkas- och Kajtumfallen, dels ock att den underlättar förbindelsen med Jokkmokk och bereder turisterna möjlighet att från denna plats bekvämt nå fram till Kvikkjokk, såsom bekant den gamla klassiska vallfartsorten i Lappland. Jag menar, att även dessa speciella skäl med hänsyn till turisttrafiken tala för att i möjligaste mån forcera arbetet på sträckan mellan Porjus och Jokkmokk.

Anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gellivare.
(Forts.)

Det naturligaste för mig vore väl att yrka bifall till herr Bergqvists motion i vad den gäller denna sak, men jag anser detta vara tämligen lönlöst, då så pass stark majoritet finnes för statsutskottets utlåtande, och därför inskränker jag mig till att yrka bifall till utlåtandet med särskilt understrykande av vad utskottet i motiveringen uttalat angående önskvärdheten av att nödhjälpsmedel i största möjliga mån användas för att forcera järnvägsbyggandet mellan Porjus och Jokkmokk.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i mom. 1 men beträffande mom. 2 avslå utskottets hemställan och bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 12—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 17 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstaten för år 1922 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk.

Punkten 1.

I en inom första kammaren väckt motion (nr 64) hade herr G. Rosén hemställt, att riksdagen måtte å tilläggsstat för år 1922 anvisa 85,000 kronor för anläggning av håll- och lastplats vid London mellan Hörnsjö och Vännäs.

Anslag till hållplats vid London.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grun-

Anslag till
hållplats vid
London.
(Forts.)

der hemställt, att herr Roséns i ämnet väckta motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *C. G. Ekman*, *A. Wiklund*, *K. V. Rydén*, *J. Jönsson* i Revinge och *S. Bengtsson* i Norup, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr *Ekman*, *Carl Gustaf*: Vid den nu föredragna punkten har undertecknad jämte andra ledamöter av statsutskottet anført reservation. Jag har den bestämda uppfattningen, att, om i brådskan bland andra ärenden kunnat åt denna fråga av statsutskottets medlemmar ägnas större uppmärksamhet, säkerligen statsutskottets majoritet kommit till ett annat resultat än det nu föreliggande i form av ett fullständigt avstyrkande.

Det gäller här anordnande av mötesplats vid London å linjen Vännäs—Hörnsjö ett förslag som järnvägsstyrelsen tidigare framlagt för riksdagen med yrkande om anslag och som järnvägsstyrelsen vid senare riksdagar ytterligare förordat. Orsaken varför icke denna järnvägsstyrelsens framställning vann bifall första gången var ju den alltmör tryckande ekonomiska situationen och nödvändigheten att minska byggnadsverksamheten på olika områden.

Det förhåller sig emellertid så i detta fall, att de som bo invid och omkring banan i fråga och utgöra en befolkning av omkring 1,300 personer, såsom förhållandena nu äro, icke hava någon möjlighet att utnyttja banan för sina kommunikationsbehov. Deras landsvägar gå icke till de på sidan om dem liggande järnvägsstationerna, utan gå rakt från dessa stationer till annat håll efter det gamla landsvägs-systemet. Det förhåller sig sålunda på det sättet, att de icke hava möjlighet att utnyttja den bana, som de bo i närheten av, ett förhållande, som givetvis icke kan betraktas såsom idealiskt. Därtill kommer, att man tidigare från järnvägsstyrelsens sida ansett och förmodar jag fortfarande anser önskvärt att anordna denna mötesplats.

Motionären har framhållit dessa omständigheter med biläggande till motionen av en petition från en mängd människor, som påyrka direkt anslag för uppbyggande av stationen i fråga.

Vid närmare övervägande av denna sak har man emellertid kommit till det resultat, att det förefaller, som om det icke skulle möta något hinder, att dessa arbeten kunde komma till utförande med användning av till järnvägsstyrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedel. Det är ju så, att järnvägsstyrelsen själv måst vid Vännäs stora järnvägsstation avskeda en mängd personer, som för närvarande sakna arbete och vilka så vitt jag förstår, om de icke få arbete där måste få komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd. Då så är förhållandet och då här föreligger behov av arbete, synes det vara en lämplig åtgärd, att man nu med användande av de till järnvägsstyrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedlen anordnar den ifrågakvarande mötesplatsen. Och i enlighet med den av motionären gjorda framställningen ber jag att få hemställa, att kammaren måtte fatta följande beslut:

”Beträffande anordnandet av en mötesplats vid London har utskottet funnit starka skäl vara anförda för att detta arbete snarast görkligt igångsättes, därvid lämpliga nödhjälpsmedel synas kunna komma till användning. Vid sådant förhållande torde särskilt anslag icke vara erforderligt.

*Anslag till
hållplats vid
London.
(Forts.)*

Utskottet hemställer, att riksdagen, med anledning av herr Roséns motion, måtte för sin del förklara järnvägsstyrelsen berättigad att för anordnande av mötesplats vid London å bandelen Hörnsjö—Vännäs använda av till styrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedel ett belopp, högst 75,000 kronor.”

Det föreslås alltså nu ett lägre belopp än som tidigare beräknats.

Ursprungligen upptogs kostnaden till 119,000 kronor, och i motionen begränsades den på grund av prissänkningen till 85,000 kronor. Jag anser 75,000 kronor vara tillräckligt. Bifalles detta, får man arbetet utfört för billigt pris.

Jag tillåter mig fördenskull hemställa om bifall till det av mig nu formulerade yrkandet.

Herr statsrådet Ö r n e: Jag anser mig böra giva kammaren del av de upplysningar jag mottagit från järnvägsstyrelsen beträffande denna sak.

Till en början vill jag erinra om att anläggningen i fråga först var på tal 1919, således medan ännu högkonjunkturen ägde bestånd och trafiken var ganska stor. När riksdagen under brinnande högkonjunktur, då man slängde ut miljoner hit och dit utan vidare betänkande, tog avstånd från inrättande av denna trafikplats, förefaller det mig, som om försiktigheten skulle bjuda att göra det även nu. Riksdagen 1921 uttalade också, att anslag borde komma till användning endast för arbeten, som kunde bli till verklig nytta och vilkas framtida värde kunde tänkas i möjligaste mån motsvara storleken av det däri nedlagda kapitalet. Detta gjorde också, att järnvägsstyrelsen ansåg sig icke kunna anordna detta arbete såsom nödhjälpsarbete.

Nu säges det från generaldirektör Granholms sida: ”Utvidgning av militärmötesplatsen London enligt motionen till trafikplats skulle erfordra uppförande av stationsstuga med expeditjonsrum och godsmagasin jämte anläggande av lastkaj m. m., varjämte skötseln av platsen skulle kräva viss personalökning och att antalet tåguppehåll helt säkert ävenledes behövde ökas. Under nuvarande förhållanden torde den mertrafik, som skulle tillföras statens järnvägar genom trafikplatsens utbyggande, helt säkert icke förslå att täcka ens de rena ökade driftkostnaderna, vadan anläggningen alltså, även om man helt bortser från ränte- och amorteringskostnader, kommer att bli oekonomisk för statens järnvägar.”

Vidare meddelas i den skrivelse jag mottagit, ”att trafik i viss mindre utsträckning redan nu ombesörjes vid platsen i fråga. London är såsom nämnts anlagd såsom militärmötesplats och användes för närvarande såsom tillfällig mötesstation vid tågförseningar. Det finns

Anslag till
hållplats vid
London.
(Forts.)

redan en viss bevakningspersonal där, och trafikanterna äga för närvarande rätt att försända gods till platsen från stationerna Umeå och Vännäs, de förnämsta tillförselorterna för de på platsen boende."

Nu meddelas också följande, som bör vara av synnerligt intresse för dem, som önska bättre kommunikationsmöjligheter däruppe, nämligen, "att man hade tänkt sig att med användande av befintliga anordningar under synnerligen enkla former kunna utöka den trafikanterna medgivna rätten på så sätt, att styckegods och vagnslastgods skulle kunna mottagas och avsändas till platser efter tariffberäkning för gods norrut efter Hörnsjötariffen och för gods söder ut efter Vännästariffen". Vidare, "att all godsjournalisering skulle utföras vid Vännäs och Hörnsjö stationer, och att trafikanterna själva skulle, då godsbod saknades, svara för det såväl ankommande som avgående styckegodset från lossnings-, respektive till lastningstillfället, därvid man tänkt sig att en kommissionär på platsen skulle kunna anlitas. Genom denna anordning blir det möjligt för befolkningen att använda platsen för att avsända gods, och det blir även möjligt att använda den för persontrafik utan att några särskilda kostnader därigenom tillskyndas statens järnvägar. Innan man fått förvisning om att trafiken å platsen med uppehåll för samtliga tåg är så pass lönande, att den täcker statens järnvägars självkostnader för driften, är det avsett, att vissa tåg tillsvidare skulle göra uppehåll endast vissa veckodagar."

Med den anordning som således är ifrågasatt, synes det mig, att motionärens önskan, så långt det med järnvägarnas ekonomi är förenligt, borde vara tillgodosedd.

Herr förste vice talmannen: När detta ärende först behandlades på avdelningen i statsutskottet, upplystes det från en person, som var bekant med förhållandena, att det tidigare där varit en anhaltplats, men att den blivit indragen. Jag försökte då få veta, om han hade sig bekant, varför man beslutit indraga denna anhalt, men det kunde han icke upplysa om. Jag tycker för min del, att anordnande av anhalter är någonting som järnvägsstyrelsen kan och bör göra utan några påpekanden av riksdagen, och efter de upplysningar vi fått av herr kommunikationsministern förefaller det, som om statens järnvägar vore benägna att ordna förhållandena, så att motionärens avsikt bleve tillgodosedd. Vid sådant förhållande kan jag icke anse lämpligt att följa herr Ekmans förslag, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag ber att i korthet få säga, att mot de skäl som nu anförts av herr kommunikationsministern såsom uttryck för järnvägsstyrelsens uppfattning, kan ställas åtskilligt av den utredning, som järnvägsstyrelsen själv anført, när järnvägsstyrelsen tidigare förordat anordningar av den omfattning motionen nu avser att åstadkomma. En lösning på frågan, som skulle innebära, att något tåg skulle stanna någon dag i veckan, kan naturligtvis icke be-

tecknas som tillfredsställande och kan knappast bli ett riktigt uttryck för den trafikmängd som en på vanligt sätt ordnad mindre station skulle komma att skapa. När det, som jag förut påpekat, gäller en stor del av den vid banan boende befolkningen, som är urståndsatt att använda banan för sina kommunikationsbehov, och även om jag förstår järnvägsstyrelsens sätt att se på denna sak, så anser jag, efter de upplysningar man kunnat erhålla, att man icke har anledning tro, att den ökade trafiken icke skulle betala den ökade kostnaden. Det är bestämt att se saken alltför pessimistiskt.

Jag skulle emellertid under nu rådande svåra förhållanden icke gått så långt som att yrka bifall till min reservation, om det här gällde ett nytt anslag, vartill medel måste anskaffas. Men här har man ju endast att välja mellan olika sätt att använda de till järnvägsstyrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedlen. Och då jag är övertygad, både ur synpunkten av arbetets produktivitet och med hänsyn till önskvärheten för befolkningen att få denna fråga lämpligt löst, att man klokt använder medlen i fråga om man följer reservationen, tillåter jag mig vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att rörande nu ifrågakvarande punkt yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att kammaren skulle godkänna följande förslag till uttalande och beslut:

”Beträffande anordnandet av en mötesplats vid London har utskottet funnit starka skäl vara anförda för att detta arbete snarast görligt igångsättes, därvid lämpliga nödhjälpsmedel synas kunna komma till användning. Vid sådant förhållande torde särskilt anslag icke vara erforderligt.

Utskottet hemställer, att riksdagen, med anledning av herr Roséns motion måtte för sin del förklara järnvägsstyrelsen berättigad att för anordnande av mötesplats vid London å bandelen Hörnsjö—Vännäs använda av till styrelsens förfogande ställda nödhjälpsmedel ett belopp, högst 75,000 kronor.”

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17 B punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Carl Gustaf Ekmans under överläggningen gjorda yrkande.

*Anslag till
hållplats vid
London.
(Forts.)*

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 47.

Om anslag
för norra de-
len av inlands-
banan.

Punkten 2.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 10) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 10) av herr *E. Hage* m. fl., hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte anslå å tilläggsstat för år 1922 för inlandsbanans norra del 500,000 kronor.

Under återopande av vad utskottet i sitt utlåtande nr 17 A, punkt 11:o), anfört beträffande motionsvis gjorda framställningar om anslag för samma bandel för tiden 1 januari—30 juni 1923, hade utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, att ifrågavarande av herr *O. Bergqvist* m. fl. och herr *E. Hage* m. fl. väckta motioner, i vad de avsåge anslag å tilläggsstaten för år 1922 för inlandsbanans norra del, icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt avgiven reservation hade herr *O. Bergqvist* ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Herr *Bergqvist*: Med återopande av vad jag yttrade i mitt förra anförande ber jag här få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till de av mig och herr *Hage* framburna motionerna.

Herr förste vice talmannen: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om anslag
till järnväg
mellan Jörn
och Gubbljau-
re.

Punkten 3.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 11) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 11) av herr *E. Hage* m. fl. hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte till byggande av järnväg mellan Jörn och Gubbljauvre på tilläggsstat för år 1922 anvisa en miljon kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten — med hänvisning till vad utskottet i sitt utlåtande nr 17 A, punkt 11:o), anfört i fråga om motionsvis gjorda framställningar om anslag till samma järnväg å staten för tiden 1 januari—30 juni 1923 — hemställt, att ifrågavarande av herr *O. Bergqvist* m. fl. och herr *E. Hage* m. fl. väckta motioner, i vad de avsåge anslag å tilläggsstaten för år 1922 till järnväg mellan Jörn och Gubbljauvre, icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anmälts av herr *O. Bergqvist*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Om anslag till järnväg mellan Jörn och Gubblisjåure.
(Forts.)

Herr *Bergqvist*: Även på denna punkt anhåller jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till de i ärendet väckta motionerna.

Herr förste vice talmannen: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om minskning av riksdagsmännens arvoden.

Om minskning av riksdagsmännens arvoden.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 1, hade herr *Jansson* i Edsbäcken hemställt, att riksdagen ville besluta, att § 12 riksdagsordningen skulle ändras så till vida, att däri fastställda dagtraktamente för riksdagens ledamöter minskades med en tredjedel, eller, om det ansågs lämpligare, att förenämnda § skulle erhålla samma lydelse, som den haft före år 1921.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herrar *Clason*, *Reuterskiöld* och *Stendahl* hade var för sig anmält reservation beträffande motiveringen. Därjämte hade reservationer avgivits av tre utskottsledamöter, tillhörande andra kammaren.

Herr *Clason*: Såsom kammaren behagade finna, har jag reserverat mig mot utskottets motivering, och då denna fråga torde återkomma, skall jag be att få yttra några ord.

Jag har icke kunnat biträda motionärens förslag, och det beror därpå, att då motionären uppenbarligen går ut från önskvärdheten, att riksdagsmännens arvode skulle kunna avpassas efter rådande prisnivå, det är självklart, att man icke vinner det målet genom att i år föreslå arvodet till ett fixt belopp, som kan definitivt antagas först 1925. Det är ju

Om minskning av riksdagsmännens arvoden.
(Forts.)

ingen reson i att göra så, då man rakt icke vet vilken prisnivå kan vara 1925.

Att jag däremot icke kunnat förena mig i utskottets motivering beror därpå, att det förefaller mig, som om denna fråga omsider bör lösas på en annan väg än utskottet tänkt sig. Jag kan nämligen icke neka till att motionären har rätt i sin grundåskådning därutinnan, att riksdagsmännens arvoden liksom andra arvoden böra på ett eller annat sätt avpassas efter prisnivå. Och då det nu är obestridligt, att den höjning av riksdagsmännens arvoden, som skedde vid 1920 års riksdag, framför allt var motiverad av den då rådande synnerligen höga prisnivån, men som bekant förändring i densamma nu börjat framträda i hög grad, förefaller det mig, som om det vore önskvärt, att man för framtiden sökte råda bot på ett sådant anknytande till en viss prisnivå genom fastställande en gång för alla av en fix totalsumma. Jag har därför tänkt mig, att saken lämpligast skulle ordnas på det sättet, att man fastslog ett visst grundarvode och därpå läte utgå ett tilläggsarvode avpassat efter prisnivån.

Man har, såsom synes av den vid utskottets betänkande fogade tabellen, infört en slags dylik reglering i vissa andra länder. Och det förefaller mig, som om det vore det lämpligaste sättet att lösa frågan.

Jag är beredd på, att därvid göres den invändningen, att riksdagen då gång på gång finge behandla dessa bestämmelser. Jag skulle däremot vilja gemäla, att det får riksdagen göra i alla fall. Det har visat sig omöjligt att fastställa ett bestående enhetligt riksdagsmannaarvode. Huru mycket man än önskar slippa från debatter, komma yrkanden och motioner om ändring av ett sådant att gång på gång framställas.

Vidare vill jag framhålla, att min tanke är icke, att det är riksdagen, som direkt skulle bestämma detta tilläggsarvodes storlek, utan jag tänker mig, att det skulle sättas i paritet med eller parallellt med andra sådana, som finnas i statsförvaltningen eller på andra håll, således exempelvis i paritet med de dyrtidstillägg som utgå på andra håll. Jag är tämligen övertygad om att, ginge man den vägen, som man gått i vissa andra länder, skulle man slippa dessa ständiga yrkanden på förändring och slippa dessa angrepp inifrån och utifrån som gång på gång framkomma med tillvitelser, att riksdagsmannaarvodet bestämmes efter en högre nivå än som i allmänhet gäller i övriga förvaltningar eller i landet i övrigt. Det skulle då för alla stå klart, att riksdagsmännens arvode vore reglerat efter precis samma förhållanden, som rådde i landet i övrigt i dess helhet. Om en sådan reglering varit vidtagen tidigare, hade också vid en sådan stegring av prisnivån, som inträffade för åtskilliga år sedan, riksdagsmännens arvode automatiskt följt med densamma, utan att man jämt och ständigt måst vidtaga grundlagsändring. Jag försökte nu i år att få utskottet in på denna linje, men det ville icke utskottsmajoriteten vara med om. Under sådana förhållanden har jag icke reservationsvis kunnat framställa ett sådant yrkande, och det är därför, som jag icke har något yrkande i min reservation och naturligtvis icke heller här kommer att hava något yrkande.

Jag ber emellertid att få påpeka, att av den tabell, som är vidfogad utskottets betänkande, framgår hur en sådan metod är genomförd i vissa främmande länder. Vad denna tabell i övrigt angår, vill jag endast understryka, att de siffror, som där äro upptagna, ju få tagas med en viss försiktighet ur den synpunkten, att för närvarande råder en väsentlig skillnad på valutaförhållandena i vårt land och andra länder och naturligtvis också en väsentlig skillnad på penningens köpkraft i vårt land och andra. En annan skillnad, som jag ock vill påpeka, är den, att dessa siffror för andra länder vanligtvis äro bestämda för en riksdagssession, som i regel torde räcka året om, medan det svenska arvodet ju avser vida kortare riksdagssessioner.

Jag har, herr greve och talman, intet yrkande.

Herr H e l l b e r g: Det vore onekligen mest tilltalande, om riksdagsmännen kunde reda sig utan arvode, som första kammaren gjorde i den gamla goda tiden — nej, den gamla tiden, får jag väl säga — och som i äldre tider det engelska parlamentet. Men då en sådan representation, som ju självfallet alltid blir i hög grad aristokratiskt och även plutokratiskt anlagd till följd av sin oundvikliga ensidighet, inte i längden kan bibehållas, utan representationen måste sammansättas från samhällets olika lager, när man följaktligen måste räkna med samhällslager, som inte hava så god ekonomisk ställning, blir det nödvändigt att införa arvode. Vi hava också här i Sverige sedan urminnes tider haft riksdagsarvode, särskilt för bondeståndet, och det infördes ju också 1865 ett arvode för andra kammaren, som man tänkte sig rekryterad från lägre samhällslager än första kammaren.

Nu har i utskottets motivering framhållits, att man borde taga det sistnämnda arvodet till utgångspunkt för att bedöma vad som nu är skäligt eller billigt, och det är ju givet, att det kan ligga mycket nära till hands. Men jag tror, att man också får ihågkomma, att en sådan jämförelse aldrig blir fullt befogad. De samhällslager, som fingo tillträde till andra kammaren genom 1865 års stora representationsreform, befunno sig inte alls i samma läge som för närvarande arbetarklassen, vilken på grund av den senaste reformen i stor utsträckning fått tillträde till andra kammaren. Om man tänker t. ex. på den klass, som 1865 blev talrikast företrädd i andra kammaren, nämligen bondeklassen, så inser man lätt, att en lantman mycket väl kunde resa ifrån sitt hem utan att egentligen hans bortresa medförde några särskilda ekonomiska utgifter för hans familj. Han hade folk att sätta i sitt ställe, som kunde sköta hans näring såsom förut, och han behövde inte sitt arvode för nämnvärt andra ändamål än för rent personliga utgifter i huvudstaden. Nu återigen får en stor del av de många arbetare, som kommit in i riksdagen, vara betänkta på att under riksdagen sörja inte blott för sitt eget uppehälle här i Stockholm utan även för familjens i hembygden, och det är en helt annan sak. Jag är därför övertygad om, att bönderna 1865, om de voro sparsamma — vilket de ju i regel bruka vara — kunde lägga av mycket mera i förhållande till penningens köpkraft på det dåvarande

Om minskning av riksdagsmännens arvoden.
(Forts.)

Om minskning av riksdagsmännens arvoden.
(Forts.)

arvodet 1,200 kronor, än vad en arbetare någonsin kan göra på det arvode, som nu har fastställts. Jag tror följaktligen inte, att man kan säga, om man, som rimligt är, tager hänsyn till dem, som mest behöva sitt riksdagsarvode, att detta är på något sätt oskäligt högt tilltaget.

Nu har reservanten, utskottets ärade ordförande, tagit till orda för att man skulle införa en sådan reform, att man hade ett fast arvode och sedan ett tilläggsarvode på detta, och han hänvisade till att den ordningen förekomme i något annat land. Ja, den har förekommit under den krigstid, när alla förhållanden varit så omkastade, men inte tror jag ändå, att man kan säga, att den reformen skulle vara så synnerligen tillfredsställande. Jag föreställer mig, att när vi vänt tillbaka till ordnade förhållanden igen, komma dessa dyrtidstillägg, som våra tjänstemän nu åtnjuta, att försvinna, och man kommer att återgå till fasta arvoden. Det tycker jag också bättre höves för folkets representanter i riksdagen, att de hava ett fixt skäligen tillmätt arvode, och jag tycker inte, att det ligger sådan makt uppå att arvodet det ena året skall höjas eller sänkas något 100-tal kronor för att följa med prisnivån. Det anser jag bleve en smula för stor rörlighet.

Jag nämnde nyss om statstjänstemännens arvoden, och det ligger onekligen nära till hands att gentemot dem, som tycka, att riksdagsmännen hava för högt arvode, jämföra detta arvode med dem, som statstjänstemännen åtnjuta. Om man tager skälig hänsyn till att statstjänstemännen, som hava sitt arbete på den plats, där de äro bosatta, leva under andra förhållanden än riksdagsmännen, vilka i stort sett måste hava hushåll på två ställen, tror jag man kan säga, att riksdagsmännens arvode jämfört med statstjänstemännens är ganska måttligt tilltaget. Jag har också hört uppgivas, att om man räknat med skillnaden i prisnivån nu och 1865, skulle man nu hava kommit till ett ännu högre arvode. Jag kan visserligen inte påstå, att det är sant, ty jag känner inte till det, men det förefaller inte osannolikt.

Se vi på de andra länder, som omnämnas i den vid utlåtandet fogade bilagan, så framgår av den, att vårt arvode inte kan anses vara särskilt högt. Jag tror, att det intager ungefär en medelställning: det är ju inte alls jämförligt med Förenta staternas eller Frankrikes riksdagsarvoden men det står ungefär på samma höjd som arvoden i våra bägge grannländer, Norge och Danmark, även med hänsyn till den längre riksdagssessionen där.

Det förefaller mig över huvud taget, att när arvode skall bestämmas för folkrepresentanterna, så finns det inte någon hållbar grund för att tillmäta det så knappt, som över huvud taget är möjligt. Jag tycker, att det är billigt, som det framhålles i sista punkten i motivering, att för dem, som hava fått detta förtroendeuppdrag — säga vad man säga vill om dem, de äro väl i stort sett dock de mest kompetenta, som folket i de olika trakterna kunnat finna — det rimligtvis bör sörjas för att de kunna fullgöra sitt uppdrag utan att besvärmas av ekonomiska bekymmer.

Jag anhåller alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemstäl-
 lan.

Om minskning av riksdagsmännens arvoden.
 (Forts.)

Herr *Lindhagen*: Jag skall bara med anledning av en motion, som jag väckt angående ändamålslösheten av det nuvarande tvåkammarsystemet — en motion vilken förekommer till avgörande vid nästa plenum och som är avstyrkt av konstitutionsutskottet — tillåta mig ifrågasätta som en utväg en återgång till enkammarsystem. På detta sätt skulle besparing i arvoden bli på det mest rationella sättet löst. Jag anhåller att få göra denna erinran till protokollet och rekommenderar denna utväg att göra en besparing.

Herr *Hellberg*: Med anledning av herr *Lindhagens* anmärkning vill jag som principiell vän av tvåkammarsystemet säga, att skola vi ovillkorligen anlägga sparsamhetssynpunkten på denna fråga, finns det ett enklare sätt att tillgodose den nämligen att reducera kammarledamöternas antal. Därigenom kunna vi lika väl vinna samma besparing utan att behöva vidtaga denna amputation av första kammaren, som herr *Lindhagen* föreslår.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 155, angående anslag för täckande av under år 1921 uppkomna brister å vissa för marinen avsedda ordinarie reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 156, angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 157, angående anslag för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m.;

nr 158, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa i lantförsvarets tjänst anställda personer;

nr 159, angående pension å allmänna indragningsstaten åt kansli-sekreteraren i Kungl. Maj:ts kansli friherre O. T. Hermelin;

nr 170, angående pensionsförbättring för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen;

nr 171, angående pensionsförbättring för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen;

nr 173, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 3 i lagen den 21 maj 1920 om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring; samt

nr 185, angående pension å allmänna indragningsstaten åt fortifikationsarbetaren J. Pettersson.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Om nedsättning av skogsaccisen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i 1 § lagen om skogsaccis och om virkestaxering.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 30, hade herr *Lindgren* hemställt, att riksdagen ville till förnyad behandling upptaga Kungl. Maj:ts proposition nr 246 för 1921, i vad denna avsåge ändring av § 1 i lagen av den 11 oktober 1912 om skogsaccis och virkestaxering och besluta den i propositionen föreslagna lydelsen:

§ 1.

För avverkat virke — — skogsaccis. Skogsaccis utgår, räknat för etthundra kronor av virkets taxerade värde, med hälften av det belopp, vilket, under det år taxering sker, på grund av kommunal- och kyrkostämmors beslut sammanlagt utgöres inom kommunen för etthundra kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt i förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas, dock icke mer än en för hundra av det taxerade värdet.

För avverkat virke — — — skogsvårdsavgift.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion II:30 av herr *Lindgren*, om ändring i 1 § lagen om skogsaccis och om virkestaxering, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Ericson* i Obergå, *Bengtsson* i Kullen och *Brännström* hemställt, att riksdagen, med bifall till den av motionären föreslagna ändringen i 1 § i lagen om skogsaccis och om virkestaxering, måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 11 oktober 1912 (nr 274) om skogsaccis och om virkestaxering.

Härigenom förordnas, att 1 § i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering skall erhålla följande ändrade lydelse:

För avverkat virke — — — skogsaccis.

Skogsaccis utgår, räknat för etthundra kronor av virkets taxerade värde, med hälften av det belopp, vilket under det år, taxeringen sker, på grund av kommunal- och kyrkostämmors beslut sammanlagt utgöres inom kommunen för etthundra kronor skattepliktig inkomst, beräknad på sätt i förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas, dock icke med mera än en för hundra av det taxerade värdet.

För avverkat virke — — — skogsvårdsavgift.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, av trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Om nedsättning av skogsaccisen.
(Forts.)

Herr Ericson, Oscar: Herr greve och talman! När jag har reserverat mig i den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling, vill jag blott yttra några få ord. Vid förra årets riksdag förelåg en Kungl. Maj:ts proposition nr 246, i vilken Kungl. Maj:t hemställde om samma ändring i skogsaccisen, som nu begäres av motionären. Det utskott, som då behandlade nämnda kungl. proposition, tillstyrkte densamma. I utskottets motivering för föreliggande motions avslående såges ingenting om de skäl, som föranlett utskottet att nu intaga en annan ståndpunkt.

Jag anser likvisst för min del, att denna skogsaccis är en dubbelbeskattning och sålunda orättvis. Genom den nya kommunalskattereformen eller s. k. kommunalskatteprovisoriet, som antogs 1920, har ju kommunalskatten kommit att uttagas på ett helt annat sätt av fastighetsägarna än förut. Numera få ju dessa betala kommunalskatt för hela sin inkomst. När denna skogsaccis antogs — jag vill minnas, att det var 1909 — fanns ju icke den nuvarande kommunala beskattningen för fastighetsägarna. Genom den vidtagna ändringen är det väl obestridligt, och ingen kan väl heller nu vilja bestrida, att denna skatt verkar orättvist i många avseenden, då den är en dubbelbeskattning. Eftersom riksdagen ju för några dagar sedan antog ett förslag om den s. k. förmögenhetssparrens avskaffande, som ansågs vara en orättvisa, är det väl icke förmätet att även här begära att åtminstone få en nedsättning av skogsaccisen från 2 % till 1 %. Detta anser jag för min del vara en blygsam begäran.

Med anledning av vad jag sålunda anfört får jag, herr greve och talman, hemställa om bifall till den av mig m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Herrarna äro nog ense med mig därom, att skogsaccisen är en bland de beskattningsformer, som anses såsom synnerligen rättvis och lämplig. I de små skogskommunerna, ja, också i de stora, är det i alla fall icke alltid så, att inkomst av skogsbruk och sågverksrörelse beskattas inom kommunen, och därför tror jag, att man hittade på denna skatteform för att dessa kommuner icke skulle bli lidande i fråga om sina skatter.

Nu är det verkligen så, att när man antog kommunalskatteprovisoriet 1920, påpekades det, att i vissa fall kunde en dubbelbeskattning äga rum genom skogsaccis. När den förre talaren ett par gånger lade så tydlig tonvikt vid att denna skogsbeskattning, sedan kommunalskatteprovisoriet antagits, är en dubbelbeskattning, vill jag säga, att det är visst icke säkert. Den kan vara det i många fall, men i många fall icke. Riksdagen har emellertid skrivit och begärt åtgärder vilka skulle korrigera detta, d. v. s. i de fall då dubbelbeskattning förekommer skulle man hava rätt att göra avdrag, men naturligtvis icke i de fall, då ingen dub-

Om nedsätt-
ning av skogs-
accisen.
(Forts.)

belbeskattning förekommer. Utredning har ägt rum, och man har kommit till det resultat, att skattetekniska hinder möta för att ordna saken på det sättet. Man kunde nämligen icke gå den vägen att låta endast de personer få avdrag, vilka skulle bli dubbelbeskattade. Man föreslog då, att man över hela linjen skulle sätta ned skogsaccisen till hälften. Ja, jag vet icke, om det skulle ligga en särskilt stor rättvisa däri, att man, emedan man ej kunde skipa rätt mellan två kategorier, skulle sätta ned skogsaccisen till hälften både för dem, som borde hava avdrag, och för dem, som icke borde njuta sådan förmån.

Vidare är det så, att kommunernas ekonomi är ytterligt prekär för närvarande, och man kan förvänta, att skattekrönornas antal gå ned i de olika kommunerna. Det har då synts utskottet vara ganska vågat att i ett slag sätta ned en så betydande skattekölla för kommunerna, som skogsaccisen visat sig vara.

Jag tror icke, att det kan vara nödvändigt att längre upptaga tiden för denna sak, utan jag hoppas, att kammaren har fått den uppfattningen, att det är klokt att i denna fråga följa utskottet.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Ericson* i Oberga m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericson*, *Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ericson* i Oberga m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;
Nej — 31.

Föredrogs ånyo andra sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om antagande av en ny lag angående dövstumundervisningen.

*Lagförslag
ang. dövstum-
undervis-
ningen.*

I en inom första kammaren väckt, till andra lagutskottet hänvisad motion, nr 39, hade herr Pers hemställt, att riksdagen ville besluta att med upphävande av lagen angående dövstumundervisningen av den 31 maj 1889 antaga en ny sådan lag enligt det förslag, som utarbetats i kungl. skolöverstyrelsen och återfunnes i dess den 10 maj 1921 avgivna betänkande sid. 166 med den överarbetning, som under riksdagens behandling kunde äga rum.

Efter överenskommelse mellan stats- och andra lagutskotten hade denna motion överlämnats till sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket i det nu föredragna utlåtandet på anförda grunder hemställt, att herr Pers förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Pers: Herr talman! Frågan om dövstumundervisningens omorganisation har varit uppe sedan åtskilliga år och utredningar föreliggande färdiga. Skolöverstyrelsen och de olika ecklesiastikministrarna hava varit eniga om, att reformen bör genomföras. Jag har varit i tillfälle att sätta mig något in i frågan, och jag har funnit, att den föreligger uti ett sådant skick, att den borde kunna få bliva genomförd ungefär i den riktning, som utredningen utvisar.

Emellertid hava de ekonomiska förhållandena under den senaste tiden gjort, att frågan icke har kunnat upptagas av regeringen. Fara är för handen, att statens ekonomi under de närmaste åren blir sådan, att det blir svårt att få fram denna fråga, vilket vore att beklaga, därför att de utredningar, som föreliggande, då naturligtvis bliva förlagade och nya utredningar sedan få lov att vidtagas. Under tiden får även den här grenen av undervisningen stå stilla och bliva allt mera gammalmodig. Icke blott de dövstamma få en sämre utbildning, en otidsenlig undervisning, utan även den lärarkår, som är satt till detta ganska tunga och mycket ansvarsfulla arbete, kommer i en ställning, som gör, att det blir ännu tyngre för den att arbeta.

Utav dessa skäl har jag velat påkalla riksdagens uppmärksamhet och hjälp i saken, och utskottet har ju i stort sett funnit saken behjärtansvärd och ansluter sig till den uppfattning, som jag har dristat uttala. Utskottet har dock icke vågat taga ett positivt steg.

Jag begagnar tillfället att erinra om några ord, som utskottets ärade ordförande fällde, då han nyss försvarade en sin motion. Han sade, att om man vill hava fram en sak, så bör den helst stå i klämman och icke i motiveringen, och av samma orsak finner även jag naturligtvis, att utskottets utlåtande icke är så tillfredsställande, som jag önskat, att det borde vara. Jag hoppas emellertid, att motiveringen på ett eller annat sätt skall leta sig fram till vederbörande och göra den effekt, som utskottet har förespeglat mig, och som jag vill hoppas på.

Jag vedervägar icke ett yrkande gentemot ett enhälligt dubbel-

Lagförslag ang. dövs- undervisningen. (Forts.) utskott, om jag får så kalla det, och jag vill därför nöja mig med att hava fått föra dessa ord till protokollet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående uppörd av avgifter för försäkringar i riks-försäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 8 och 12 i förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förrättande av syn å lärareboställe, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upplåtande av jord åt industrifolkningen. Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i anledning av väckt motion, nr 92, om åtgärder för tillgodoseende av behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 92, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen till främjande av befolkningens möjligheter till uppehälle måtte på de sätt, som stode till buds, stödja det genom industriens undergång på många ställen i landet framväxande behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Här föreligga två enhälligt avstyrkta motioner av mig. Jag fäster mig nu liksom den 25 februari med intresse vid, att numera äro utskottsutlåtandena vida mer än förut enhälliga, när det gäller frågor, som sväva ut något över de vanliga dagsfrågorna, som ligga oss mest om hjärtat. Jag ser som sagt däri icke något ont. Det bevisar i själva verket, huru ytliga partigränserna äro. När vi allesammans kunna bli delaktiga i samhällets makt och befordrade, få vi enligt naturlagarna ungefär samma mening i sådana frågor, när vi komma till makten. Det är ett varsel om kommande bättre tider för partiväsandets avskaffande.

En morgontidning upplyste i dag, att på riksdagens program förelägo (Om upplåtande av jord åt industribefolkningen.)
 bland annat två av första kammarens utskott avstyrkta Lindhagenmotioner och dessutom i andra kammaren en motion om rekognitionsskogarna och en om kooperativt jordbruk, vilka två sista frågor torde inbjuda till diskussion. Alltså frågorna om att skaffa jord åt den jordlösa industribefolkningen och att införa hushållning i statens ämbetsverk inbjuda icke till diskussion. Nu är det lustiga det, att dessa frågor om rekognitionsskogarna och kooperativt jordbruk väckte jag först i riksdagen, och då inbjödo de icke alls till diskussion utan stodo tämligen isolerade. Sedan jag dock dragglat med dem åtskilligt och därefter även andra börjat intrassera sig för dem, inbjuda de äntligen till diskussion. Det är också ett gott varsel, herr talman, för att även frågorna om att skaffa jord åt arbetslösa och införa sparsamhet i statens ämbetsverk någon gång, sedan de många gånger kommit tillbaka, skola anses kunna förtjäna ett övervägande. Emellertid skall jag för min del göra, vad jag kan för att redan nu åtminstone inleda någon liten diskussion till att börja med i de nu föreliggande frågorna, vilka nog sedan skola svälla ut i tidernas längd i riksdagen, och vartill jag hoppas kunna bidra naturligtvis, så länge jag får sitta kvar i kammaren.

För att nu övergå till första motionen, så avser den, såsom herrarna behagade läsa uti utskottets betänkande, att riksdagen ville anhålla, att regeringen till främjande av befolkningens möjligheter till upphåll måtte på de sätt, som stå till buds, stödja det genom industriens undergång på många ställen i landet framväxande behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk. Det var en ganska bra skickelse från motionärens synpunkt, att då nämnda betänkande med ett blankt avstyrkande utdelades på första kammarens bord, pågick i andra kammaren i anledning av herr Osbergs interpellation en tre timmar lång debatt just om denna sak, nämligen att i största möjliga grad främja egnahemsjordbruken. Samma dag väcktes därefter av herr Fabian Månsson en interpellation, som hade samma syfte som min motion. Nämnda interpellationer ha injudit till åtskillig diskussion, och då skulle väl denna sak här kunna få göra detsamma, i någon mån åtminstone.

Den första frågan, som förelåg i andra kammaren och debatterades i tre timmar, hade upptagits till behandling genom att herr Osberg efterlyst en riksdagsskrivelse från 1920, däruti det begärdes, att utredning skulle verkställas om vilka åtgärder som kunde utöver vad som redan skett vidtagas till förekommande av landsbygdens avfolkning, samt att förslag i ämnet därefter skulle framläggas av Kungl. Maj: t. Ut i interpellationen framhöll herr Osberg, att kraftiga åtgärder måste vidtagas för att främja jordbruksegnahemsrörelsen i största möjliga utsträckning. Det är något av det som i denna motion avses. Även jag har emellertid i likhet med herr Osberg att bevaka en motion från 1920, som också vunnit riksdagens bifall. Den rörde sig om en ännu större utvidgning av ämnet, nämligen ett begynnande övervägande av den stora nationalekonomiska fråga, som betecknas av förhållandet emellan stad och land, jord-

Om upplåtande av jord åt industri- och folkningsingen.
(Forts.)

bruk och industri o. s. v. Motionen bifölls genom en slump i de två nämnda punkterna och har riksdagsskrivelsen av Kungl. Maj:t remitterats till socialstyrelsen, där den nu ligger. Jag skall i likhet med herr Osberg, herr talman, längre fram i dag tillåta mig att framställa en interpellation för att få efterlyst, vilka utsikter denna senare vittsyftande riksdagsskrivelse jämväl av år 1920 kan ha att motse under de kommande tiderna.

Vad även Osberg och Fabian Månsson menade var, i rak motsats till första kammarens andra tillfälliga utskott, att nu befinna vi oss i ett nödläge. Det är en ekonomisk naturrevolution, som inträffat. Mot den måste vi sätta kraftiga åtgärder, vilka ock gärna kunna kallas en revolution med hänsyn till dess omfattning och betydelse och den vilja till handling, som måste ligga bakom. Detta är enahanda synpunkter som i denna motion med den skillnaden att särskilt Fabian Månsson förstår att dundra ut saken på ett mycket kraftigare sätt, än här skett, så att det höres i landet. Det är väl, att saken icke får begravas i tysthet, vilket första kammarens andra tillfälliga utskott tillämnat densamma enligt mitt förmenande.

Utskottet har två huvudskäl för sitt enhälliga avstyrkande. Saken säges vara behjärtansvärd och av betydelse. Men för det första vore det att förvänta, att regeringen, så vitt dess befogenhet tillåter, stöder övergången från gamla förhållanden till nya, och att det därför är omotiverat, att riksdagen avlåter en särskild skrivelse. Jag vill icke upptaga kammaren genom ett ständigt genmäle mot denna pessimistiska uppfattning av riksdagens befogenhet och mot kolartron, att Kungl. Maj:t sköter allt på bästa sätt utan riksdagens ingripande. Vi ha dock åtminstone sett, att andra kammaren anser, att regeringen på grund av herr Osbergs interpellation kunde lämpligen få avgiva upplysning inom kammaren beträffande den saken, och vad herr Fabian Månssons interpellation beträffar, så medgavs också dess framförande. Jag föreställer mig, att man då även i första kammaren kan få tillåtelse att i dessa frågor, som äro så viktiga, få ha en egen mening.

För övrigt vill jag säga, att vi kunna väl icke i alla frågor lita till regeringen ensam. Regeringen är så upptagen, och för sociala jordfrågor finnes det sällan eller aldrig inom regeringen någon särskild representant. Knappast någon jordfråga av betydelse har upptagits och behandlats av regeringen, utan att framställning eller påstötning gjorts från riksdagen. Jag kan icke förlika mig med, att utskottet brutalt satt i förgrunden såsom huvudskäl för sitt avstyrkande, att riksdagen icke skall lägga sig i detta, ty det sköter ju Kungl. Maj:t vår bön förutan.

Men utskottet har också ansett sig böra erinra, att åtskilligt är gjort, så mycket som över huvud taget kan begäras. Utskottet har hänvisat till, att i andra kammaren väckts två motioner, vari begäres ökat anslag till jordbrukskolonisation. I ena motionen begäres en miljon kronor, tror jag, och i den andra motionen 2 miljoner kronor. Vidare har utskottet framhållit, att i två motioner i andra kammaren begärts, i ena motionen, att av arbetslöshetsanslaget skall för egna hem avsättas

största möjliga belopp, och i andra motionen 5 miljoner kronor för att i stället grunda jordbrukslägenheter och uppföra åbyggnader på desamma. Det är sålunda vad som är åtgjort och vad som kan förväntas för egnahemsverksamheten. Därtill kommer en annan utväg, kolonatverksamheten, varom utskottet framhåller, att den kommitté, som har hand om denna sak, nu kunnat visa på, att av de hittills uppförda kolonaten på kronomark inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län 94 stycken ännu stå till buds, och så skall man ha utsikt till att få ytterligare 16 av den större typen och högst 82 av den mindre typen.

Om upplåtande av jord åt industribefolkningen.
(Forts.)

Detta är, anser utskottet, ju alltid något. Men vad betyder detta i förhållande till den naturrevolution på det ekonomiska området, inför vilken vi nu stå? För övrigt äro dessa kolonat, om jag skall hålla mig till dem, upprättade endast på de mest otillgängliga trakter, där kronan ännu har kvar sina skogar, nämligen uppe i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län och dessas otillgängligaste trakter. De kunna icke vara till något avsevärt gagn exempelvis för industribefolkningen i bergslagen, som nu får pantsätta allt, sina egnahem och lösören, för att kunna uppehålla livet. Jag har hört genom en deputation från dem, huru förtvivlat läget är i själva verket. Man kan för övrigt icke rekommendera att kasta dem upp i ett kallt klimat. I en enquête från jordkommissionen har den frågan framställt, om det vore för en orts befolkning lika lägligt att få sina jordbruksegnahem på andra trakter som inom hemtrakten, och det svarades enhälligt från alla de tillfrågade, att självfallet måste kolonisterna hava dem någorlunda på den ort, där de bodde och som de kände till, där de trivdes och hade sina rötter.

Sålunda, den nu föreslagna kolonatverksamheten har liten betydelse för den fråga, som nu föreligger.

Detta är allt, vad utskottet kommit med i denna stora behjärtansvärda fråga. Huvudpunkten ligger dock däri, att riksdagen icke bör befatta sig med saken. Motionären har för sin del icke velat vidlyftigt specificera de olika åtgärder, som äro tänkbara i en fråga som denna. Regeringen sitter inne med hela administrationen och under sådana förhållanden har den ju i sin hand att kunna planlägga vad som bör och kan göras. Men jag har i allt fall antytt ett och annat, och i själva verket är denna motion ett fullföljande i ett speciellt fall av den framställning, som riksdagen gjorde på mitt förslag 1920. Därför motser jag, att man här i kammaren liksom i andra kammaren skall kunna få påyrka ytterligare åtgärder utöver dem, som utskottet kunnat leta fram. Man bör här som där kunna få vädja till allas vår vilja till handling och icke oupphörligt nödgas inskränka sig till detta fallande tillbaka på ett negativt betraktande av det skådespel, som försiggår framför oss. Ett samråd just för detta ändamål, gärna i den riktning, som herr Fabian Månsson har antytt i sin interpellation, är väl något, som verkligen svarar mot situationens krav.

En detaljfråga bland andra, som herr Osberg särskilt förordad i sin interpellation, är att påskynda jordkommissionens verksamhet ge-

Om upplåtande av jord åt industri-folkningen.
(Forts.)

nom ett lämpligt ordnande av densamma. Och då skulle jag också vilja fråga, huruvida icke tiden är lämplig för regeringen att framlägga en provisorisk lagstiftning vid denna riksdag angående tvångsavlösning av den jord, som behöves, så att vi hava detta redskap i vår hand. Den sociala riksdagsgruppen har flera gånger under gångna tider på mitt förslag motionerat om en sådan omedelbar provisorisk lagstiftning och framlagt formulerade paragrafer. Det sista förslaget var framlagt av en enskild motionär år 1921, och det skulle ha återkommit till denna riksdag, om icke sjukdom hade hindrat mig att väcka denna motion i detta ämne under den första motionstiden.

En annan sak, som också måste tränga sig fram, när landet saknar bröd för sina barn, är, i vad mån man kan tillgodose den utländska kolonisationen för dem, som verkligen vilja emigrera. Sverige har hittills inskränkt sig till att tillse, att utvandrarerna behandlas väl å fartygen, men sedan har den svenska statsmakten lämnat dem å sido. Det kunde vara en uppgift också att söka vägleda deras famlande försök, när de komma i land på andra sidan haven, och hjälpa dem till ett samlat kolonionråde, så att de kunde stödja varandra i olika avseenden. En sådan motion väcktes i riksdagen 1869, och nyligen har till regeringen inlämnats en framställning om en sådan förtänksamhet beträffande en ifrågasatt svensk koloni i ett visst område av Mexiko. De olyckliga Kirunaarbetarnas öde i Sydamerika manar härtill, och vi veta ju icke, vilka tider som komma, eller rättare sagt man vet vilka svåra tider som äro, och att de, som komma, kanske bliva ännu svårare, och då är det väl av vikt, att man låter sin omtanke omfatta även denna utväg. I Tyskland t. ex. har denna sak redan länge och även före världskriget varit organiserad på ett utomordentligt sätt.

På dessa grunder tillåter jag mig att yrka bifall till motionen.

Herr Almqvist: Herr talman, mina herrar! Det torde icke vara delade meningar därom, att herr Lindhagen i den nu föreliggande motionen berört ett av nutidens svåraste problem. Man kan också utan vidare giva honom rätt i det påståendet, att den nuvarande tiden är särskilt lämplig för att på det förevarande området vidtaga så vittgående åtgärder som möjligt. Men när utskottet gått att granska motiveringen till hans motion för att sätta den i förbindelse med den kläm, som han avslutar motionen med, har utskottet funnit, att herr Lindhagen i detta fall tagit allt för enkelt på problemet. Detta blir nämligen icke löst med en skrivelse till Kungl. Maj:t. Problemet är dels av ekonomisk, dels av teknisk beskaffenhet. Det är framför allt en ekonomisk fråga, ty det förutsätter, att vederbörande, som erhålla riksdagens uppdrag att fullgöra de åtgärder, som kunna beslutas, måste ha medel till sitt förfogande, och dessa skola beviljas av riksdagen. Det är en teknisk fråga, därför att innan ytterligare åtgärder vidtagas, man dels måste ha uppgift på den jord, som står till buds, och dels måste man ha utformat sättet för denna jords upplåtelse, bebyggande och uppodling m. m. Nu har motionären rörande alla dessa spörsmål

icke framställt något som helst positivt yrkande, liksom han icke heller uppdragit några riktlinjer för förverkligandet av sina önskemål. Det tillfälliga utskott, som behandlat motionen, har också ansett sig vara bundet av det förslag han framställt och sålunda begränsat sin prövning till endast den punkten, huruvida en skrivelse till Kungl. Maj:t kunde uträtta något i motionens syfte eller icke. Utskottet har därvid nödgats stanna vid det slut, att en sådan skrivelse för närvarande icke kunde i någon nämnvärd grad tjäna det syfte, som herr Lindhagen, enligt motiveringen till sin motion, ville nå. Däremot har utskottet vid undersökningar i samband med föreliggande fråga funnit, att riksdagen sedermera får tillfälle att taga ståndpunkt till åtminstone en del av de krav, som herr Lindhagen berört i motiveringen; och om det finnes intresse och ekonomiska möjligheter för en utvidgning av arbetet för åstadkommandet av en mera allmän övergång av arbetare från industrien till jordbruket, får riksdagen alltså tillfälle att framdeles ådaga lägga detta genom beslut i positiv riktning.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vilka motioner som äro väckta. I andra kammaren föreligger, som herr Lindhagen också erinrade om, en motion, vari föreslås utökning av egnahemslånefonden med en miljon kronor. I en annan hemställes om en anslagsökning med 4 miljoner kronor, icke med 2 miljoner, såsom herr Lindhagen nämnde. 2 miljoner av dessa skulle avses till jordbrukslägenheter och 2 miljoner till bostadslägenheter. Samma motion innehåller dessutom förslag om, att själva kapitallånefonden skulle ökas med ett belopp av 5,200,000 kronor. Vidare föreligger en motion, vari föreslås, att 5 miljoner kronor av arbetslöshetsanslaget skulle avskiljas och användas för beredande av tillfälle för industriarbetare att övergå till jordbruksnäringen. Slutligen ha vi Kungl. Maj:ts förslag om ytterligare utsträckning av kolonatverksamheten, och jag vill nämna, att sedan det tillfälliga utskottets utlåtande skrevs, riksdagen fattat beslut på den punkten och därvid i överensstämmelse med det förslag, som framlagts, beviljat medel till upplåtande av inemot ett hundratal nya kolonat.

Nu kan det visserligen invändas att alla dessa föreslagna åtgärder, om de också helt bifallas av riksdagen, i förhållande till behovet äro så små, att de icke i väsentlig mån lösa det problem, som ligger före. Det är dock på det sättet, att om alla de anslagskrav, som nu dels bifallits och dels ytterligare komma under riksdagens prövning, hopräknas, står till förfogande för ifrågavarande ändamål ett belopp av inemot 30 miljoner kronor. Det kan sättas i fråga, huruvida vi under nuvarande tid hava möjlighet att åstadkomma något nämnvärt större belopp för ändamålet. Jag vill slutligen också säga, att även om det vore möjligt att taga reda på all oodlad jord, som finnes i vårt land, och på en gång upplåta densamma, vore problemet dock icke löst. Det är visserligen icke bevisat, men det är ganska troligt, att en stor del av dessa industriarbetare, varom här närmast är fråga, icke äro lämpliga såsom utövare av jordbruksnäringen. Jag skall icke gå närmare in på de omständigheter, som föranleda, att jag kan våga ett sådant

Om upplåtande av jord åt industri- och folknäringen.
(Forts.)

Om upplåtande av jord åt industrifolkningen.
(Forts.)

påstående, jag vill endast erinra om att erfarenheter från egna verksamheten visat, att man kan misslyckas i rätt så många fall, då man söker åstadkomma en konstlad övergång.

Då utskottet sålunda funnit, att motionens syfte icke kan på något sätt tillgodoses genom en skrivelse till Kungl. Maj:t, men att det däremot kommer att givas tillfälle även för denna kammare att sedermera taga ståndpunkt till anslagskrav för rätt så vittgående och omfattande åtgärder av ifrågavarande slag, skall jag, herr greve och talman, be att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr W i n b e r g: De rent av exceptionella förhållanden, varunder vi leva och som för varje dag tillspetsa sig mer och mer, torde göra det förklarligt, om man kanske skulle vilja behandla ett sådant spörsmål, som motionären framfört, något mera ingående än som eljest under normala förhållanden skulle ske, särskilt med hänsyn till att utskottet enhälligt avstyrkt motionen.

Jag måste dock säga, att det förefaller mer eller mindre tröstlöst att över huvud taget söka ägna något intresse åt någon fråga, när man ser, huru litet intresse av parlamentet ägnas en fråga som denna, vilken enligt min mening är en av de viktigaste, som vi hava att röra oss med för närvarande. Denna fråga behandlas ju nu inför nästan tomma bänkar. För ett par år sedan tog man mycket illa upp från vissa håll, när jag redan då tillät mig säga, att för så vitt icke den lagstiftande församlingen förstår att på allvar gripa in och vidtaga de åtgärder, som krävas, för att leda oss in i något så när normala banor, vi gå hän emot ett fullständigt sammanbrott på det ekonomiska området. Man förklarade då, att det icke var värt att komma med dylika hotelser, ty det imponerade icke. I dag tror jag icke det behövs att ifrån mitt håll komma med sådana förklaringar, ty nu äro vi ju nästan eniga om att det är en synnerligen farlig tid, i vilken vi leva, och det gäller framför allt, mina herrar, att de, som nu makten hava, förstå "att känna den tid, vari man sökt varder", som det visst heter på ett ställe i bibeln.

Jag skall visserligen erkänna, att motionären givetvis här icke kunnat utforma något detaljerat program, och jag erkänner, att utskottet så till vida kan hava rätt, att motionärens framställning är hållen i allmänna ordalag. Det är alldeles riktigt, men motionären har i alla fall bragt frågan fram, så att om det funnes något intresse, kunde man dock på något sätt ägna den större uppmärksamhet än härvidlag skett. Det sätt, varpå frågan mottagits, är just betecknande för förhållandena för närvarande och för den nuvarande parlamentarismens fullständiga oförmåga att kunna lösa de problem, som för varje dag mer och mer tillspetsa sig och kräva sin lösning.

Jag var närvarande i utskottet vid den förberedande behandlingen av detta ärende, och jag fick då bevittna det vanliga, att den ene ärade talaren efter den andre hade ordet och framhöll, att det var en synnerligen behjärtansvärd fråga, som motionären framfört, och att motionären i många avseenden hade rätt, men detta hindrade icke, att man

lika enhälligt kom fram till den ståndpunkten, att vi naturligtvis icke kunna göra något i denna fråga. Jag erkänner, att problemet synes invecklat, och att det är svårt att komma till någon verklig lösning av detsamma, men jag förnekar på det bestämdaste, att folkrepresentationen har rätt att, med hänvisning till svårigheten att lösa ett visst problem under nuvarande förhållanden, komma till det resultat, att ingenting kan göras, ty, mina herrar, hur kommer det att gå, om, då alla äro ense därutinnan, att extraordinära förhållanden kräva extraordinära åtgärder, såvida vi icke skola gå hän mot ett fullständigt sammanbrott — om den institution, som egentligen skulle hava till uppgift att bevaka folkets intressen och i kritiska tidpunkter vidtaga nödiga åtgärder, då förklarar sig inkompetent att över huvud taget göra någonting? Blir icke en katastrof då oundviklig? Och det är icke värt för denna folkrepresentation att då sätta upp ett förvånat ansikte, ifall något inträffar, som man icke har beräknat.

Man frestas vissa ögonblick att önska sig tillbaka åtminstone på en kortare tid till de gamla förhållandena under en kraftig monark, som hade vilja och makt att verkligen genomföra nödvändiga reformer, trots det motstånd, som hopat sig. Man frestas att önska detta, då man ser, hur den nuvarande folkrepresentationen visar sig mer och mer oförmögen att fylla den uppgift, som nu har lagts ensam på densamma.

Vi hava nu, som bekant, kommit in i synnerligen svåra förhållanden på det ekonomiska området. Vårt land var redan långt före kriget och kristiden överindustrialiserat. Under kriget och kristiden uppväxte en särskild kristidsindustri och det var helt naturligt, att den endast skulle hava en tillfällig tillvarelsereform och tillvarelsförmåga. Situationen har vidare tillspetsat sig, såsom herr Lindhagen framhöll, i samband med emigrationsfrågan. Under det att vid normala förhållanden tidigare från vårt land ett mycket stort antal personer emigrerat till andra världsdelar, har denna emigrationsström avtagit eller avstängts under senare tid. Alltså blir även där ett överskott, som i sin tur bidrager till denna stora arbetslöshet. Det är f. ö. i sin tur synnerligen betecknande för hur ensidigt man ser på saker och ting här i landet. Vi hava icke haft något emigrationsspörsmål i annan mån än att man bildat en förening för *emigrationens bekämpande*. Det är den enda synpunkt, vi haft här i landet på hela det stora invecklade emigrationsspörsmålet. Men det är verkligen på tiden att se litet mera realistiskt på den frågan och besinna, att då vårt land — för så vitt icke alldeles särskilda åtgärder vidtagas för att bereda större utkomstmöjlighet inom landet för dess innevånare — otvivelaktigt kommer att få motse en omfattande emigration under de närmaste åren, det väl skulle vara på sin plats att försöka ordna den på något sätt.

Nu är dock givetvis den avgörande frågan, som jag nämnde, när jag började mitt anförande här, jordfördelningsproblemet. Såsom här framhållits, möter det ofantliga svårigheter och det invändes, att även om man vidtog extraordinära åtgärder i det avseendet, skulle man icke kunna därmed avhjälpa arbetslösheten för ögonblicket. Detta

Om upplåtande av jord åt industri-folkningen.
(Forts.)

Om upplåtande av jord åt industrifolkningen.
(Forts.)

är alldeles riktigt. Men det skulle bliva en hjälp för framtiden att komma in på den vägen.

Det är också andra saker, som peka hän på att vi få lov att litet mera allvarligt se på det nuvarande tidsproblemet. Vad ha vi egentligen gjort för att råda bot på de nuvarande exceptionella förhållandena? Jo, vi hava anslagit några miljoner för arbetslöshetens bekämpande, och dessa miljoner gå i större utsträckning åt till utbetalande av *arbetslöshetsunderstöd*. Det är klart, att det är en hjälp, ifall man icke kan bereda de arbetslösa någon annan lättnad, men icke går det an att hålla på med den politiken hur länge som helst, ty för varje vecka vi sålunda hålla på med att huvudsakligen utbetala arbetslöshetsunderstöd och låta det produktiva arbetet ligga nere, blir ju vårt land allt fattigare, och en vacker dag äro vi framme vid bristningsgränsen. Det går icke för dem, som hava nationernas öde om händer i dessa dagar, att se ensidigt på sakerna och anlägga en fatalistisk synpunkt och tro att nog kommer hjälp någonstans ifrån och att vi till dess blott hava att vänta på bättre tider! Det gäller att se verkligheten i ögonen sådan den nu är, och då är det förnämsta spörsmålet, hur man här vill ordna det, så att den svenska jorden skall kunna bereda större möjlighet för den svenska arbetarbefolkningen att på den finna sitt uppehälle. Då kan jag icke förstå annat än att det kräves något ungefär i den riktning, som Fabian Månsson uttalade sig för, ehuru jag måste erkänna, att det icke räcker bara med att besluta att skaffa tillgång till jord. Det kräves också betydande kapital för att arbetarna, vare sig f. d. industriarbetare eller andra, skola kunna slå sig ned och livnära sig på denna jord. Då är frågan, om man ser tillräckligt klart på förhållandena, så att man vill taga konsekvenserna även i det avseendet och taga kapitalet där det finnes tillgängligt för att den frågan skall kunna lösas. Det hela förefaller kanske mången så utopiskt, att man gärna vill slå sig till ro och säga, att de parlamentariska formerna lägga hinder i vägen för att åtgärder i den riktningen skola kunna vidtagas. Jag vill då endast påpeka, vad jag sagt förut, att under normala förhållanden har man att lita till normala åtgärder, men under exceptionella förhållanden kräves det också exceptionella åtgärder. Nu är frågan den, om maktinnehavarna i vårt land förstå, att det är bättre att tillgripa dessa exceptionella åtgärder i tid, på det att vi åtminstone må kunna undvika det fullständiga ekonomiska sammanbrottet. Ett steg i riktning åt det hållet är givetvis vad motionären här åsyftar med sin motion, och klart är, att förhållandet på det ekonomiska området i vårt land aldrig kommer att kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, förrän vi få någon tidsenlig lösning av vårt jordfördelningsproblem. Vi kunna icke i längden gå vidare på den industrialiseringsväg, som vi hittills hållit oss på och som vi kommit alldeles för långt fram på, ty då det kommer till kritan, är det dock jorden och jordbruksarbetet som är det bärande för en nation. Hur lätt det kanske annars är för den, som sitter inne med kapital, att på industriens område tjäna mera

pengar, det grundläggande och primära är väl dock i alla fall jordens brukande och vad som därigenom frambringas.

Jag skall icke här upptaga utskottets utlåtande till ytterligare detaljerat bemötande. Jag förstår så väl, att ett utskott vid behandlingen av en motion sådan som den föreliggande efter gamla goda traditioner kommer till det resultatet att här ingenting kan göras. Utskottet giver ju en hänvisning till att det pågår utredning i det avseendet, att det föreligger motioner i andra kammaren, och att det således skall bli tillfälle att göra något. Vore det under normala förhållanden, så skulle det icke förvåna mig så mycket, men, som jag redan förut påpekat, är det rätt farligt att, sådant läget nu är, enbart lita till de åtgärder och de former, som man använder under fullt normala förhållanden.

Det är nödvändigt även för denna kammare att i något avseende visa, huruvida den intresserar sig för det spörsmål, varom det här är fråga, och huruvida den förstår, att den nuvarande situationen är så pass allvarlig, att också allvarliga åtgärder behöva vidtagas. Är det så, att man förstår detta, så behöver man icke hänga upp sig på det förhållandet att icke motionären kunnat giva något detaljerat program, hur frågan skall lösas. Det är nog f. ö. ganska vanskligt att uppgöra något sådant, men jag föreställer mig, att ett uttalande från denna kammare i den riktning, som motionären kräver, dock skulle vara ett bevis för att det även här finnes intresse för denna fråga. Och då skulle det kanhända vara möjligt för regeringen att i något avseende taga initiativ i frågan. Men om det icke framgår, att själva folkrepresentationen såsom sådan verkligen hyser något intresse för saken eller anser att något behöver göras, skola vi naturligtvis icke heller gå och vänta på att regeringen skall komma med något genomgripande förslag i den fråga, varom vi nu här tala.

Sålunda, herr talman, på grund av den stora betydelse jag tillmäter jordfrågan särskilt under nuvarande förhållanden, då jag anser, att förhållandena på det ekonomiska området aldrig kunna ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt, förrän detta problem blir löst, och då jag anser, att det är folkrepresentationens sak i första hand att giva något uttryck för att den hyser intresse för att denna fråga på ett eller annat sätt blir löst, anser jag det vara rent av en skyldighet även för denna kammare att på något sätt lägga detta intresse i dagen, ty man får icke här på enbart formalistiska skäl säga, att man för ögonblicket icke kan göra något. Jag anser sålunda, att ett bifall till motionärens yrkande, även om det icke kan leda till ett direkt positivt uppslag i fråga om detaljbestämmelserna, dock är ett sådant livstecken ifrån denna kammare, vilket man i dessa dagar har rätt att kräva, och därför hemställer jag, herr talman, om bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Jag vidhåller för min del, att det belopp, som föreslagits i andra kammaren till ökning av jordbrukets egnahemsverksamhet, i själva verket var 2 miljoner kronor. Det yrkades näm-

Om upplåtande av jord åt industrifolkningen.
(Forts.)

Om upplåtan- ligen sammanlagt 4 miljoner kronor, därav hälften till bostäder och
de av jord åt hälften till jordbruket. Utskottet säger självt i sin ingress, att för-
industribe- mödiligen syftar motionären bara på jordbruk, vadan utskottet bara
folkningen. behöver sysselsätta sig med det. Alltså är det riktigt, som jag sade,
(Forts.) att det var 2 miljoner kronor till jordbruk.

Utskottet erinrar, som sagt, om motionerna att vissa delar av arbetslöshetsanslaget till äventyrs skola anslås till främjandet av egna hem med jordbruk, och så om de här kolonaten på de avlägsna, frostiga kronoparkerna i allra nordligaste Sverige, ett litet fåtal, en handfull, kan jag säga. Det är vad utskottet kommer med. Och så säger utskottet verkligen, att vi kanske också behöva kolonat i andra landskap, men att det är en finansiellt mycket svår sak. Den skulle kräva en inventering av den odlingsbara jorden, en inventering, som går mycket långsamt. Även där ser utskottet således också fullkomligt pessimistiskt och negativt på saken.

Jag vet icke, vart man skall taga vägen, om det icke åtminstone kan uppbringas en vilja till handling. Jag har tillåtit mig att i mitt sista anförande peka på en del andra riktlinjer, och vill man syfta längre, så har jag i jordkommissionens nyligen avgivna betänkande rörande förvärv av fast egendom skrivit en utförlig promemoria om riktlinjerna i jordfrågan enligt min mening. I mitt särskilda yttrande finns det även ett kapitel, som kallas för lidandets väg i jordfrågan, och detta kapitel kan verkligen analogivis tillämpas även på detta område. Nu bör ock betonas, att de där småsakerna, som utskottet letat ihop, icke skola räcka enbart till arbetslösa industriarbetare, som äro lämpliga att sköta jordbruk och vilja hava jordbruk, utan de skola, och detta med rätta, också stå till buds för den jordbrukande arbetarebefolkningen, som icke ännu har fått egna hem, bondesöner och jordbruksarbetare, det skall räcka till för dem också. Det är visst icke meningen, att de skola uteslutas från möjligheten att få omvårdnad av statsverket för att få sin egnahemsfråga löst, så vitt jag förstår.

Vad som behöves här är det som anförts i andra kammaren och som ungefär kan sammanfattas så: vi behöva längre sikt på saken, vi behöva större dimensioner på saken och vi behöva raskare takt i saken och att vinna detta är syftet med min motion, och därför yrkar jag bifall till densamma.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr *Lindhagen*, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ännu väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;
Nej — 31.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 i anledning av väckt motion, nr 95, om åvägabringande inom statens verk och inrättningar av besparing i hushållningen med elektrisk belysning m. m. *Om sparsamhet med statens expensmedel.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 95, hade herr *Lindhagen* hemställt, att regeringen ville överväga:

1. Genom vilka föranstaltningar inom statens verk och inrättningar kunde anordnas en effektiv och varaktig besparing i hushållningen med elektrisk belysning, bränsle, papper och dylikt;

2. På vad sätt en omtänksam ekonomi i detta avseende skulle kunna uppbyggas ytterst på löntagarnes pliktuppfyllelse, självansvar och intresse att vårda allmän egendom som sitt eget och ej blott på fruktan för påföljder under inflytande av något kontrollsystem.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *L i n d h a g e n*: Jag hade, herr talman, verkligen trott, att de här två motionerna skulle vinna utskottets tillstyrkan och även kammarens bifall. När så icke har blivit händelsen, är jag verkligen så desillusionerad att jag icke har mycket intresse av att försvara dem.

Det enda intresse för sparsamhet, som visats, då jag motionerat, har varit vederbörande utskotts intresse för att de där 68 sidorna i min motion om samvetspolitiken skulle blivit otryckta. Men här är man icke med längre! Jag har länge såsom löntagare, med erfarenhet av egna svagheter och andra löntagares svagheter, funnit, att ett stort slöseri äger rum, då löntagare handhava medel, som icke betalas ur egna fickor. Detta slöseri går upp till belopp på antagligen hundra miljoner kronor. Det är icke blott i ämbetsverken utan överallt, uti riksdagen, i kommittéer, kommuner, partier, överallt är man lika frikostig med att slösa med elektriskt ljus, med bränsle, med papper, med pennor och med allt möjligt.

Det var nyligen en diskussion i frisinna klubb om statsrevi-

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

sorernas anmärkning i fråga om bristande sparsamhet inom kommittéerna. Statsrevisorerna ha nämligen åtminstone på en punkt ej instämt i utskottets förmenande, att tjänstemän och förtroendemän äro så samvetsgranna i detta land, att man icke behöver anmärka något emot dem. Statsrevisorerna ha tillåtit sig anmärka, att kommittéerna ha slösat för mycket. Det var, sade jag, en diskussion i frisinnade klubben — jag var icke där närvarande, men en ledamot i kammaren, som var där, har berättat det för mig — och det var då några talare, som anmärkte på att det nog var delvis ganska onödiga och småkitsliga anmärkningar, som statsrevisorerna gjort. Då begärde en denna kammares förutvarande ledamot, professor Gunnar Andersson, ordet och förklarade, att, enligt hans uppfattning, om man iakttog inom alla ämbetsverk en behörig sparsamhet med just alla sådana här saker, som äro uppräknade här i motionen, enligt hans bestämda uppfattning och erfarenhet, det skulle kunna sparas åtminstone 50 miljoner kronor om året. Nu säger utskottet, att det gjorts åtskilligt för sparsamheten, och i övrigt är ämbetsmannakåren så aktningvärd, att man egentligen icke kan göra någon anmärkning emot den.

Det yrkas nu i motionens första punkt, "att regeringen ville överväga: genom vilka föranstaltningar inom statens verk och inrättningar kan anordnas en effektiv och varaktig besparing i hushållningen med elektrisk belysning, bränsle, papper och dylikt".

Vad då den elektriska belysningen angår vet jag av erfarenhet, hur arkitekterna ofta byggt ämbetsverken, åtminstone ända intill senaste tiden, på det sättet att, när man behöver en liten låga på ett ställe, man skall vrida på en kran, som dessutom tänder åtskilliga andra, fullkomligt onödiga lågor. Och så finns det vissa belysningsapparater, som äro fyllda med lågor, fastän man skulle kunna reda sig med bara en. Även därvidlag bör sparsamhet iakttagas. Beträffande sedan ämbetsutövningen är det klart, att det är en stor frestelse, om man har lampor i taket, på skrivbordet och kanske ock annorstädes i rummet med stor strömstyrka — det sparas icke heller på strömstyrkan i dessa lampor — att gå ikring och knäppa och icke behöva betala något utan kunna få hava det ljust och trevligt, det är klart, säger jag, att det är en stor frestelse för alla löntagare. Själv har jag icke heller kunnat bliva befriad ifrån den frestelsen, ehuru jag på senare tiden försökt så gott jag kunnat att stå emot den.

Så säger utskottet följande, jag skulle nästan kunna säga, naiva ord, det är så naivt, att man verkligen kan baxna för det. Utskottet förmenar: "Beträffande misshushållningen med elektriskt ljus har utskottet sig bekant, att noggrann tillsyn utövas däröver, att icke onödigt många lampor användas och att ljuset släckes, då arbetet avslutas för dagen." Vem, bästa utskottet, kan gå omkring och utöva denna tillsyn? Utskottet förväxlar nog proklamationen med själva tillsynen. Ni misstar Er fullkomligt, mina herrar, det är nog i alla fall ett oerhört slöseri på en mängd ställen. På samma sätt är det för resten ställt också annorstädes exempelvis i partilokalerna. Jag har förvånat mig

över det slöseri som där ägde rum med den elektriska belysningen. Så är det överallt, i riksdagen, i kommunerna, överallt där det finnes löntagare, på grund av att de sakna eget intresse. Vi måste för vår egen skuld få hjälp till att förbättra vår karaktär.

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

Vad bränsleförbrukningen beträffar så beror det, synnerligast i tider då koksen är dyr, särdeles mycket på, huru pannorna skötas. Det kommer mycket an på intresset hos den person, som är där nere, det kommer mycket an på hans karaktärsstyrka, kan man säga. Det kan sparas miljoner, om man ser upp, och det kan slösas miljoner om man icke ser upp.

Utskottet har nu förnummit, att socialstyrelsen anställt en värmeteknisk expert. Det är ju bra, att en sådan kommit till, men manne den går omkring i alla statens ämbetsverk från Ystad till Haparanda, och manne den går ned i källarna och tittar överallt. Nej, det gör han icke, mina herrar, absolut icke, det är bara ett slag i luften, en vacker gest.

Och papperet! Där har utskottet erfarit, att man utfärdat en förordning om att spara på papperet och särskilt icke använda helark, där man kan nöja sig med halvark, och därmed är utskottet tillfredsställt och tror, att hela pappersfrågan är löst. Jag har varit med mångenstädes och sett huru det går till. Av det billigaste konceptpapperet köpes nästan ingenting. Det ligger i skåpen en hel mängd papper men sällan av den billigaste sorten. Det är så snubblande nära, för att använda en politisk term, att taga av det bättre papperet, ty det är bra mycket gladare och trevligare att skriva på fint och glättat papper, det kan man väl förstå. Det slösas synnerligen på det sättet, och den kontroll man får genom denna proklamation är icke någon kontroll, det är mest munväder, ingenting annat.

Nu har jag också fäst uppmärksamheten på en detalj, som kanske rör sig om miljoner varje år, som utskottet icke besvarat. Vi hava i expeditionsförordningen en föreskrift om minsta myckenhet text, som får skrivas på en sida. Detta i syfte, att dels inte den, som skall hava lösen för expeditionen skall genom att skriva för glest taga för mycket betalt och dels å andra sidan, att han icke skall skriva för tätt och därigenom få för litet betalt. Det föreskrivna är mycket slösaktigt tilltaget till förmån för expeditionshavaren. Men då alla dessa sportler allt mer och mer dragas in och gå till andra ändamål, kvarstår dock den gamla expeditionsförfattningen med dess även vid maskinskrift tillämpade föreskrifter och det spatiösa skrivsätt som användes. Det är ofta upprörande att se, vilken bred marginal man använder, huru långt det är mellan raderna och huru litet det står på varje sida. Det skulle icke förvåna mig, om man kunde spara in endast på den posten miljoner kronor om året.

Nu har jag i motionsyrkandets andra punkt lagt till att ämbetsmännen mer och mer böra beredas tillfälle att tillägna sig en sådan karaktärsdaning, att de behandla andras egendom såsom sin egen. Ur den synpunkten vore noggranna föreskrifter om detta och noggrann,

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

icke kontroll så mycket men noggrann tillsyn och vädjan för kommande tider mycket värdefulla. Men detta anser utskottet nästan förgripligt, ty det kommer igen med den gamla tillsatsen om den svenska ämbetsmannakåren såsom den allra bästa i världen. Ack, snälla utskottet, även de svenska ämbetsmännen är människor precis som alla andra löntagare ända från Novaja Semljas fjäll till Ceylons brända dalar, och de kunna icke vara annorlunda. Vi äro alla sådana. Det här är egentligen en byråkratimens självkompetensförklaring, som utskottet givit från den första sidan till slutet, och med den kan man icke komma till rätta med oss personligen. Jag vet icke, huru många ämbetsmän, som suttit i utskottet, men att de, som varit där, hava lett de andra som vattubäckar är alldeles tydligt.

Här har jag i min hand ett undantag och det är ett aktingsvärt fall. Riksförsäkringsanstaltens administrativa byrå har utfärdat ett prospekt, som skall anslås och vara för var och ens ögon och detta bevisar ju all möjlig omtanke om dessa saker. Men det är endast undantagsvis, som man kan träffa på försök i sådan anda, som motionären talar om.

Nu skall jag naturligtvis icke vara så inopportun, att jag yrkar bifall till andra punkten i motionen, ty därigenom skulle den endast förlora ännu flera röster — vi äro i alla fall så försoffade, att vi icke kunna begära något om vår andliga förkovran. Men däremot skall jag yrka bifall till första punkten, däri hemställes, att regeringen ville överväga genom vilka föranstaltningar inom statens verk och inrättningar kan anordnas en effektiv och varaktig besparing i hushållningen med elektrisk belysning, bränsle, papper och dylikt, eller med andra ord en besparing av de 50 miljoner kronor årligen, om vilka Gunnar Andersson, professor och före detta ledamot av denna kammare, talade i frisinnaade klubben häromdagen.

Herr Almkvist: Herr talman! Den ärade föregående talaren har i sin nu föreliggande motion framför allt predikat sparsamhet, men när det gäller riksdagens papper och tryck, får jag lov att säga, att det synes, som om han själv icke vore villig att i praktiken omsätta sina läror. Det skall jag däremot göra och alltså fatta mig mycket kort. Jag kan hänvisa till, att den ärade talaren i motiveringen till sin motion gör sig skyldig till samma överdrifter som han gjorde sig skyldig till i sitt uttalande här nyss, då han påstod, ena gången att slöseriet omfattade ett belopp, som kan skattas till 100-tals miljoner kronor och den andra gången nöjde sig med ett belopp av 50 miljoner kronor. Jag har icke varit i tillfälle att på siffran undersöka, huru stort anslag riksdagen beviljat såsom expensmedel till samtliga departement inom förvaltningen, men så mycket är säkert — jag har gjort mig förvissad därom genom resonemang med en ledamot av statsutskottet, som har reda på saken — att samtliga expensmedel icke på långt när gå upp till ens den mindre av de båda av herr Lindhagen nämnda siffrorna eller 50 miljoner kronor. När jag nu säger detta, ber jag, att kammarens ärade ledamöter

icke skola tro, att jag står på den ståndpunkten, att jag vill avvisa tanken på att slöseri förekommit och fortfarande förekommer i ett eller annat fall inom statens verk och bland ämbetsmännen. Men då motionären påstår, att alla ämbetsmän från den högste till den lägste slösa och att de icke hava intresse för att se till, att statens utgifter på det område, som han berör, begränsas i möjligaste mån, går han in på överdrifternas område, och dit vill jag icke följa honom. Särskilt gäller detta i nuvarande tid, då på varje område, där besparingar kunna göras, föreskrifter utfärdats dels av departementscheferna och dels av vederbörande verks chefer. Vad särskilt beträffar papper, som herr Lindhagen fäste sig så mycket vid, har det gått så långt, att man kan ifrågasätta, huruvida icke till och med vissa statsrådsprotokoll äro skrivna på anmärkningsvärt dåligt papper. Sparsamheten kan gå för långt, och fråga är, om den icke i vissa fall redan gjort det. Är det så, att slöseri på något område kan påvisas, så finnes det möjlighet att kontrollera, övervaka och råda bot på detta, utan att riksdagen behöver skriva till regeringen på en tidpunkt, som infaller nästan omedelbart efter det att man på fullt allvar och på alla möjliga sätt vidtagit åtgärder för att kunna spara på statsverkets tillhörigheter.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren upplyste, att statsrådsprotokollen av besparingsskäl skulle vara skrivna på ganska dåligt papper, varmed han ville bevisa, att det antagligen övades samma omtanke i den undre ämbetsmannavärlden. Jag erinrade mig då, huru det var, då Norrlandskommittén arbetade och skulle undersöka, huru de s. k. bolagsgårdarna voro beskaffade. Det befanns då, att bolagen mångenstädes piffat upp åbyggnaderna på gårdar, som lågo vid stora landsvägar, medan de gårdar, som lågo längre in i skogarna, fortfarande voro förfallna. Statsrådsprotokollen befinna sig så att säga vid den stora officiella landsvägen. Men huru förhålla vi underordnade oss i avlägsna rum, där det icke synes? Huru det i det fallet går med sparsamheten, därom har den siste talaren icke upplyst kammaren, men vi kunna ändå förstå, huru därmed förhåller sig. De 50 miljoner kronor, varom Gunnar Andersson talade, voro icke bara expensmedel utan i denna summa inbegripes även utgifter för bränsle, elektrisk belysning och dylikt, vilket icke är expensmedel, föreställer jag mig. Då jag talade om protokollen och deras vidlyftighet, medgiver jag, att jag högg till med 100 miljoner kronor utan att angiva någon tid, och det skedde naturligtvis i förargelsen över hela detta utskottsbetänkande. Jag vet verkligen icke, huru mycket det kan vara, men att det går till mycket betydande belopp är självklart. Man tänke sig endast, att domstolarne i hela landet av lagen tvingas att skriva på detta spatiösa sätt. Detta kan genom lagstiftning ändras så, att icke ett sådant slöseri komme att åga rum.

Vad slutligen beträffar den kvicka insatsen, att om herr Lindhagen icke motionerade så mycket och försvarade sina idéer, så skulle det

Om sparsamhet med statens expensmedel.

(Forts.)

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

bliva billigare tryckningskostnader, vill jag säga, att detta skulle bli bekvämt för herr Almkvist. Om en sådan censur vore genomförd, så behöfde han icke besvara sådana motioner, och det bleve även bekvämare för utskottet med dess negativa ståndpunkter. Jag förmodar att herrarna, åtminstone en och annan bland eder, kunna göra skillnad mellan slöseri med sådana saker som conceptpapper och bränsle och att väcka en fråga i riksdagen. Ty icke är det väl meningen, att förevarande angelägenhet skall användas såsom censur för obehagliga meningar, så att den, som har en enligt herr Almkvists åsikt obehaglig mening, skall nödgas spara på sina förslag, men herr Almkvist skall få väcka så många förslag som han behagar.

Herr Strömberg, Gustaf: Herr greve och talman, mina herrar! När herr Lindhagen berörde den punkt i utskottets betänkande, som rör bränsle och under erinran om att det finnes en värmeteknisk expert förklarade: vad kan denna expert egentligen förmå, han kan icke resa omkring och inspektera de olika verken från Ystad till Haparanda, så kände jag mig med anledning av denna anmärkning manad att säga ett par ord, därför att jag mycket väl känner till, huru denna värmetekniska verksamhet inom socialstyrelsen är ordnad.

Det är på det sättet, att denna värmetekniska byrå har en föreståndare jämte biträdande ingenjörer, och dessutom har på socialstyrelsens initiativ yrkesinspektionens befattningshavare ålagts att deltaga i denna värmetekniska anordning, så att praktiskt taget varenda lokal, tillhörande telegrafverket, postverket, landsstaten och övriga statens verk inspekteras i bränslesparingsyfte, varigenom man kan konstatera, huruvida onödigt slöseri med bränsle äger rum eller icke. Man har ställt ganska stora förhoppningar på denna anordning, och det har visat sig vara behöfligt att kontrollera icke bara värmeledningar utan även kakelugnar och enklare värmetekniska anordningar. Jag tror därför, att om sparsamhet kan iakttagas utan allt för höga kontrollkostnader, bör sådan också iakttagas, men jag tror även, att herr Lindhagen vill giva mig rätt uti, att vi hava så mycket av inspektion och så mycket av alla möjliga olika kontrollåtgärder öfver oss, att vi icke i blindo böra sätta till nya inspektörer och anordna ny kontroll, ty det kan leda alltför långt.

Herr Julin: Då jag biträtt utskottets ståndpunkt i frågan, har det varit mycket därför, att det av herr Lindhagens resonemang synes vilja framgå, som om ingenting alls i sparsamhetshänseende vore gjort inom statens verk. Herr Lindhagen har måst medgiva, och har själv för kammaren uppvisat, att åtminstone i ett verk vidtagits åtgärder just i den riktning han åsyftar. Herr Lindhagen visade nämligen upp, huru man inom riks försäkringsanstalten genom anslag påjudit vissa åtgärder just i det syfte hans motion går. Jag skulle likaledes från mitt eget verk, postverket, kunna påvisa, huru man där på allt sätt söker nedbringa kostnaderna för de mycket stora expenserna. Jag vill emellertid icke uppehålla mig vid sådana saker som bränsle och lyse. då jag anser,

att det därvidlag kräves vissa tekniska anordningar för att möjliggöra en effektiv sparsamhet och just på denna punkt faktiskt åtgärder vidtagits, såsom ock den siste talaren berörde. Jag skall hålla mig till en liten detalj, som spelat en stor roll i denna debatt, nämligen papperet. Inom vårt verk går det till så, att när vi vilja bestämma oss för en viss blankett, så överväga vi mycket noga, huruvida den skall hava långt eller kort liv, och efter detta övervägande bestämma vi oss för papperssorten. Papperets beskaffenhet är bestämmande för priset, och därmed äro vi också inne på en riktig sparsamhet. Man måste också komma ihåg en sak, som här helt och hållet förbisetts, så vitt jag förstår, nämligen att papperet ju är vårt verktyg. Vad skulle man t. ex. säga om en arbetare, som tillåte något fusk med sina verktyg med den påföljd att de bleve mindre lämpade för det ändamål, vartill de skola användas. Man bör också se till att de verktyg, som sättas i våra händer, äro effektiva och duga något till. Tänk vilket missgrepp man gjorde, då man av sparsamhetsskäl bestämde, att det bakre bladet på helarken skulle skäras bort, något som numera gör, att stora akter i ämbetsverken hopfästas med en liten klämmare, i vilken papper från andra akter sedan fastna och släpas med på en felaktig väg. Förr i världen hade vi rättighet att slå om våra akter med helark, och varje akt fick sin rygg. Detta är en detalj, men den visar dock, på vilken väg sparsamheten slagit in. Jag har den erfarenheten från ämbetsverken, att man på alla möjliga sätt sökt att spara på de punkter som här äro i fråga, och jag har uppehållit mig särskilt vid papperet, därför att jag velat framhålla den synpunkten, att papperet är det verktyg vi använda och att vi behöva goda verktyg, något som ingalunda utesluter sparsamhet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

Herr Lindhagen: En talare har upplyst om, att vad utskottet här kallar en värmeteknisk expert består av en hel byrå med flera underlydande tjänstemän. Jag medgiver att detta är effektivare än med en enda man för hela riket. Jag instämmer med honom även därutinnan, att om man skall sätta till kontroll över allt möjligt, så blir kontrollsystemet till sist oerhört. Men nu se vi, att socialstyrelsen i alla fall börjat med ett sådant system på en del av förevarande område. Varför har den gjort det, när den siste talaren anser, att själva systemet icke är att vidare rekommendera? Det är väl nödvändigheten som gjort detta, föreställer jag mig. Vad jag däremot skulle vilja önska är ett mycket billigt förfarande, nämligen att det skulle finnas sådana plakater, som riksförsäkringsanstalten anslagit vid varenda arbetsplats, så att vi finge någon påminnelse i vårt dagliga arbete om just dessa angelägenheter. En sådan påminnelse är billig och gör lika god och bättre tjänst än inspektörer, som komma en gång varje år eller kanske en gång vartannat år. Den senare inspektionen tror jag är ganska effektlös.

Den siste talaren sade, att papperet är vårt verktyg särskilt i posten och att man därför borde använda våra verktyg så, att de icke förstördes. Icke har väl motionären sagt, att papperet bör användas på

Om sparsamhet med statens expensmedel.
(Forts.)

oförståndigt sätt, utan han har endast förmenat, att det borde finnas någon bestämmelse om vilka papperssorter, som skola användas för olika ändamål. Om t. ex. en notarie vid domstolarna sitter och klottrar något memorialprotokoll eller dylikt, så kan och bör han göra detta på sämre papper och icke på fint, glättat, förstklassigt papper. Den siste talaren framförde också ett exempel på en pappersreform, som visat sig olämplig. Jag har icke bett om en reform, som är olämplig. Men utskottet och däribland således också den siste talaren har i utskottsbetänkandet anfört just det exemplet såsom bevis för att vederbörande ha en god omtanke och att motionen följaktligen bör avslås. Nu förklarar han, att det av utskottet anförda exemplet är en missriktad åtgärd från statsmakternas sida. Detta är mycket möjligt, och i så fall bör den ju inställas.

Då jag sist hade ordet, glömde jag att nämna, att uti skattebetalarnas förenings i Stockholm tidning hava förekommit artiklar om en institution i Nordamerikas förenta stater med uppgift att kontrollera ämbetsverkens effektivitet även i sådana saker, varom här är fråga. Denna institution skulle ha verkat mycket tillfredsställande och föranlett stora besparingar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionens första punkt; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionens 1 punkt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;
Nej — 22.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—37.

Vad utskottet i punkterna 1—10, 12—18, 20—22, 24—35 och 37 hemställt bifölls. Punkterna 11, 19, 23 och 36 lades till handlingarna.

Punkten 38.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för utredning rörande ecklesiastika boställen bevilja på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 9,850 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej måtte vinna riksdagens bifall.

Om anslag till utredning rörande ecklesiastika boställen.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall icke besvara kammaren med något yrkande, men jag vill ändå, innan beslut fattas, att kammaren skall klart och tydligt ha reda på vad saken gäller och hur saken ligger. Det torde vara av intresse, i all synnerhet efter de livliga debatter i jordfrågan, som särskilt ägt rum i medkammaren, men även på senaste tid gått av stapeln här. Här är nämligen fråga om att avbryta en utredning just i jordfrågan. Det är en jordfråga, som berör mark för arrendering på över 80,000 tunnland åker i första hand. Utredningen är av äganderättshistorisk natur, och riksdagen har så sent som 1919, då det ifrågasattes att avbryta den, uttalat sin önskan, att den skulle få fortsättas i viss omfattning. Nu anser såväl kammarkollegium som utskottet i motsats till Kungl. Maj:t, att därmed gärna kan anstå, och en uppgift föreligger här, att det för den nu igångsatta delen av utredningen behöves flera år. Det är riktigt, vad en del av saken beträffar, men för Kopparbergs län ligger saken så — och det är det jag vill, att kammaren skall ha klart för sig — att utredningen med det anslag, som här begäres, kan vara slutförd den 1 juli 1923. Det är således endast ett halvt år, som skulle krävas utöver den tid, för vilken medel nu stå till förfogande. Jag ansåg då i utskottet, att det vore en dålig sparsamhet att vägra ett anslag å 9,850 kronor, när en så intressant och viktig del av utredningen var nära sitt slutförande, men då jag icke vann understöd ens hos dem som särskilt bevaka jordbrukets intressen i utskottet, brydde jag mig ej om att anteckna någon reservation. Jag förbehöll mig dock rätten att här i kammaren få peka på förhållandet, och när nu kammaren går, som jag antager, att stadfästa utskottets beslut i denna fråga rörande ett anslag på 9,850 kronor för företaget av så pass stor betydelse, att kammaren redan 1919 underströk önskvärdheten av anslagets fortsatta beviljande, vill jag som sagt, att kammaren skall ha reda på, att det nu är fråga om att en i visst avseende så gott som fullständigt färdig utredning skall avbrytas och läggas på hyllan tills vidare på obestämd tid.

Det sägs här, att materialet alltid finnes kvar sedan, men var och en som sysslat med utredningar vet, att det icke är detsamma, om materialet skall behandlas av andra personer än dem som släpat fram det, som om det får bearbetas av samma personer, som skaffat det.

Jag anser, att sparsamheten på denna punkt är något misstänkt.

Om anslag till utredning rörande ecklesiastiska bo-ställen. men då den synes vara en söt lukt även för jordbrukets representanter i statsutskottet, vill jag, herr greve och talman, ej göra något yrkande.

(Forts.) Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt.

Punkterna 39—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till svenska akademins Nobelbibliotek.

Punkten 60.

Kungl. Maj: t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademins Nobelbibliotek anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

För ifrågasvarande ändamål hade riksdagen för vart och ett av åren 1921 och 1922 anvisat ett anslag av 20,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt anfört följande:

”På sätt framgår av det statsrådsprotokoll, som åtföljde Kungl. Maj: ts proposition nr 251 till 1920 års riksdag, då medel för ifrågasvarande ändamål först begärdes, framhöll departementschefen bland andra omständigheter, som motiverade ett statsanslag till svenska akademins Nobelbibliotek, det sjunkande penningvärdet eller dyrtiden och dess verkningar, vilka gjorde, att de ekonomiska förhållandena för Nobelbiblioteket då stälde sig mindre gynnsamma. Förhållandena te sig enligt utskottets förmenande annorlunda nu, och det allmänna prisfall, som redan inträtt, synes utskottet mana till undersökning, huruvida icke statens understödande verksamhet i detta liksom i andra motsvarande fall kan minskas eller helt upphöra. Det kan ifrågasättas, huruvida en institution av det slag som den förevarande, vilken står under hägn av en donationsstiftelse av Nobelstiftelsens mått, över huvud skall behöva för sitt uppehållande anlita den för så många andra kulturändamål strängt anlitate statsbudgeten.

Emellertid anser sig utskottet böra inskränka sig att nu med en beräkning av årsanslagets sänkning från 20,000 kronor till 10,000 kronor förorda beviljandet för första halvåret 1923 för ändamålet av ett anslag av 5,000 kronor. I anslutning till vad nyss anförts vill utskottet ock uttala sin förväntan, att Kungl. Maj: t tager ovan anförda synpunkter i beaktande, och att ett kommande år några statsmedel för nu förevarande ändamål icke ifrågasättas.

Utskottet hemställer, att riksdagen må såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademins Nobelbibliotek anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 5,000 kronor.”

Reservationer hade avgivits 1:o) av herrar *S. H. Kvarnzelius, C. J. G. Swartz, O. U. B. Olsson, J. Nilsson* i Malmö och *O. Bergqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

”På sätt framgår — — — statsbudgeten.

Emellertid har utskottet icke ansett sig böra omedelbart förorda en nedsättning av det utav Kungl. Maj:t äskade anslaget. Då biblioteket på grund av sin förflyttning till nya lokaler fått vidkännas stora omkostnader, synes det mindre lämpligt att vid en sådan tidpunkt beskära institutionen det ökade ekonomiska bidrag, som det föreliggande förslaget erbjuder. Huruvida för framtiden biblioteket kan vara i behov av statsbidrag, tilltror sig ej utskottet kunna bedöma men förväntar, att Kungl. Maj:t tager detta under omprövning med särskilt aktgivande på möjligheten att helt avflytta kostnaderna för biblioteket från statsbudgeten.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 10,000 kronor." samt

2:o) av herr *J. L. Widell*, vilken ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

"På sätt — — — — statsbudgeten.

Emellertid har utskottet icke ansett sig böra omedelbart förorda en indragning av statsanslaget, utan tillstyrker beviljande av det av Kungl. Maj:t för tiden 1 januari—30 juni 1923 äskade beloppet. Då biblioteket på grund av sin förflyttning till nya lokaler fått vidkännas stora omkostnader, synes det nämligen mindre lämpligt att vid en sådan tidpunkt beröva institutionen det ökade ekonomiska bidrag, som det föreliggande förslaget erbjuder. I anslutning till vad nyss anförts vill utskottet likväl uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t tager ovan anförda synpunkter i beaktande och att ett kommande år några statsmedel för nu förevarande ändamål icke ifrågasättas.

Utskottet hemställer, att riksdagen må såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 10,000 kronor."

Herr *O l s s o n, O s c a r*: Herr talman! Det är här åtskilliga reserver, som ha anmält från utskottsmajoriteten avvikande mening och, som jag tror, på nog så goda grunder. Om man ser på den motivering, som här består nedprutningen av detta anslag, vari man förbereder dess avskrivande, så ifrågasättes det i densamma "huruvida en institution av det slag som den förevarande, vilken står under hägn av en donationsstiftelse av Nobelstiftelsens mått, över huvud skall behöva för sitt uppehållande anlita den för så många andra kulturändamål strängt anlitate statsbudgeten".

Det är ju, som herrarna behagade erinra sig, på det sättet, att det bibliotek, det här gäller, är ett av Sveriges förnämsta stora bibliotek, vilket av svenska akademien har ställts till allmänhetens förfogande och vilket bibliotek är det för svenska staten ojämförligt billigaste av alla våra stora bibliotek. De medel, som härtill användas, äro således icke i någon mån av den art, att de kunna betraktas som en statens gåva, utan de utgöra endast en statens ringa ersättning till ett bibliotek, som på åt-

Anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek.
(Forts.)

skilliga andra håll medför betydliga besparingar för statsverket. Det är nämligen på det sättet, att om icke detta bibliotek kan uppehålla sin verksamhet och ställas tillgängligt för allmänheten, måste Kungl. biblioteket åläggas sig ökade inköp för att kunna tillfredsställa det behov, som nu tillfredsställes av Nobelbiblioteket. Under sådana förhållanden förefaller det mig rätt egendomligt, om riksdagen på den motiveringen, att stiftelsen är så rik, att den gärna kan betala en del av de utgifter, som annars skulle åligga staten, skulle gå att taga igen detta anslag. Jag hoppas innerligt, att kammaren icke skall anse det riktigt och lämpligt att gå den vägen.

Vad för övrigt de stora tillgångarna beträffar, är det också en chimär. Nobelstiftelsen har icke sådana tillgångar, att den kan hålla biblioteket öppet för allmänheten, om staten nu berövar detsamma dess anslag. Det var just på grund därav detta statsanslag kom till; det var det, som motiverade detta anslag. Just nu torde tidpunkten vara olämpligare än någonsin att beröva Nobelbiblioteket ett anslag, som det hittills haft från staten. Just nu har Nobelbiblioteket att kämpa med finansiella svårigheter, större än någonsin förut. Då således utskottet här stöder sig på den allmänna prissänkningen som skäl för att Nobelbiblioteket lättare skulle kunna undvara statsanslag än förr, är det fullkomligt oriktigt. Nobelbiblioteket har nyligen företagit sin flyttning, en flyttning, som kostat 20,000 kronor, varav 17,000 komma på detta år. Ja, säger man, men det är på nästa års budget det här ifrågasvarande anslaget kommer, och det året är icke så ansträngande för Nobelbiblioteket. Men det förstår var och en, att en institution av denna omfattning, som ett år har en extra utgift på 17,000 kronor, även ett följande år får rysligt svårt att uppehålla sin verksamhet. Jag tycker, att i detta fall skälen för statsanslagets bibehållande ligga så tydliga och klara, att jag ej anser någon ytterligare utöver dessa skäl för behovet påkallad, och därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Kvarnzellius m. fl.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag hade väntat, att någon av de ledamöter på avdelningen, som deltagit i behandlingen av detta ärende, skulle anmäla sig till ordet, men då så icke är fallet, ber jag att i korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Det är väl icke så, att man ej från utskottets sida erkänner både önskvärdheten och billigheten av att Nobelinstitutet kunde erhålla fortsatt anslag, om hänsynen till statsanslagen i allmänhet för närvarande gjorde ett dylikt beslut möjligt. Men det har varit den oundvikliga nödvändigheten att på varje punkt, där det låter sig göra, minska statsutgifterna, som framtingat den reduktion, som här föreligger. Och då jag av allt, som framkommit inom utskottet i sammanhang med ärendets behandling, fått den bestämda uppfattningen, att denna nedsättning kan ske utan avsevärd olägenhet för vederbörande bibliotek, har jag anslutit mig till dem, som biträtt utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Nilsson, Petrus: Som av utskottets utlåtande framgår, framhöll departementschefen, då medel för detta ändamål första gången begärdes, bland andra omständigheter penningvärdets försämring samt dyrtiden och dess verkningar som ett motiv för statsanslag för detta ändamål. Anslaget har också icke utgått mer än de två sista åren och bör det därför i huvudsak anses som ett kristidsanslag. Det bör då även som andra anslag av denna natur upphöra i och med dyrtidens avtagande. Tiderna äro också sådana, att de mana till sparsamhet, där man kan spara.

Anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek.
(Forts.)

Nu kan visserligen denna sak ses från två sidor: Dels kan man säga, att detta anslag är så litet i förhållande till den nytta som åstadkommes med detsamma. Dels kan man ock säga, att denna fond, denna stiftelse, som förfogar över så stora tillgångar, dock bör kunna bestrida de kostnader, som äro förenade med dess verksamhet. Jag anser denna senare slutledningen vara den riktiga och jag anser också, att denna stiftelse bör kunna bestrida de kostnader, som äro förenade med dess verksamhet. Det har visserligen framhållits, att Nobelbiblioteket under det senaste året åsamkats dryga kostnader i och för flyttningen till den nya lokalen, men så har också Nobelbiblioteket under det senaste året uppburit 20,000 kronor i statsanslag, vartill kommer att icke heller utskottsmajoriteten helt och hållet velat indraga detta anslag för första halvåret 1923, utan endast nedprutat det till hälften av vad Kungl. Maj:t begär eller 5,000 kronor. Men jag anser, att i och med det att tiderna förändras anslaget helt bör avskrivas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr greve och talman! Som kammaren finner av betänkandet, har jag icke kunnat ansluta mig till vare sig utskottsmajoritetens eller reservanternas ståndpunkt. Jag delar utskottsmajoritetens uppfattning, att för framtiden statsanslag till Nobelbiblioteket icke bör ifrågakomma. Med den finansiella ställning, staten numera har, synes det mig alldeles nödvändigt, att man i möjligaste mån drager in anslag, där sådant kan ske, och jag kan icke komma ifrån att svenska akademins Nobelstiftelse är i den ställning, att den bör kunna för framtiden reda sig utan statsanslag. Jag kan ej underlåta att erinra om vad som förekom vid detta anslags första beviljande, icke i denna kammare, ty här var debatten mycket kort, men i andra kammaren. En av huvudtalarne för anslaget höll synnerligen starkt på att det här gällde ett engångsanslag. Ja, nu se vi, att det redan utgivits i två år, och Kungl. Maj:t föreslår det även för det tredje året. Om man nu ej bestämt säger ifrån att man icke kan påräkna anslag för framtiden, är det min övertygelse, att anslaget blir årligt, och jag tror, att man bör ställa sig mycket betänksam gentemot något sådant. Men å andra sidan har jag icke ansett det lämpligt att gå fullt så strängt fram som utskottsmajoriteten vill göra. Det är faktiskt förhållandet, att svenska akademien för närvarande synnerligen väl behöver detta anslag på grund av de stora kostnader, som bibliotekets förflyttande till annan

Anslag till
svenska aka-
demiens No-
belbibliotek.
(Forts.)

lokal medfört. Under sådana förhållanden har jag ansett, att riksdagen borde bevilja det av Kungl. Maj: t äskade beloppet för första halvåret 1923, men på samma gång säga ifrån, att för framtiden ytterligare statsanslag ej är att påräkna.

På grund av vad jag anfört, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag avgivit.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Det är alldeles riktigt, som det uppgivits, att när propositionen om detta anslag 1920 framlades, skedde det av den anledningen, att en stark kristid hade inträtt i förening med penningvärdets fall, vilket gjorde, att svenska akademien var i behov av ett anslag för att kunna hålla biblioteket öppet för allmänheten. Nu säges det från en talare, att det är självklart, att under sådana förhållanden anslaget bör upphöra i och med det att dyrtiden avtager, och jag vill giva honom rätt i detta. Men jag tror ej, att man kan börja på att avskryva anslaget ännu, särskilt med hänsyn till den extra utgift, som biblioteket haft genom dess flyttning till sin nuvarande lokal.

Frågan är den: Skall detta värdefulla bibliotek kunna hållas tillgängligt för allmänheten eller icke? Svaret på den frågan har blivit, att därest detta statsanslag får utgå någon tid ännu, blir det möjligt. Kan det ej få utgå med det belopp, som under två år skett, blir det icke sannolikt möjligt att hålla biblioteket öppet för allmänheten, därför att man icke har medel att avlöna de tjänstemän, som äro nödvändiga för lånerörelsen uti biblioteket. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det icke finnes något bibliotek i hela Stockholm, som har så stor utlåning som Nobelbiblioteket, med undantag av Kungl. biblioteket. Man säger, att stiftelsen nog själv kan bekosta utgifterna för sitt bibliotek. Ja, det kan den naturligtvis, om den icke behöver hålla det öppet för allmänheten. Men de medel, som äro tillgängliga och som få användas för detta ändamål, äro mycket begränsade; det är vad som blir kvar utav avkastningen från huvudfonden, organisationsfonden och den särskilda fonden. Hela beloppet av denna avkastning utgöres för 1922 av omkr. 15,000 kronor, under det att samtidigt utgifterna uppgå till 41,000 kronor. Jag förmodar, att det åtminstone finnes många i denna kammare, som förstå betydelsen av ett sådant bibliotek med skönlitteratur och litteraturhistorisk litteratur, så att de vilja giva dess verksamhet sitt stöd.

Beträffande skillnaden mellan herr Widells och herrar Kvarnzelius m. fl. reservationer så ligger den däri, att herr Widell vill giva anslaget för första halvåret 1923, men sedan taga till skarprättarbilen och hugga av det med ett, under det herr Kvarnzelius och hans medreservanter återigen vilja taga litet mjukare på saken. De säga nämligen: "Huruvida för framtiden biblioteket kan vara i behov av statsbidrag, tilltror sig ej utskottet kunna bedöma men förväntar, att Kungl. Maj: t tager detta under omprövning med särskilt aktgivande på möjligheten att helt avflytta kostnaderna för biblioteket från statsbudgeten."

Jag tycker, att detta uttalande är tillräckligt klart och tillräckligt mjukt för att det skall kunna accepteras.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till herrar Kvarnzelius m. fl. vid punkten fogade reservation.

Anslag till svenska akademien Nobelbibliotek.
(Forts.)

Herr S w a r t z: Då även jag förenat mig med de övriga reservanterna, vill jag endast betyga, att jag gjort det med anledning av de skäl, som här framhållits. Jag kan för min del ej finna, att det skulle vara riktigt och lämpligt, om staten skulle vilja indraga ett stöd av denna beskaffenhet för en institution av den art som Nobelinstitutet. Det har här sagts, att det icke betyder något för institutet, om Nobelbiblioteket blir av med detta understöd. Det har också antytts — och det är alldeles riktigt — att nog kan biblioteket som sådant reda sig. Men den som blir lidande, är allmänheten, ty det kommer, såsom redan framhållits, att gå ut över den tjänsteman, som är anställd i biblioteket med särskild uppgift att tillhandagå och vägleda allmänheten vid dess begagnande av biblioteket. Det är således i själva verket en gärd av uppmärksamhet mot allmänheten, som begäres från bibliotekets sida och som möjliggjorts genom statsanslaget. Dessutom är det på det sättet, att om icke biblioteket skulle kunna existera — det gör det ändå — men om biblioteket skulle bli lidande genom denna anordning, betyder det, att man i stället måste bevilja de medel, som behövas för att anskaffa de litterära alster, som där förefinnas, och att man finge lov att göra dem tillgängliga i riksbiblioteket. Nu har det utfärdats en bestämmelse, att med anledning av att Nobelbiblioteket finnes, är riksbiblioteket befriat från att skaffa sig denna litteratur. Detta har medfört en direkt besparing för staten med avseende å en utgift, som den annars ej kunnat komma ifrån. Det vill förefalla mig, att det icke kan vara rätt och i sin ordning att vägra, att detta anslag fortfarande får utgå till en institution, som minner om en sådan storartad donator som Nobelbiblioteket gör.

Det har också sagts, att denna institution skulle vara så rik, att den skulle hava så stora inkomster och hava så mycket medel till sitt förfogande, att den kunde reda sig utan detta anslag. Jag tror, att man härvidlag låtit sig litet fascineras av det stora belopp Nobeltestamentet uppgått till, utan att tänka på, vilka bestämmelser som finnas angående medlens användning. Det har ju sagts, att svenska akademien, som har hand om utdelningen av det litterära priset, därvidlag i vissa fall ådagalagt ett sådant omdöme, att det varit bättre, om man låtit bli att utdela dessa pris och i stället fonderat medlen för att därmed bereda en grundplåt för bibliotekets tillväxt och betala bibliotekets omkostnader med de samlade medlen. Jag tillåter mig icke att ingå på något bedömande av det sätt, varpå det litterära priset utdelats. Jag tror, att man bör låta bli det och överlämna den saken helt och hållet åt svenska akademien. Men jag för min del kan icke vara med om en maning, att man icke skall följa vad donator avsett utan i stället lägga pengarna på hög, för att vi skola slippa att bevilja

Anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek.
(Forts.)

ett litet anslag på 5 eller 10 tusen om året. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pålsson: Om någon institution är ägnad att kunna reda sig själv i dessa tider då så mycket annat tränges om statens ekonomiska stöd, så måste det väl ändå vara Nobelbiblioteket. Indrages icke detta anslag nu eller förminskas, så är det tydligt, att det endast blir ett tomt talesätt den sparsamhet, som man utom och inom riksdagen predikar vara nödvändig. Herr Swartz anförde såsom skäl för bibehållande av detta anslag vid dess nuvarande belopp, att den tjänsteman, som vore anställd hos Nobelstyrelsen för att tillhandagå allmänheten vid utlåning av böcker, icke längre skulle kunna anställas, om anslaget nedsattes. Detta skäl nämndes icke, då departementschefen för första gången förde fram frågan. Då var det ett direkt dyrtidsbehov, det sjunkande penningvärdet, dyrtiden och dess verkningar, såsom det står i utskottets utlåtande, som tillfälligtvis nödvändiggjorde detta anslag. Reservanterna hava i likhet med utskottets majoritet underskrivit detta, och de ha också underskrivit följande passus: "Förhållandena te sig enligt utskottets förmenande annorlunda nu, och det allmänna prisfall, som redan inträtt, synes utskottet mana till undersökning, huruvida icke statens understödande verksamhet i detta liksom i andra motsvarande fall kan minskas eller helt upphöra." Reservanterna hava dessutom i likhet med utskottets majoritet anført följande punkt: "Det kan ifrågasättas, huruvida en institution av det slag som den förevarande, vilken står under hägn av en donationsstiftelse av Nobelstiftelsens mått, över huvud skall behöva för sitt uppehållande anlita den för så många andra kulturändamål strängt anlitate statsbudgeten."

När nu reservanterna äro överens med utskottets majoritet beträffande dessa punkter är det litet underligt, att reservanterna kunna komma till det slut, att man ändå bör bevilja samma summa som föregående år. Jag tycker, att det i detta fall är lämpligare att ställa sig på utskottets sida och så småningom få ner summan, samtidigt som man säger ifrån till Nobelstiftelsen, att anslaget inom en längre eller kortare tid måste upphöra. Detta är nog bättre att som övergångsanslag giva halva summan i år och sedan avskriva det hela till ett annat år.

Herr greve och talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen, dels ock på godkännande av det förslag, som innehölls i herr Widells vid punkten anförda reservation; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på godkännande av herr Kvarnzelius' m. fl. reservation vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav, och sedan till kontraproposi-

tion därvid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till svenska akademien's Nobelbibliotek.

(Forts.)

Den, som godkänner den av herr Kvarnzelius m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 8 A punkten 60 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 64.

Punkten 61.

Kungl. Maj: t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till kungl. operan, nu 150,000 kronor, med halva beloppet eller 75,000 kronor.

Om den statsunderstödda teaterverksamheten.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft tre inom första kammaren av herr *K. J. Ekman* väckta motioner (nr 2, 7 och 49), i vilka hemställts,

i motionen I:2, att riksdagen ville, för bifall till det av Kungl. Maj: t i statsverkspropositionen äskade anslag till de kungl. teatrarne, uppställa såsom villkor:

dels att hela den statsunderstödda teaterverksamheten från och med spelåret 1922—1923 sammanfördes till operabyggnaden vid Gustav Adolfs torg, som sålunda bleve gemensam för såväl sång- som talscenen, och att i samband därmed vidtoges de inskränkningar och besparingar i driftkostnaderna, som genom en sådan sammanslagning bleve möjliga; dels ock att genom Kungl. Maj: ts försorg utredning skyndsamt verkställdes, huruvida icke kungl. dramatiska teaterns byggnad vid Nybroplan skulle kunna, efter teaterverksamhetens nedläggande därstädes, upplåtas till kungl. musikaliska akademien för dess undervisningsverksamhet och övriga behov;

i motionen I:7, att, därest de i motionen I:2 framställda yrkanden med avseende å det av Kungl. Maj: t i statsverkspropositionen begärda teateranslaget av riksdagen i huvudsak bifölles, tiden för sammanslagningen av de kungl. teatrarnas verksamhet måtte bestämmas till början av det spelår en sådan sammanslagning med hänsyn till gällande kontraktsbestämmelser tidigast kunde ske; samt

i motionen I:49, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj: t anhålla — såsom ett ytterligare villkor för beviljande av det utav Kungl. Maj: t i statsverkspropositionen begärda anslaget till de kungl. teatrarne — att Kungl. Maj: t ville skyndsamt låta verkställa en allsidig utredning, på vad sätt kostnaderna i allmänhet för teater- och konsertverksamheten vid nämnda teatrar skulle kunna nedbringas, den för denna

Om den stats- verksamhet ogynnsamma konkurrensen minskas och tillräckliga, stadig-
 understödda varande inkomster för verksamhetens konstnärliga uppehållande an-
 teaterverksam- skaffas.
 heten.

(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

”Utskottet vill ingalunda förneka, att de i förevarande punkt om-
 nämnda motionerna måhända kunna innebära beaktansvärda synpunkter,
 och att de frågor, som här beröras, möjligen äro förtjänta av en när-
 mare undersökning. Emellertid synes utskottet det material, som mo-
 tionären hopbragt, vara av alltför bristfälligt beskaffenhet för att på
 grundvalen av detsamma en framställning till Kungl. Maj:t skall i ämnet
 kunna göras. Då utskottet dessutom håller före, att de spörsmål, varom
 i motionerna är fråga, med uppmärksamhet följas från Kungl. Maj:ts
 sida, och Kungl. Maj:t ej lärer underlåta att, då förhållandena sådant
 påkalla, till skärskådande upptaga desamma och eventuellt vidtaga de
 åtgärder, som kunna av omständigheterna erfordras, har utskottet ej
 funnit de av motionären nu gjorda yrkandena böra föranleda någon
 riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer alltså,

a) att riksdagen må i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923
 upptaga det ordinarie anslaget till kungl. operan, nu 150,000 kronor, med
 halva beloppet eller 75,000 kronor;

b) att herr Ekman's ovanberörda motioner ej må föranleda någon
 riksdagens åtgärd.”

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! Jag
 skall icke länge upptaga kammarens tid, ty att gent emot ett enhälligt
 utskott försöka få något annat beslut torde vara tämligen lönlöst.
 Men jag kan icke i alla fall underlåta att säga ett par ord.

Det är icke varje dag, som det högvördiga statsutskottet behagar
 skämta, men då det är fråga om de kungl. teatrarna, tycks så hava
 blivit fallet. Statsutskottet anser, att den utredning jag förebragt är
 bristfull, och det är icke utan att den lilla vitsen är ganska väl funnen,
 ty hela min utredning går ut på att visa brist och söka få medel att
 om möjligt kunna bringa ned den.

Jag har bland annat yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl.
 Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa en all-
 sidig utredning, på vad sätt kostnaderna i allmänhet för teater- och
 konsertverksamheten vid nämnda teatrar må kunna nedbringas, den för
 denna verksamhet ogynnsamma konkurrensen minskas och tillräck-
 liga, stadigvarande inkomster för verksamhetens konstnärliga uppe-
 hållande anskaffas.

Nu anser statsutskottet, att det material, som förebragts till stöd
 för detta yrkande, är för bristfälligt för att kunna föranleda en skri-
 velse till Kungl. Maj:t. För det första förefaller det ganska egendom-
 ligt, att utskottet, när man begär en utredning, kan såsom skäl däremot
 anföra, att utredningen icke är fullständig. När man begär en utredning,
 skall den hava något ändamål. Det kan väl icke åligga en enskild

motionär att förebringa en fullständig utredning i en sak som denna. Jag ber att få nämna, vad det är för material, som jag förebragt och som anses så bristfälligt. För det första har jag inlämnat till statsutskottet två dryga kommittébetänkanden rörande dessa saker, det ena av år 1897 och det andra av år 1906. I dessa kommittéer suttode de mest sakkunniga personer, som funnos att tillgå på området. Åtskilliga äro nu döda, men jag tror, att de, om de hade levat, skulle blivit ganska förvånade över det underbetyg statsutskottet givit dem. Det är nog icke så farligt med bristfälligheten i detta material. Där finnes en mycket fullständig utredning angående skälen för och emot en sammanslagning av de kungl. teatrarna. Å ena sidan påvisas, vilka fördelar och olägenheter det skulle medföra att spela på en scen, och å andra sidan visas fördelar och olägenheter av att hava två kungl. scener. Vidare har jag företett styrelse- och revisionsberättelse från Dramatiska teatern för det sista året. Jag kan icke tro, att den är så förfärligt bristfälligt. Men i det fallet är den bristfull, att den utvisar en mycket stor brist i ekonomin, och denna brist går till icke mindre än över 350,000 kronor. Vidare har jag företett styrelse- och revisionsberättelse från kungl. operan; den är än mera bristfull, den visar en brist av 1,500,000 kronor. Alltså uppgår bristen i verksamheten för sista spelåret för de bägge kungl. teatrarna till ett belopp av icke mindre än 1,852,000 kronor. Vidare har jag företett styrelse- och revisionsberättelse för sistförflutna spelåret från kungl. teatern i Köpenhamn, där man spelar på *en* scen. Där finnes också en betydande brist, men den är dock icke mindre än 300,000 kronor lägre än bristen vid våra kungl. scener. Det anser väl statsutskottet för småsaker, men jag tycker, att om man skulle kunna spara in 300,000 kronor om året, så vore därmed icke så litet vunnet.

Vill man emellertid undersöka, huru nämnda brist vid våra kungl. scener uppkommit, kan man icke undgå att stanna vid de oerhörda belopp, som utbetalas i löner till personalen. Om man spelar på *tvänne* scener, blir det i vissa fall nödvändigt att utbetala till personalen det dubbla mot om man blott spelar på en scen. I de kommittébetänkanden, som jag företett, är i detalj redogjort för, vilka befattningar skulle kunna förenas, ifall man ville sammanslå de kungl. teatrarna, och vilka besparingar som skulle kunna göras i övrigt. För närvarande gå lönerna vid de bägge teatrarna till 3,014,918 kronor för det sista spelåret. Det är en oerhört stor lönesumma. För den summan skulle kunna uppehållas icke mindre än åtta—tio av våra största centrala ämbetsverk. Man må betänka, huru det granskas och prutas på varje krona, som anslås till tjänstemännens löner — att icke tala om understöd åt fattiga pensionstagare eller personer, som skadats i statens tjänst. Men här få miljonerna rulla; när det gäller teatrarna, frågar man icke efter vad man betalar. Under pressdiskussionen framkom, att en artist vid en av de Ranftska teatrarna hade en lön av 18,000 kronor om året. Det är denne väl unnat, men jag tror icke, att herr Ranft betalar mer än de kungl. teatrarna utan snarare mindre. Jag

*Om den stats-
understödda
teaterverksam-
heten.
(Forts.)*

Om den stats-
understödda
teaterverksam-
heten.
(Forts.)

tycker, att en undersökning vore ganska väl på sin plats, enär dock det allmänna får släppa till huvudparten av det som går ut för de kungl. teatrarnas underhåll. Själva det direkta anslaget är icke mer än 150,000 kronor, men genom de lotterier, som beviljas av regeringen, gå miljoner från svenska folket till detta ändamål, och detta är så mycket förhatligare, som ju konsten på senare tid sjunkit betydligt. Det fordras nämligen en undersökning i botten, så att man kommer till rätta med huru verksamheten skall kunna uppehållas på ett konstnärligt och varaktigt sätt vid de kungl. teatrarna, utan att man skall behöva tillgripa för ekonomiens skull sådana föraktliga utvägar att skaffa penningar som de pjäser man nu giver. Jag skall icke uppehålla tiden längre, jag ber att få yrka bifall till min motion nr 49, vari begäres en skrivelse till Kungl. Maj:t i den riktning, jag nu angivit.

Herr Bergqvist: Den ärade motionären började med att säga, att det icke vore var dag, som det högvördiga statsutskottet behagade skämta. Vari motionären fann detta skämt fick jag icke riktigt klart för mig. Men jag vill säga, att det icke heller är varje dag, som en motionär behagar skämta med det högvördiga statsutskottet. Om man läser dessa motioner, tre till antalet, och jämför dem med varandra, ser det verkligen ut, som om det skulle ligga litet skämt uti dem, vilket givetvis icke varit motionärens mening. Man får det intrycket, att han icke gått vidare länge och ruvat på ämnet utan att det kommit på honom tämligen plötsligt som blixten och att han då skrivit en motion, den första, med hemställan, att det skulle uppställas ett villkor för anslaget till de kungl. teatrarna, nämligen att dessa båda skulle sammanslås från och med spelåret 1923. Detta var det första steget. Sedan kommer motionären underfund med, att det kanske icke går så lätt. Det finnes nämligen ett kontrakt mellan Kungl. Maj:t och Dramatiska teatern, och detta går icke till ända förrän den 1 juli 1928, och då var det litet tidigt att uppställa villkor redan å 1923 års stat. Motionären kommer därför med en ny motion om, att tiden för sammanslagningen av de kungl. teatrarnas verksamhet måtte bestämmas till början av det spelår en sådan sammanslagning med hänsyn till gällande kontraktsbestämmelser tidigast kan ske. Men så kommer motionären att ytterligare tänka sig in i ämnet, och då skriver han en tredje motion, nr 49, däri han hemställer att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla — (märk väl) såsom ett ytterligare villkor för beviljande av det utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen begärda anslaget till de kungl. teatrarna — att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa en allsidig utredning o. s. v. Där ser det ut, som om motionären först och främst ville fasthålla det i den första motionen uppställda villkoret, som icke kan komma i fråga förrän år 1928. Därtill lägger han ett ytterligare villkor, nämligen att utredning skall ske, för att riksdagen skall kunna bevilja anslag till de kungl. teatrarna för år 1923. Jag får verkligen säga, att det låter litet grann skämtsamt. Såvitt jag vet, finnes det icke något exempel på, att man gjort ett anslag och

dess utgående beroende av en blivande utredning. Det är därför, att motionerna varit lagda så, som statsutskottet icke kunnat komma till något positivt resultat angående desamma.

Nu säger herr Ekman, att det är förunderligt, att statsutskottet kunnat komma och begära, att motionären skulle presterat bättre utredning, när han ju själv begär utredning. För det första vill jag då fästa herr Ekmans uppmärksamhet på, att utskottet icke talar om någon utredning från motionärens sida utan att utskottet endast sagt, att det material han bygger på är för bristfälligt för att kunna läggas till grund för en framställning till Kungl. Maj:t. För det andra måste observeras, att motionären icke blott begär utredning såsom sådan utan framställt begäran om utredning *såsom villkor för anslaget* till de kungl. teatrarna för år 1923, ett villkor som näppeligen kan uppställas på grundvalen av det förebragta materialet. Beträffande åter själva ämnet, själva tanken, som ligger bakom motionerna, tycker jag verkligen, att utskottet givit motionären mycket stort erkännande, och jag anser, att motionären borde vara utskottet tacksam för det erkännande utskottet givit honom. Om Kungl. Maj:t finner en sådan sammanslagning vara önskvärd, lärer väl också Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder därför. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om den statsunderstödda teaterverksamheten.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt i fråga om vartdera momentet i förevarande punkt.

I avseende å mom. a hade annat yrkande ej förekommit, än att utskottets hemställan skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Beträffande mom. b, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr Ekman, Karl Johan, att kammaren skulle godkänna den av honom i ämnet väckta motionen nr 49 men i övrigt bifalla utskottets hemställan.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 62—101.

Av dessa lades punkterna 63, 77, 78, 81 och 89 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu föredragna punkterna hemställt bifölls.

Punkten 102.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 82,500 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligen bestämma.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker

Anslag till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan.

*Anslag till
samlingar och
laborationer
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

hemställt, att riksdagen måtte till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 71,500 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma.

Reservation hade avgivits av herrar *C. J. G. Swartz, O. U. B. Olsson* och *S. E. J. Lübeck*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr *Swartz*: Herr talman! I denna punkt ha jag och några andra ledamöter av statsutskottet anmält vår reservation. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det anslag till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan, som bör anvisas, skall beräknas efter ett belopp av 150,000 kronor för år, under det att utskottet ansett sig icke kunna gå med på, att anslaget beräknas efter mer än 130,000 kronor om året. Utöver det ordinarie anslaget på 17,500 kronor har detta extra anslag under de senare åren beviljats med ständigt ökade belopp. Det uppgick för år 1920 till 75,000 kronor, för år 1921 till 110,000 kronor och för år 1922 till 130,000 kronor. Styrelsen för tekniska högskolan ifrågasätter nu ett anslag av icke mindre än 250,000 kronor, och departementschefen har förklarat, att han väl inser nödvändigheten av att öka anslaget, på det att samlingar och laborationer må kunna tillgodoses på rätt sätt. Staten har ju på ett synnerligen storartat sätt försett tekniska högskolan med lokaler för dess undervisningsändamål och under sådana förhållanden har det synts mig och åtskilliga andra, att det icke är det rättaste och riktigaste sättet att spara, att, sedan man väl en gång fått lokalerna iordningställda, man icke ställer till disposition de medel, som ansetts behöfliga för att lokalerna skola kunna komma till rätt användning och för att den undervisning, som där meddelas på det tekniska området, må på bästa sätt kunna utnyttjas. Departementschefen har ju prutat ned anslaget från 250,000 kronor till 150,000 kronor, och statsutskottet har icke ansett sig kunna gå med på mer än 130,000 kronor även för detta året, därför att man icke gav mer i fjol och därför att man skall spara. Ja, att spara är utmärkt bra, men jag kan icke hjälpa att jag tycker, att man icke alltid sparar på det rättaste sättet. Jag vill för min del säga, att jag icke tycker det vara riktigt tilltalande att spara så, att utgifter, som man förut gjort, icke kunna tillgodogöras på fullt tillfredsställande sätt. Det är anledningen, varför jag och mina medreservanter icke kunnat instämma i det slut, vartill utskottet kommit, utan ansett, att Kungl. Maj:ts framställning i allo är väl befogad. Jag skall också tillåta mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr *Bergqvist*: Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att från Kungl. Maj:ts sida i fjol förelåg alldeles samma förslag som nu om ett anslag på 150,000 kronor, men riksdagen satte ned det till 130,000. Nu kommer Kungl. Maj:t återigen med samma äskande, och utskottet har föreslagit riksdagen att fatta samma beslut som i fjol. Jag

vill ej neka till, att ökade anslag kunna behövas för tekniska högskolan, och det erkänner utskottet också, men med hänvisning till det statsfinansiella läget har man måst hålla anslaget nere så mycket som möjligt, och man får ju även förvänta, att en anstalt sådan som den tekniska högskolan, som ändå kostar mycket pengar, under en sådan tid skall kunna draga sig fram med en något mindre utrustning än under normala tider. På grund av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
samlingar och
laborationer
vid tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 103—120.

Av dessa lades punkterna 104 och 107 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu ifrågakvarande punkterna hemställt bifölls.

Punkten 121.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 278,000 kronor.

*Anslag till
extra och vi-
karierande
ämneslärare.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst, 269,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *O. U. B. Olsson*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Det borde vara svårt att gå med på det utlåtande, som statsutskottet uppmanat riksdagen att taga, då det innehåller en motivering, som är fullständigt oriktig, samtidigt som denna motivering betecknar ett slag i ansiktet på en kår, som visserligen i det fallet, där beskyllningen riktas, ej har gjort något ont. I fråga om denna motivering stå å ena sidan Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen och se saken på ett sätt, å andra sidan står statsutskottet med sin sakkunskap och säger, att det förhåller sig på ett annat sätt, utan att statsutskottet på något sätt motiverat, hur statsutskottet har kunnat komma till den uppfattningen, att skolöverstyrelsen och departementschefen inte ha begripit denna fråga. Utskottet säger, att av den skolöverstyrelsens tablå, som departementschefen har framlagt, framgår, att läroverkslärarnes tjänstgöringstid håller sig i underkanten av den i läroverksstadgan fastslagna. Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen, som verkligen borde ha någon sakkun-

Anslag till
extra och vi-
karierande
ämneslärare.
(Forts.)

skap, säga, att denna tabell bevisar, att man av läroverkslärarne i allmänhet tager ut den tjänstgöring, som man är berättigad att taga ut av dem. Det framgår då också, så vitt jag kan se med den sakkunskap, som jag kan ha på detta område, alldeles otvetydigt, att Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen ha sett rätt. Jag har till yttermera visso granskat den detaljstatistik, på vilken skolöverstyrelsen och departementschefen bygga. Det är på det sättet, att enligt denna tabell skulle lektors och adjunkters tjänstgöringstid till synes ligga endast en halv timme i veckan över minimum. Men Kungl. Maj:t har tydligt sagt ifrån, varpå den siffran beror. Den beror därpå, att i detta timantal ej är inräknat det extra arbete, för vilket enligt just stadgan lärare skall kompenseras genom nedsättning i tjänstgöringstiden. För övrigt är det två rätt så väsentliga grupper av befattningshavare, för vilka även enligt utskottets resonemang tjänstgöringstiden ej ligger i underkanten utan ligger över vad man har rätt att fordra av dem enligt läroverksstadgan. Jag kan ej förstå, att utskottet ej har tagit någon hänsyn till de skäl, som av skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t ha framlagts i detta fall. Det är visserligen sant, att avdelningens ärade ordförande — som också är självskrivnen eforus — har en annan åsikt, och jag antar, att det är på hans auktoritet, som man här har underkänt Kungl. Maj:ts och skolöverstyrelsens påståenden och helt enkelt förklarat dem felaktiga. Jag tror emellertid, att kammaren bör taga saken under allvarligt övervägande, innan den i detta fall underskriver en så direkt missvisande framställning som den här ifrågavarande.

Det är så, att man brukar räkna med att tjänstgöringstiden plus ett skrivlag är detsamma som den i stadgan fastställda minimtiden för uppnåendet av medeltalet, det tal man bör utkräva av lärarne. Tager man denna beräkningsgrund, och det tror jag, att man gör rätt i, så visar det sig, att siffrorna för de gjorda beräkningarna, i stället för att ligga under medeltalet, komma att ligga över medeltalet. De adjunkter, som tjänstgöra huvudsakligast på gymnasialstadiet, utgöra minst 50 procent av antalet lektorer, och deras tjänstgöring är i överkanten redan enligt tabellen på det sätt utskottet läser den och dessutom hava dessa åtskilligt därutöver att göra, som berättigar dem till kompensation. Om således läroverksstadgan beträffande dessa, en tredjedel av alla lärare på överstadiet, skulle följas, så betyder det, att ytterligare extralärarekrafter skulle behövas utöver de av Kungl. Maj:t påfordrade. Ungefär samma är förhållandet beträffande extralärare med huvudsaklig tjänstgöringsskyldighet på gymnasiet, för vilka det dock ligger ännu sämre till.

När man således nu inbjuder riksdagen att underskriva ett uttalande att den tjänstgöringstid, som bör tillkomma läroverkslärarne, "ännu icke i avseende å sin omfattning uppnått önskvärd effektivitet", när man inbjuder riksdagen att fatta ett beslut på sådan grund, säger jag, är det kanske icke så värst underligt, att den kår, som det här gäller, känner det såsom en synnerligen upprörande anklagelse mot det sätt, varpå den fullgör sin tjänstgöring.

Härtill komma ännu ett par saker, som jag ber att få bringa i riksdagens åtanke. När det annars gällt att uttaga en längre tjänstgöringstid än den fastställda, så har den brukat föregås av en lönerreglering. En av de få grupper av statstjänare, som fått vänta på sin lönerreglering och som får vänta ännu, trots löfte på löfte även från riksdagens sida att det snart skulle vara färdigt, det är läroverkslärarekåren. Till denna kår säger man: "Först skola vi pålägga Eder, som vi icke nu giva den utlovade lönerregleringen, längre tjänstgöringstid, och sedan få vi se någon gång i framtiden, när vi ämna hålla vårt löfte angående lönerregleringen." Detta sätt anser jag icke precis vara riksdagen så alldeles värdigt.

Jag ber vidare att få peka på ett annat förhållande rörande samma kår, beträffande vilket riksdagen just icke har så absolut rent samvete. Det är befordringsfrågan. Riksdagen har en gång i det avseendet för över ett årtionde sedan lovat, att de skola slippa gå som extraordinarie under mera än fem år. Nu får emellertid nästan aldrig någon extralärare befordran efter endast fem års tjänstgöring.

Om vi, för det tredje, tänka på den tillfälliga löneförbättringen, så är läroverkslärarkåren den enda kår, som har ställts sämre än andra motsvarande statstjänare, också i fråga om den historien på grund av ett riksdagens löfte att lönerregleringen snart skulle komma.

Följaktligen vågar jag, i trots av att jag här står som enda reservant, hoppas, att kammaren, icke på min auktoritet, men på skolöverstyrelsens och Kungl. Maj:ts auktoritet, som böra förstå den här frågan, jag hoppas, säger jag, att kammaren dock följer min reservation. Det gäller ju icke några himlastormande belopp. Det anslag, som det här är fråga om, är i sin helhet 499,000 kronor, av vilka statsutskottet vill pruta 9,400 kronor. Det är för dessa 9,400 kronors skull på ett halvmiljonkronors anslag som riksdagen inbjudes att antaga en fullständigt felaktig förutsättning för sitt beslut, samtidigt som riksdagen därigenom riktar ett hårt slag emot en kår, som verkligen icke har förskyllt något sådant.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den ärade talaren antydde, att utskottets förslag skulle vila på min auktoritet såsom eforus, och han ansåg, att det var en svagare grund än skolöverstyrelsens auktoritet. Detta senare hade han rätt uti. Men beträffande det förra märkte jag, att det var den blivande diskussionen om eforatet som kastade sin skugga framför sig. Jag hoppas dock, att herr Olsson icke den gången skall kunna slå mynt av utskottsförslaget i den här frågan, enär det nog varit andras auktoritet än min, som dikterat utskottets ståndpunkt. För övrigt tycker jag, att herr Olsson fäktar med alldeles för stor iver och tager till för starka glosor, då han talar om "ett slag i ansiktet" på läroverkslärarkåren. Det är väl ändå för mycket sagt! Jag får säga, att jag kanske har ett lika varmt hjärta för de svenska läroverken som den ärade talaren. Vi sympatisera nog i vårt erkännande av dessas arbete

*Anslag till
extra och vi-
karierande
ämneslärare.
(Forts.)*

Anslag till
extra och vi-
karierande
ämneslärare.
(Forts.)

och särskilt beträffande läroverkslärarnes ställning, men vi skola icke blåsa upp den här frågan till alltför stora dimensioner, ty det har den verkliga icke.

Utskottet har sagt, att man skulle kunna taga ut litet mera arbete av läroverkslärarne. Det tror jag också, att man kan göra. Utskottet förmenar, att tjänstgöringen ännu befinner sig i underkanten av den stadgade maximitiden. Ja, jag vill säga, att jag varit litet tveksam, om man skulle kunna använda ett så starkt uttryck, men å andra sidan ser man nog, att flera grupper åtminstone icke hava kommit till överkanten. Lektorerna till exempel, som hava 20—22 timmars undervisningsskyldighet i veckan hava kommit till ett medeltal av 20,4. Adjunkter, som icke tjänstgöra på gymnasialstadiet, hava ända till 28 timmars tjänstgöringsskyldighet i veckan, men de hava icke kommit längre än till ett medeltal av 24,5. Extralärare, som icke tjänstgöra på gymnasialstadiet, hava också 28 timmars tjänstgöringsskyldighet i veckan, men de hava icke kommit längre än till 25,1. Under sådana förhållanden tror jag verkligen man skall kunna säga, att tjänstgöringstiden befinner sig om också icke i underkanten så åtminstone icke i överkanten.

Nu är ju den där beräkningen, att det skulle behövas 196 extra lärare vårterminen 1923, bara en beräkning, en kalkylering, ty man vet icke absolut, om de komma att behövas, men det kan ju hända, att så blir fallet. Jag skulle nog mycket gärna i själva verket ha varit med om att bevilja dessa 9,400 kronor, men det har varit denna oavvisliga sparsamhetssynpunkt, som varit bestämmande för mig. Nyss tillämpades den på tekniska högskolan, nu tillämpas den på läroverken och snart komma vi att tala om samma sak beträffande universiteten. Det är en sak, som går ut över alla institutioner i närvarande tid, så att vi icke få fatta detta, som om det skulle vara något slag i ansiktet särskilt på läroverkslärarkåren. Det är det icke!

Jag skall icke nu upptaga tiden längre, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis en i högsta grad lowvärd strävan hos statsutskottet att i dessa tider försöka spara så mycket som möjligt, men det är icke alls säkert, att man genom att spara en liten utgiftspost i penningar också verkställer en handling av verkligt god samhällsekonomi. Det finns ett gammalt ordspråk, som en smula drastiskt säger, att "snålheten bedrager visheten", och jag undrar, om icke något sådant kan inträffa, för så vitt riksdagen finner skäl att bifalla utskottets önskan att här inbespara de 9,400 kronor, som skulle behövas till avlöning åt ytterligare 6 extra lärare.

Det har av den siste ärade talaren framhållits, att det icke skulle vara alldeles säkert, att dessa extralärareplatser behövas. När man läser motiveringen i propositionen, så finner man där, att detta behov verkligen är styrkt så pass kraftigt, som man någonsin kan begära. Redan tidigare hava extralärareplatser indragits, och dess-

utom har det under det sista året tillkommit alldeles särskilda faktorer, som göra, att ett antal extra lärare ytterligare är erforderligt. Jag syftar nämligen på Kungl. Maj:ts förordning, att man i läroverken skall utsträcka undervisningstiden för ämnet franska både på gymnasiet och i realskolans högsta klasser. Det har visat sig, att denna utsträckning av undervisningstiden i franska språket betingar ett sammanlagt timantal av 231 timmar, och ensamt detta skulle alltså göra ytterligare 9 extra lärare erforderliga. Nu menar ju statsutskottet, att man skulle kunna undvara dessa extra lärare genom att tvinga läroverkens ordinarie lärare att starkare utnyttja den dem ålagda undervisningstiden. Det har visserligen nu av reservanten inom utskottet påvisats och det har även av den ärade föregående talaren medgivits, att utskottets uttryck, att man för närvarande håller sig i underkanten av den lagenliga tiden, knappast är fullt riktigt, och det är verkligen ganska långt ifrån att vara riktigt.

Jag vill till den utredning, som reservanten förebragt, ytterligare påpeka en annan mycket vederhäftig utredning, som verkställdes av lektor Wahlgren år 1920 och som finnes att läsa i "Tidning för Sveriges läroverk". Han stöder sig därvid på material, som han hämtat från läsåret 1918—1919. Till att börja med fastställer han, att det normala timtalet för adjunkter på mellanstadiet bör vara 26 timmar i veckan plus ett skrivlag, och det bör observeras, att nuvarande statsutskottsledamoten, dåvarande ecklesiastikministern, herr Rydén, också har ansett detta vara det normala timantalet. Där befinner sig således herr Wahlgren i samklang med åtminstone en statsutskottsledamot. Han visar vidare, att han under den period, som det nu gäller, visserligen hade erhållit en siffra för nederstadiet, som understeg den normala siffran för timantalet så, att 107 timmar skulle kunna inbesparas, men å gymnasialstadiet hade man i stället till och med hållit sig över överkanten. De, som hade att undervisa på gymnasiet, adjunkter och lektorer, hade nämligen icke överskridit det normala utan även maximumtimantalet med 179 timmar. Det är således så långt ifrån, att läroverkslärarna under denna tid skulle hava hållit sig i underkanten av sin tjänstgöringsskyldighet, att de tvärtom med 72 timmar överstigit denna tjänstgöringsskyldighet, totalt sett. Jag vet dessutom ur tillförlitlig källa, att sedan den tiden detta förhållande ingalunda har ändrats nedåt utan tvärtom uppåt, och därför anser jag, att kammaren kan känna sig övertygad om att utskottets motivering, där det säges, att läroverkslärares tjänstgöringsskyldighet icke vederbörligen utnyttjas och att den håller sig i underkanten, är fullkomligt oriktig.

Jag skulle dessutom vilja säga några ord om de följder, som ett sådant tillvägagångssätt som det här föreslagna skulle kunna få beträffande undervisningen vid läroverken. Om vi tänka oss ett läroverk, där man utnyttjat de ordinarie lärarnas undervisning så långt man kan, men där man icke av riksdagen fått behövliga extralärare — vad skall denna skolas rektor göra? Han har bara två medel, med vilka han kan möta den alltjämt oförminskade tillströmningen av lärjungar:

Anslag till extra och vikarierande ämneslärare.
(Forts.)

*Anslag till
extra och vi-
karierande
ämneslärare.
(Forts.)*

det ena, att avvisa godkända och begåvade lärjungar, och det andra, att öka antalet parallellavdelningar, så att det överstiger det antal, som i läroverksstadgan föreskrives. Båda dessa utvägar hava redan använts under de senare åren, ty extralärarebristen har varit konstant under denna tid, och detta har varit till stort förfång för läroverken.

Jag kanske kan få nämna något om mina egna erfarenheter härvidlag. Vid det läroverk, där jag tjänstgör, har jag till exempel under de två sista åren i ett sådant ämne som engelska måst arbeta med parallellavdelningar i fjärde och femte klasserna, med 39 pojkar i varje, medan det högsta tillåtna antalet är 35. Den som har en aning om vad det vill säga att under dylika förhållanden arbeta i ett sådant ämne på detta stadium, måste förstå, att undervisningsresultatet blir lidande därav även om man gör sitt bästa.

Det har också av överstyrelsen påpekats, att det under läsåret 1920—1921 var icke mindre än 131 klasser eller avdelningar, som hade övertaligt antal elever, och under höstterminen 1921 hade man i 43 läroverk, alltså mer än hälften av samtliga läroverk, övertaligt elevantal i 99 olika klasser. Jag har också i det kollegium, som jag tillhör, fått vara med om att avvisa begåvade och fullt godkända lärjungar, kommande från den värmländska landsbygden, därför att man icke haft någon plats åt dem i dessa överfyllda avdelningar, och jag måste fråga, huruvida kammaren anser, att Sveriges land är betjänat med att dessa begåvade lärjungar uteslutas från läroverken, medan däremot åtskilliga lärjungar, som man utan saknad kunde avvara, måste behållas kvar, därför att man icke kan avvisa dem.

Jag tror, att alla här måste medgiva, att här påtalade förhållanden äro till stort förfång för undervisningen, och att det icke gärna kan vara riksdagen värdigt att företaga åtgärder, som direkt skada undervisningen i våra statsläroverk och som motverka dessa läroverks ändamål. Det begärda anslaget är dessutom så blygsamt tilltaget som gärna är möjligt. Skolöverstyrelsen har tänkt sig den billigaste sorten av extra lärare. Och jag tror därför, att kammaren skulle med alldeles ovanligt gott samvete kunna gå med på Kungl. Maj:ts och reservantens yrkande härvidlag.

Jag ber att på dessa grunder få yrka bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Det är obestridligt så, att trängseln vid de allmänna läroverken är ganska stor och att tillströmningen av elever är större, än skolan kan mottaga. Man kan ju säga, att dessa elever, som icke kunna mottagas vid läroverken, kunna hänvisas till folkskolan, men icke heller denna skola saknar tillgång på elever, också den har för mycket därav, och icke heller där får man gratisundervisning åt barnen.

Man kan i viss mån säga, att de merutgifter, som man här tager upp för läroverken, i viss grad motvägas av motsvarande lättnad för folkskolan.

Beträffande utskottets påstående att läroverkslärarnas krafter icke skulle utnyttjas tillräckligt, och att deras tjänstgöringstid skulle hålla sig i underkanten av vad gällande läroverksstadga föreskriver, måste jag medgiva, att jag saknar den överblick över förhållandena i landet i dess helhet, som vore önskvärd för att kunna yttra mig i den saken, men det vill jag säga att, så långt min kännedom och erfarenhet i detta avseende sträcker sig, förhållandet är det alldeles motsatta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Olssons reservation.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes av herr *Olsson, Oscar*, i anledning varav uppattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 36.

Punkterna 122—131.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 132.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken finge, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befriades, dels ock för understödjande efter Kungl. Maj:ts beprövande av biblioteks- och materiellkassorna vid allmänna läroverk anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat bland annat:

”Utskottet, som behjärtar behovet av en förbättrad och ändamålsenlig undervisningsmateriell samt till fulla uppskattar de svårigheter,

Anslag till extra och vikarierande ämneslärare.
(Forts.)

Om statsbidrag till allmänna läroverks materiellkassor m. m.

Om statsbidrag till allmänna läroverks materiellkassor m. m.
(Forts.)

som för läroverken möta i avseende å möjligheterna att anskaffa denna materiell, anser, att ett bidrag av statsmedel för ändamålet är synnerligen behöfligt. Dock finner utskottet, i likhet med departementschefen, det vanskligt att göra några beräkningar härutinnan för en längre tid framåt. Utskottet anser sig därför endast böra räkna med ett engångsanslag av 40,000 kronor för ändamålet, varav för förra halvåret 1923 bör anvisas ett belopp av 20,000 kronor. Utskottet förutsätter därvid, att understöd allenast utgår till de allra mest behövande läroverken.

Utskottet hemställer, att riksdagen må

a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj: t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

b) för understödjande efter Kungl. Maj: ts beprövande av biblioteks- och materiellkassorna vid allmänna läroverk bevilja ett anslag av 40,000 kronor och därav anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom reservationsanslag ett belopp av 20,000 kronor."

Enligt vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *N. A. Nilsson, C. P. V. Nilsson, J. L. Widell, C. G. Ekman, E. A. Hallin, I. Bergman, P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd och *G. A. Johanson* i Hallagården ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

"Behovet för läroverken — — — — första halvåret 1923.

Med hänsyn till av riksdagen förut i denna fråga gjorda uttalanden finner utskottet det betänkligt att tillstyrka direkt statsanslag till nu ifrågavarande ändamål, och detta så mycket mer som under nuvarande förhållanden man i stället bör söka undvika i görligaste mån att med nya, årligen återkommande utgifter belasta statsbudgeten. Än betänkligare finner utskottet det vara att slå in på denna väg, medan ännu skolkommissionens utredningsarbete pågår, då man härunder säkerligen ej lämnar hithörande förhållanden obeaktade. Då utskottet således finner det vara vanskligt för staten att ikläda sig några garantier i förevarande avseende, har utskottet, som väl inser behovet av förbättrad materiell, ansett, att en tillfällig hjälp i berörda hänseende kan vinnas genom att för nästa treårsperiod maximibelopp för ifrågavarande terminsavgifter sättes till 15 kronor.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må

a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj: t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 15 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

b) avslå Kungl. Maj: ts förslag i vad detsamma avser anvisande av anslag för understödjande av biblioteks- och materiellkassorna."

Herr *Ekman, Carl Gustaf*: Jag tror, att om man vill

uttala något totalomdöme om det sätt, varpå åttonde huvudtiteln behandlats av statsutskottet, så kan man säga, att denna behandling utmärkts av ett långt gående tillmötesgående. Det är ytterligt små beskärningar, som ifrågakommit, och trots att ju utskottet måst behandla denna huvudtitel som alla andra under trycket av den nuvarande hårda ekonomiska situationen, så har man otvivelaktigt sökt sträcka sig så långt i medgivanden som möjligt varit.

Om statsbidrag till allmänna läroverkens materiellkassor m. m.
(Forts.)

I den nu föredragna punkten hemställer Kungl. Maj:t — och utskottets flertal har i det fallet följt Kungl. Maj:t — att man skulle, förutom en förlängd giltighetstid av hittillsvarande bestämmelse rörande terminsavgifter för biblioteks- och materiellkassorna, till de allmänna läroverken anslå för anskaffning av materiell ett belopp av 20,000 kronor. Det är första gången, som ett anslag av denna art ifrågakommer, och det gäller sålunda att här alldeles särskilt pröva, huruvida tillräckliga skäl kunna anses föreligga att under den nuvarande situationen börja bevilja statsmedel. För egen del har jag efter prövning av allt, som blivit inom utskottet anfört i denna fråga, kommit till det resultat, att tillräckliga skäl för ett bifall *icke* föreligga.

Man har under de senaste åren successivt höjt dessa kassors inkomster genom att höja övergränsen för de avgifters belopp, som få avkrävas eleverna vid läroverken. 1911 höjdes detta belopp från 4: 50 till 7 kronor, och 1919 höjdes beloppet till 10 kronor, i sistnämnda fall givetvis med åberopande av, att materialerna fördyrats mera än vad den höjda elevavgiften innebar, och att sålunda dessa hittills verkställda ökningarna icke medförde ökade möjligheter till materiellanskaffning. Jag medgiver, att det var ett riktigt resonemang, som fördes vid den tiden. Men även om sålunda de ökningarna av elevavgifterna, som hittills blivit beviljade, icke medfört en ökad materielltillgång, så förefaller det dock, att för närvarande och med det prisfall, som man jämväl på det området har att räkna med, verkligen ökad möjlighet till dylik anskaffning *nu* kan komma att föreligga. Och att vid dylikt förhållande — just i sammanhang med, att en lättnad inträder — också börja att slå in på att bevilja direkta statsanslag, det har ett antal ledamöter av statsutskottet icke ansett vara möjligt och lämpligt. I stället var man inom utskottet inne på den vägen, att man skulle här, öka elevavgifterna, och reservationen, sådan som den föreligger vid utskottsbetänkandet, upptager ju också ett dylikt förslag. I samma ögonblick emellertid, som detta yrkande, först framställt som alternativ inom avdelningen, icke vann majoritet, så torde frågan ligga så, att proposition ej torde kunna framställas på reservationen, sådan som den föreligger. Jag skall därför — vartill jag sedermera återkommer — be att få framställa ett förändrat yrkande, som avviker från reservationen.

Jag vill emellertid, innan jag går in på det, säga, att jag tror det vara nödvändigt, att man med mycken varsamhet tillämpar den alltjämt omkring sig gripande tendensen att överflytta utgifter av all möjlig art på det allmänna och statsverket. Den enskilde kan visser-

Om statsbi-
drag till all-
männa läro-
verks materi-
ellkassor
m. m.
(Forts.)

ligen varje gång en sådan överflyttning sker känna den som en befrielse och en lättnad, men jag tror, att det i alla fall är skäl, att man börjar på att närmare undersöka riktigheten av det resonemanget. Jag kan förstå, att man trodde därpå, särskilt från de mindre inkomsttagarnes sida, så länge som man räknade med ökad möjlighet att i högre grad beskatta den högre inkomsten; men i den mån den möjligheten är utnyttjad så långt som det sig göra låter och det sålunda nu är fråga om att tillföra statsverket ökade inkomster genom höjda indirekta skatter m. m. dyl., så förefaller det mig, som om skattedragarna av alla kategorier ha anledning att vid varje förhöjning av statsutgifterna fråga sig, om tillräckliga skäl därtill föreligga. Jag vågar för min del göra gällande, att på denna punkt ej tillräckligt starka skäl blivit förbragta. Och då nu som sagt jämväl reservationen i fråga om de förut utgående höjda avgifterna — som man, när man tidigare behandlade denna fråga, ansåg ej skulle behöva utgå i fortsättningen, utan att man skulle kunna endast temporärt behöva anlita den — förutsätter, att de skola i fortsättningen utgå, så förefaller det mig, som om de mest skriande behoven skulle bli även genom ett bifall enbart till reservationen tillgodosedda. Visst kan man söka påpeka, att det är önskvärt, att man får förbättrad materiell, det förstår jag mycket väl. Men det är ju dock nu sådana tider, att man i många fall får avstå från vad som är önskvärt och nöja sig med vad som är nödvändigt; och jag tror, att om det sker, så kan man stanna vid ett bifall till det yrkande, som jag nu tillåter mig framställa. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen sådan som den föreligger på sidorna 119 och 120, men med den ändring för det första, att vad som på sid. 120 i motiveringen säges från och med: "Då utskottet således — —" strykes och ersättes med följande uttalande: "Däremot finner sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, att i fortsättningen terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna utgår med samma belopp, som för närvarande gälla." Och för det andra, att i klämman i a)-stycket siffran "högst 15" utbytes mot "högst 10", och att alltså punkten skall lyda sålunda: "(att riksdagen må a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias". Däremot skulle b)-stycket i reservationen medtagas i oförändrat skick. Jag hemställer, herr greve och talman, om bifall till ett så formulerat yrkande.

Herr Bergqvist: Beträffande denna kassa, biblioteks- och materiellkassan, är det ådagalagt, att vid många läroverk medel saknas att skaffa den nödvändigaste utrustningen. Detta har kommit till synes också i framställningar, som gjorts dels från rektorsföreningen, som föreslagit, att terminsavgifterna till kassan måtte få höjas intill 20 kronor, dels också ifrån deltagarne i en modersmålslärlärokurs i Sträng-

näs, som anhållit om statsbidrag för upphjälpande av dessa kassor. Behovet är absolut konstaterat och särskilt vid de mindre läroverken. Vid de stora läroverken, där det är många elever, reder man sig någorlunda, men vid de små läroverken med färre antal elever räcka de utgående terminsavgifterna icke till för att skaffa dem behövlig materiell, att bestrida alla tryckningskostnader och att anskaffa de böcker, som man behöver i biblioteken.

Om statsbidrag till allmänna läroverks materiellkassor m. m.
(Forts.)

Det finnes två vägar att gå för att skaffa mera medel. Den ena vägen är den, att man skulle höja terminsavgiften utöver den maximigräns, som hittills gällt, nämligen 10 kronor, men den utvägen är stängd vid denna riksdag, därför att det icke föreligger någon framställning i ärendet. Den andra utvägen är, att man beviljade statsmedel för ändamålet. Den vägen står ju öppen, ty Kungl. Maj:t har gjort en framställning om ett dylikt anslag. Skolöverstyrelsen har ifrågasatt, att det skulle givas ett belopp av 200,000 kronor, som skulle fördelas på fem års tid med 40,000 kronor om året. Kungl. Maj:t har icke velat gå så långt, utan med hänsyn till, att det är omöjligt att beräkna för framtiden hur det kan komma att ställa sig låtit sig nöja med att begära ett anslag av 40,000 kronor för år 1923, därav 20,000 kronor för första halvåret. Utskottet har gått ett steg längre och sagt, att utskottet anser sig för detta ändamål icke kunna räkna med annat än ett *engångsanslag*, och detta skulle då naturligtvis behövas för att man skulle kunna fylla de allra mest framträdande luckorna i läroverkens utrustning. De läroverk, som skulle bliva delaktiga av detta anslag, skulle vara sådana, vid vilka man redan tagit ut 10 kronor eller den högsta avgiften av eleverna.

Jag skulle beklaga, ifall icke kammaren skulle vilja giva våra läroverk och särskilt de mindre läroverken denna handräckning för en enda gång. Det är sant, vad herr Ekman sade, att man skall vara varsam med att överföra utgifter på statsverket, men om detta gäves såsom ett engångsanslag, så behöver man ju icke riskera, att det skall komma åter. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i ärendet.

Herr Widell: Herr greve och talman! För min del tror jag, att det hade varit mycket lyckligt, om det förslag, som framkommit om höjning av terminsavgifterna utöver 10 kronor, hade vunnit majoritet i statsutskottet och sålunda proposition här kunnat framställas på ett sådant yrkande, ty det är nog så, som den föregående ärade talaren framhållit, att vissa särskilt smärre läroverk ha ett ganska starkt behov av ökade medel för biblioteks- och materiellkassorna. Emellertid, då nu ett sådant yrkande ej kan framställas, så måste man bestämma sig för vilken ståndpunkt man skall intaga, och då får jag för min del säga, att det förefaller mig vara väsentligt mindre betänkligheter mot att ännu ett år hålla på med dessa 10-kronorsavgifter emot att nu slå in på en fullständigt ny väg och bevilja direkta statsanslag för ändamålet. Det har under kristiden visat sig på många håll nöd-

Om statsbi-
drag till all-
männa läro-
verks materi-
ellkassor
m. m.
(Forts.)

vändigt, att staten övertagit utgifter, som tidigare icke bestritts av statsmedel, och det visar sig, att det är ytterligt svårt att i sådana fall kunna komma tillbaka till vad man måste kalla normala förhållanden. Vi ha ju nyss behandlat ett sådant fall här i kammaren. Det gällde anslag till Nobelbiblioteket. Det förklarades också först, då det beviljades, att det var en engångsutgift, såsom den föregående talaren nyss yttrade om nu förevarande anslag. Det har sedan dess gått ut under ännu ett år, och om reservanterna fått sin vilja igenom, så hade det gått ut även för framtiden. — Jag vill nämna ett annat fall. Vi ha varit nödgade under kristiden att bevilja anslag till läroverkens ljus- och vedkassor till mycket betydande belopp. Fortfarande är statsutskottet tvunget att tillstyrka anslag för detta ändamål, sedan man en gång kommit in på den vägen. Nu inbjudes riksdagen att även i fråga om biblioteks- och materiellkassorna gå in för samma princip och även här träda emellan med direkta statsanslag. Det förefaller mig synnerligen betänkligt, allra helst under nuvarande förhållanden, att fortsätta på den vägen. Och då det för närvarande ej är möjligt att göra en höjning av avgifterna, vilket jag, som jag nämnade, skulle ha ansett önskvärt, får man reda sig ännu ett år, och Kungl. Maj:t får väl till nästa riksdag, om behov då föreligger av höjning av avgifterna, komma in med proposition därom. Som saken nu ligger måste jag, herr greve och talman, instämma i det av herr Ekman framställda yrkandet.

Herr Bergqvist: Jag tror mig kunna konstatera, att herr Widell missminner sig, när han säger, att riksdagen beviljade sitt anslag på 20,000 kronor till Nobelbiblioteket såsom ett engångsanslag. Det finnes åtminstone ej något i riksdagens skrivelse i saken som uttalar något dylikt. Däremot står det här utsagt i utskottets motivering, att utskottet anser sig endast böra räkna med ett engångsanslag. Jag förmodar, att herr Widell har fått det där engångsanslaget beträffande Nobelbiblioteket från en uppgift, att det var någon, som i dikussionen hade kallat det så, men det är en sak för sig.

Herr Widell: Ja, herr greve och talman, som jag i det anförande jag höll om Nobelbiblioteket nämnade, så utgick jag just från ett anförande, som en av huvudtalarna i andra kammaren höll för detta anslag, där han bestämt gjorde gällande, att det vore ett engångsanslag, på samma sätt som man nu gör gällande i föreliggande fråga. Vare sig man säger, att det är ett engångsanslag eller ej, så har det en stark tendens att komma igen. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till herr Ekmans yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr Ekman sade, att han ville vara med om att bevilja vad som vore oundgängligen nödvändigt. Vem skall bestämma vad som är oundgängligen nödvändigt? Är det läroverkslärarna, Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen, som skola anses ligga inne med någon kompetens i den frågan, eller skola vi här i kammaren

vara berättigade att underkänna den sakkunskap, som dessa sitta inne med? Faktum är, att materiellen befinner sig i ett sådant tillstånd, att vi vid våra relativt dyrbara läroverk ej kunna giva den effektiva undervisning, som man har rätt att fordra vid ordentligt underhållna läroverk. Det är en egendomlig sparsamhet att ha dyrbara skolor och så utnyttja dem på ett mindervärdigt sätt. Jag tror ej, att de 40,000 kronor i engångsanslag, som det här är fråga om, kunna tillfredsställande fylla det behov, som föreligger, men det är alldeles givet, att det blir effektivare och bättre resultat i den mån som man har en mera tillfredsställande materiell.

Om statsbidrag till allmänna läroverks materialkassor m. m.
(Forts.)

Så förstår jag ej riktigt herr Widells resonemang, när han talar om, att han är fullständigt på det klara med, att de smärre läroverken visserligen ha — som han uttryckte sig — ”svårt att reda sig”, vilket är ett ganska mildt uttryck, men att de skulle hava hjälpts genom höjning av terminsavgiften. Vid de smärre läroverken spela terminsavgifterna på grund av det lilla lärjungeantalet ej någon så dominerande, någon så stor roll, att läroverken skulle ha möjlighet att skaffa sig den materiell, som också herr Widell anser vara oundgängligt nödvändig för en effektiv undervisning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den senaste talaren ironiserade något över, att man från reservanternas sida här propulerade att få bedöma vad som vore nödvändigt, och detta då i viss motsats till vederbörande fackmyndigheter. Ja, det är ju dock så, herr Olsson, att vi få nu vara med om litet var att gång på gång för riksdagens del avstyrka och avslå vad man från fackmannahåll betecknar som nödvändigt. Det är ju dock så, att man ensamt i riksdagen kan våga emot varandra dylika fackmannanspråk och försöka bilda sig en uppfattning om, vilka som skola erhålla företrädet. Detta vägande kan, såvitt jag förstår, ej verkställas på något annat håll än inom riksdagen, och då få vi försöka oss på det så gott vi kunna, vi som syssla med dessa angelägenheter — herr Olsson också — utan att därmed pretendera, att vi i det enskilda facket och i det särskilda fallet äro i specialkunskap jämförliga dem, som framställt äskandet. Jag tror därför, att den ärade talarens ironi var tämligen malplacerad. För övrigt, om man nu lämnar detta anslag och säger, att det skall användas vid vissa läroverk, där behovet är synnerligen stort, så måste jag säga, att när jag ser på de grunder, som skulle vara vägledande vid beslutens fattande, så står jag i ovisshet om, vilken anvisning riksdagen därmed givit. Kungl. Maj:t yttrar i propositionen, att vid fördelningen av statsanslaget skulle understöd utgå endast till sådant läroverk, i vilket hela den medgivna maximiavgiften till biblioteks- och materiellkassorna, 10 kronor, uttages av lärjungarne. Nu är det uppenbart, att om man tar denna grund, det mycket väl kan inträffa, att de mest behövande läroverken därigenom icke komma att erhålla materiellanslag. Det kan också tänkas, exempelvis, att man vid ett läroverk, där man uttagit 10 kronor

Om statsbi-
drag till all-
männa läro-
verks materi-
ellkassor
m. m.
(Forts.)

som normalavgift, dock lämnat befrielse i så stor omfattning, att man över huvud taget uttagit från elevkåren en mindre avgift än man gjort i ett läroverk, där den åsatta avgiften varit lägre, men där man lämnat befrielse i mindre omfattning. Nu har utskottet för sin del, såvitt jag förstår, ej gjort sig solidariskt med Kungl. Maj:ts uppfattning i det avseendet utan sagt, att det "förutsätter", att "understöd allenast utgår till de allra mest behövande läroverken". Innebär det ett avstånds-tagande från Kungl. Maj:ts grunder eller ej? Därom vet man ingenting. Även i detta avseende lämnar det föreliggande förslaget, såvitt jag förstår, skäl till anmärkning. Och dessutom, herr biskop Bergqvist, tror jag, att det är synnerligen riskabelt att på den här punkten våga garantera nu, huruvida det är ett engångsanslag eller ej, som man här begär. Jag är övertygad om, att därest man får tillgång till statsmedel på ett område, där man kan, på sätt som här är fallet, utnyttja dessa medel, så blir det vi nu bevilja endast början till ett permanent anslag. Och då, enligt vad jag nu anfört om situationen i övrigt, det måste iakttagas en synnerlig varsamhet i fråga om dylika anslag, så ber jag att få vidhålla mitt yrkande. Ett liknande yrkande kommer också att av reservanterna i andra kammaren framställas därstädes.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att i fråga om den nu föredragna punkten yrkats dels att vad
utskottet yttrat och hemställt skulle godkännas, dels ock, av herr *Ekman*,
Carl Gustaf, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i
den av herr N. A. Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, dock
med den ändring, att ej mindre i mom. a) av den s. k. klämman belop-
pet "högst 15 kronor" utbyttes mot "högst 10 kronor" än även i moti-
veringen den del, som å sid. 120 i det tryckta utlåtandet började med
orden "Då utskottet" och slutade med "till 15 kronor", utbyttes mot
följande: "Däremot finner sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts
förslag att i fortsättningen terminsavgiften till biblioteks- och materiell-
kassorna utgår med samma belopp, som för närvarande gälla."

Vid sedermera enligt berörda yrkanden framställda propositioner
bifölls herr Carl Gustaf Ekmans yrkande.

Punkterna 133—233.

Av dessa lades punkterna 144, 154, 194, 223 och 225 till hand-
lingarna. Vad utskottet i de övriga nu ifrågavarande punkterna hem-
ställt bifölls.

Anslag för
nykterhetens
främjande.

Punkten 234.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till undervisnings- och
upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat
för tiden 1 januari—30 juni 1923:

dels ett förslagsanslag, högst, 35,750 kronor, att under de villkor,
som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till nedan angivna ända-
mål med högst följande belopp:

till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisnings verksamhet	kronor	10,000:—	<i>Anslag för nykterhetens främjande. (Forts.)</i>
„ underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	„	500:—	
„ främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	„	9,000:—	
„ främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	„	3,000:—	
„ främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	„	2,250:—	
„ främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—	
„ främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—	
„ främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—	
„ främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	„	3,000:—	
„ främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	„	2,250:—	
„ understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	„	1,250:—	

dels ock till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr C. G. Ekman m. fl. (nr 70) och den andra inom andra kammaren av herrar A. Sävström och J. Hedvall (nr 117), däri hemställts, att riksdagen — med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förevarande förslag — för sin del måtte besluta anvisa

dels till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskoleinspektörer och militära befattningshavare m. fl. 40,535 kronor,

dels till anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. 19,650 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på angivna grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Ekmans samt Sävströms och Hedvalls berörda motioner, i vad dessa skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

a) ett förslagsanslag, högst, 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

<i>Anslag för nykterhetens främjande.</i> (Forts.)	till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	kronor	10,000 : —
„	underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	„	500 : —
„	främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	„	9,000 : —
„	främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	„	3,000 : —
„	främjande av Sveriges nationaltempels av Tempelorden studie- och ungdomsverksamhet	„	2,250 : —
„	främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500 : —
„	främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500 : —
„	främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500 : —
„	främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	„	3,000 : —
„	främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	„	2,250 : —
„	understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	„	1,250 : —

b) till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj: t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnælius, O. U. B. Olsson, C. G. Ekman, I. Bergman, C. Johansson, J. B. Eriksson* i Grängesberg, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *C. R. Jansson* i Falun och *G. A. Johanson* i Hallagården, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

”Mot det av — — — kurser.

Visserligen skänker utskottet sitt erkännande åt den tendens att minska statsutgifterna, som kännetecknar Kungl. Maj: ts förslag i föreliggande punkt. Den fråga, det här gäller, är emellertid enligt utskottets mening av sådan betydelse för vårt folk, att sparsamhetssynpunkterna här måste träda i andra rummet, och detta så mycket mera om man tager i betraktande, att ett avbrott i förevarande upplysningsarbete kan äventyra det resultat, man genom en fortsatt utveckling på detta område hoppas ernå. Utskottet anser så starka skäl vara anförda för ett bifall till motionärernas yrkande, att utskottet vill tillstyrka detsamma.

I likhet med — — — hänseende.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj: ts förslag samt herrar *Ekman*s samt *Sävströms* och *Hedvalls* motioner, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

a) ett förslagsanslag, högst, 95,935 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj: t prövas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

*Anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskoleinspektörer och militära befattningshavare m. fl.	kronor	40,535:—
„ anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.	„	19,650:—
„ främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	„	10,000:—
„ underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	„	500:—
„ främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	„	9,000:—
„ främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	„	3,000:—
„ främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	„	2,250:—
„ främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—
„ främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—
„ främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	„	1,500:—
„ främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	„	3,000:—
„ främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	„	2,250:—
„ understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	„	1,250:—

b) till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj: t kan finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor.”

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skulle kanske inte ha besvärat kammaren med att tala i denna fråga efter de erfarenheter jag hittills har gjort i dag av det sparsamhetsnit, som vid alla och icke minst de små anslagen besjälar denna kammare, men då det här är fråga om en summa, som icke kommer att belasta budgeten, så gör jag dock ett litet blygt försök att vädja till kammaren — trots den föregående panikartade stämningen, då det gällt anslag — att gå med på den vid denna punkt fogade reservationen.

De medel, det här gäller, komma ju att utgå av rusdrycksmedelsfonden, varför det icke lär medföra några svårigheter för budgeten, att man bifaller denna reservation. Om rusdrycksmedelsfonden i någon

*Anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

liten mån skall användas för de syften, som riksdagen en gång ansett, att den bör användas för, så borde redan däri ligga ett alldeles tillräckligt starkt skäl för riksdagen att i denna punkt icke vägra att bevilja anslag till ett ändamål, för vilket riksdagen under en följd av år alltsedan rusdrycksmedelsfonden startades har lämnat sådana. Anslaget är icke heller så värst stort. Det gäller en ren folkbildningsverksamhet, samtidigt som det gäller nykterhetsupplysning. I en tid, då riksdagen beslutat en förändring av grundlagen, vilken som alla veta kommer att tillämpas för anordnande av en folkomröstning i nykterhetsfrågan, skulle det dock se litet egendomligt ut, om riksdagen avklippte ett par av de allra bästa tillfällen, som givas för meddelande av vederhäftig och objektiv kunskap just i denna fråga till ledare i nykterhetsorganisationerna och agitatorer i nykterhetsorganisationernas arbete. Om något anslag kan sägas vara aktuellt och av behovet påkallat, borde det dock i all synnerhet vara detta.

Därtill kommer ytterligare ett skäl. Riksdagen har skrivit till Kungl. Maj:t och bett om åtgärder för meddelande av vederhäftig kunskap i ekonomiska frågor. Här ifrågavarande kurser meddela just en dylik kunskap, meddelad bland annat av några av våra främsta nationalekonomer. Det vore något inkonsekvent, om riksdagen kräver åtgärders vidtagande för en upplysning i en speciell fråga och samtidigt stryker anslaget till de effektivaste kurser, som finnas just på det området.

Av dessa kurser är den ena, den större, avsedd för lärare, för att de i sin undervisning i skolorna skola kunna meddela den bästa och vederhäftigaste undervisning. Den andra kursen, den mindre, är icke mindre viktig. Det är en kurs, som sträcker sig längre än till lärarna. Jag kan förstå, att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t ansåg sig böra stryka alla specialkurser för lärare, av rent formella skäl fann sig icke kunna göra undantag för den förra av dessa kurser. Den andra kursen däremot griper djupt ned i folklagren. Det är en kurs för lantbrukare och arbetare, aktivt deltagande i det sociala arbetet i denna just nu mer än annars aktuella och viktiga fråga. Det finns några få lärare med också, men den huvudsakliga tillslutningen till denna kurs kommer från lantbrukarhemmen och från arbetarhemmen. Jag finner däri, då det samtidigt är en statens utbildningskurs för åstadkommande av så stor vederhäftighet i agitationen som möjligt i en av de viktigaste sociala frågorna för närvarande, ett ytterligare starkt skäl för att riksdagen icke bör gå ifrån de vägar, på vilka riksdagen förut i dag vandrat.

Då det således, herr talman, här är fråga om ett anslag, första gången, begärt efter en noggrann och saklig utredning beträffande en omläggning av dessa kurser på ett bredare plan, varigenom det kan garanteras deltagarna en synnerligen vederhäftig och på vetenskaplig grund fotad undervisning, så ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Det är ju icke med något lätt hjärta, man uppträder och försvarar statsutskottets utlåtande

på denna punkt, ty även jag behjärtar i likhet med reservanterna den stora nyttan och vikten av dylika kurser. Men då riksdagen lämnat andra mycket viktiga kurser utan något anslag för nästa år, skulle det förefalla litet egendomligt, om de ifrågavarande finge utgöra något undantag, då de icke hava till uppgift att utbilda särskilda lärare, som skola vara utrustade med viss sakkunskap. Det säges visserligen, att medlen skola tagas ur rusdrycksmedelsfonden, och det är ju riktigt; men det är även där fråga om medel, som staten kan behöva för andra ändamål. Särskilt när man ser, hur arbetslösheten hotar att bliva kronisk, får man nog tänka sig, att man får anlita alla medel som möjligen kunna stå till statens förfogande för att bekämpa detta onda.

Jag skall visserligen icke ingå i något vidare försvar för utskottets ståndpunkt, men när motionärerna befara, att därest dessa kurser avbrytas för någon tid, vederbörande landsting skulle bliva ovilliga att vid deras återupptagande lämna anslag, får jag säga, att jag med den kännedom jag har om landstingen är fullkomligt övertygad om att när kurserna tagas upp igen och staten lämnar anslag till dem, landstingen också komma att visa sig villiga att lämna anslag, ty även inom landstingen inser man vikten och nyttan av dessa kurser. Det är icke meningen, att de skola läggas ned för framtiden, utan det är blott fråga om ett tillfälligt avbrott på grund av det närvarande finansiella läget.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få hemställa om bifall till utskottets framställning i denna punkt.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: När jag, herr vice talman, dels väckt den motion det är fråga om vid föreliggande punkt och dels i egenskap av statsutskottsledamot tillstyrkt anslag utöver vad utskottets majoritet ansett sig kunna förorda, har jag gjort detta, därför att jag i ett dylikt anslag sett en verklig akt av sparsamhet ur hela folkets synpunkt. Om det gäller att öva sparsamhet, tror jag verkligen, att man knappast kan nå större effekt på något annat sätt än genom att förbättra folkets hälsa och öka folkets förmåga att sköta sina egna medel. I den mån man hos individerna kan skapa sparsamhet och akt-samhet samt lära dem att klokt använda sina tillgångar, i samma mån har man övat en sparsamhet, som ur nationalekonomiska synpunkter måste bliva synnerligen effektiv. Det är denna tankegång som varit vägledande för dem som här föreslagit, att det hittillsvarande anslaget på detta område icke måtte indragas.

Det är nämligen, som herrarna samtliga veta, icke här fråga om att skapa en utgift på ett nytt område, utan om att bibehålla ett anslag, som hittills utgått, och för vars nu föreslagna omfattning ligger till grund utredningar, som verkställts av de mest sakkunniga personer, Kungl. Maj:t kunnat finna för den uppgiften. Jag ber att få erinra

*Anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

Anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

om, hur denna fråga ligger. Före 1914 gällde ju den bestämmelsen, att en procent av rusdrycksvinstmedlen avsattes för upplysningsändamål. År 1914, när det allmännas ekonomiska beroende av rusdryckshanteringen begränsades och man skapade en särskild fond, som skulle upptaga överskottet, ansåg man det icke nödvändigt att fortfarande bibehålla bestämmelsen om att en procent skulle utgå, utan man ansåg, att upplysningsändamålet i fortsättningen skulle kunna tillgodoses genom direkta anslag ur denna fond. Om den gamla bestämmelsen gällt, den bestämmelse, som den konservativa första kammaren före år 1911 i detta avseende ansåg sig böra acceptera, så skulle i närvarande ögonblick hava stått till förfogande omkring en miljon kronor för upplysningsändamål. Det ansåg sig den gamla kammaren kunna giva. Nu gäller det här en kostnad för upplysningsverksamhet på omkring 60,000 kronor. Då förefaller det mig, som om det vore förvånande, om den nuvarande första kammaren skulle anse sig böra gå emot dylikt anslag.

Här i riksdagen diskutera vi exempelvis frågan om arbetslöshetsanslag med särskild intensitet och ett oerhört intresse. Det gäller ett anslag, som skall gå till de arbetslösa för innevarande år, på omkring 85 miljoner kronor. Jag ber att få erinra dem som med allt skäl lägga mycken vikt vid det anslaget, att samma år, som man räknar med ett dylikt arbetslöshetsanslag, går från samma samhällskategorier ett belopp på omkring 200 miljoner kronor till spritdrycker. För den utgiften få de samhällsklasserna intet som helst motvärde. Det enda som följer av denna utgift för dem är minskad möjlighet att förskaffa sig inkomster. Därmed skapas endast ett bottenproletariat, som har förlorat livets sista tillgång, nämligen viljan att höja sig, och som därför ligger som en black om foten på sina klasskamrater. Att i en sådan situation socialdemokratiska arbetarrepresentanter rösta mot ett anslag av denna beskaffenhet måste jag säga är förvånande, på samma gång jag måste finna det obegripligt, att regeringen ansett sig böra stryka detta anslag. Ty om man resonerar krasst ekonomiskt, lugnt och sakligt, så tror jag, att man kommer till att det här för hela folket är fråga om ett utlägg, som kommer igen och kommer igen med ränta.

Det är hela det grundläggande undervisningsväsendet på detta område, som man genom att stryka kursanslaget på en gång desorganiserar. Biskop Bergqvist trodde, att landstingen skulle komma att lämna anslag i fortsättningen, även om staten skulle indraga dessa anslag. Det tror jag inte, därför att en fortsatt verksamhet skulle förutsätta, att landstingen måste öka sina anslag, och jag tror sannerligen icke, att landstingen äro i den situationen, att de hava lättare än staten, som tar rusdrycksmedlen, att göra detta. Tvärtom blir det nog så, att, då många anse landstingsanslagen som ett komplement till statens anslag, man finner anledning att även där minska eller kanske rentav indraga sina anslag.

Nu är det ju så, att alla politiska partier förklara, att upplysningslinjen är den linje, som vi skola gå i nykterhetsfrågan. Jag står

på en annan ståndpunkt i nykterhetspolitiskt avseende än många i kammaren. När det gäller lagstiftningen, ha vi ju mycket olika meningar, men jag hade trott, att kammaren i regel stode på den linjen, att man borde gå fram upplysningsvägen. Men är det så, att man stryker dessa anslag, måste jag draga den slutsatsen, att detta är ett tal, som man, när det riktigt gäller, icke vill infria. Totalintrycket måste bli, att man icke vill gå vare sig lagstiftnings- eller upplysningsvägen. Det kan, såvitt jag förstår, icke dragas annan slutsats av ett beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Då jag tror, att, utom åtskilliga andra, verkligt goda ekonomiska skäl tala för ett bifall till den föreliggande reservationen vid denna punkt, så ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till denna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 A punkten 234, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 50.

Punkterna 235 och 236.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 237.

Lades till handlingarna.

Punkterna 238—257.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 258.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner: nr 183, angående utbyte av mark mellan kronan och ägarna av Rot-sunda gård i Sollentuna socken av Stockholms län; och nr 184, angående förkortning av tiden för vissa arrenden.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastik-departementet.

Punkterna 1—11.

Av dessa lades punkterna 3, 6 och 7 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu föredragna punkterna hemställt bifölls.

Anslag till institutions-materiell m. m. vid Uppsala universitet.

Punkten 12.

Kungl. Maj: t hade föreslagit riksdagen att till materiell m. m. för de av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna institutionerna och inrättningarna vid universitetet i Uppsala anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett reservationsanslag av 40,000 kronor, att enligt Kungl. Maj: ts bestämmande fördelas på oförmälda institutioner och inrättningar.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Trygger* och *C. A. Reuterskiöld* (nr 47) och den andra inom andra kammaren av herr *N. Edén* (nr 73), däri hemställt, att riksdagen måtte besluta att till materiell m. m. för ifrågavarande institutioner och inrättningar vid universitetet i Uppsala på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 128,328 kronor 6 öre att enligt Kungl. Maj: ts bestämmande fördelas på dessa institutioner och inrättningar.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört följande: "På sätt av utredningen i ämnet framgår, hade från universitetets sida framförts för nu ifrågavarande ändamål ett äskande å sammanlagt 128,328 kronor 6 öre. Departementschefen har emellertid räknat med, att den väsentligaste delen av angivna belopp skulle kunna täckas förmedelst medel från universitetets reservfond, varför han av statsmedel förordat en summa av allenast 40,000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet för år 1921 av riksdagen anvisats. I motionerna har under framhållande av reservfondens försvagade bärkraft upptagits det ursprungligen från universitetet äskade beloppet.

Motionärerna påvisa, hurusom beräknat är, att av medel ur reservfonden skola för år 1922 huvudsakligen täckas brister å universitetets anslag till reparationer, krono- och kommunalutskylder, brandavgifter, lantmåteri- och rättgångskostnader, till extra utgifter och tryckningskostnader m. m. Dessa brister förväntas uppgå till så betydande belopp, att vad som sedan av fonden återstår ej skulle förslå att täcka de utgifter, varom i förevarande punkt är fråga.

Vid prövning av vad i motionerna framhålles beträffande de utgifter,

som äro avsedda att utgå ur reservfonden, har utskottet ej kunnat känna sig övertygat om riktigheten av de härutinnan gjorda beräkningarna, och synes det därför utskottet vanskligt att på dessa kunna bygga en mera bestämd uppfattning om fondens bärkraft för ytterligare utgifter. Då det emellertid för utskottet blivit upplyst, att på grund av de nya skattebestämmelserna utskylderna för universitetet ökats med ungefär 40,000 kronor utöver vad som beräknats, har utskottet funnit skäl föreligga tillstyrka en ökning av det utav Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med sagda summa till 80,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågasatt framställning och ovanberörda motioner, må såsom bidrag till täckande av motsedd brist i anslagen till materiell m. m. för de av departementschefen under punkt 11 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1922 angivna institutionerna och inrättningarna vid Uppsala universitet anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 80,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på omförmälda institutioner och inrättningar.”

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! I går var det några, som resonerade om hur riksdagen i en skrivelse skulle kunna uttrycka sin mening till Kungl. Maj:t, och då kom man till det resultatet, att en viss ifrågasatt formulering skulle vara omöjlig för någon annan än för statsutskottet att föreslå. Det visar, vilken stor auktoritet statsutskottet äger i riksdagen. Det är följaktligen icke angenämt för en motionär att uppträda och yrka bifall till sin motion, när statsutskottet enhälligt har avstyrkt densamma. Emellertid får kammaren ursäktas mig, att jag anför några ord till stöd för den av mig jämte herr Reuterskiöld avgivna motionen.

Frågan rör sig om följande. Universitetet i Uppsala hade hos Kungl. Maj:t begärt ett förstärkningsanslag för sina institutioner och inrättningar till ett belopp av 128,328 kronor. Emellertid fann sig Kungl. Maj:t icke kunna eller böra begära mera än 40,000 kronor och hänvisade i prop:s motivering universitetet att från sin reservfond betäcka återstoden av behovet. Statsrådet var dock mycket tveksam. Han säger, att universitetets reservfond visat en betydlig nedgång i sin behållning under år 1921. Den har nämligen gått ned från 227,000 kronor till 82,000 kronor, och han yttrar, att man på grund av denna nedgång i behållningen måste ställa sig i hög grad tveksam, huruvida det kan vara lämpligt att för nu ifrågasatt anslag anlita denna fond, vars egentliga uppgift därigenom lätt kan äventyras. Han kommer likväl slutligen till det resultatet, att han för att icke för mycket betunga statskassan hemställer endast om ett belopp av 40,000 kronor.

Det kan ju synas, som om man, när Kungl. Maj:t har begränsat sig till 40,000 kronor och statsutskottet har höjt beloppet till 80,000 kronor, borde vara nöjd därmed i denna tid, då det ligger en enorm vikt vid att man sparar så mycket som möjligt — och det duger sannerligen icke att bara prata om sparsamhet, utan man får också någon gång tillämpa

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsa-
la universitet.
(Forts.)*

denna princip. Emellertid är det i detta fall icke alls fråga om, huruvida en viss utgift skall göras eller icke, utan alla äro ense, att denna utgift är absolut nödvändig; den måste ske. Men frågan är, huruvida den skall täckas av statsmedel eller genom universitetets reservfond, vilken enligt statuterna skall svara för åtskilliga utgifter. Till hela sin karaktär sammanhänger reservfonden med universitetets ställning av att vara icke en skola eller ett ämbetsverk utan en verklig juridisk person med egen förmögenhet. Man har sålunda, såvitt jag förstår, icke rättighet att hänvisa denna utgift till universitetets reservfond, ifall dess förmåga att tillfredsställa de förpliktelser, som åligga reservfonden, därigenom skulle äventyras. Emellertid har nu, som jag nämnde, reservfonden under 1921 gått ned till 82,000 kronor ifrån 227,000 kronor. Men så kommer ett år 1922. För detta har en approximativ beräkning skett, enligt vilken reservfonden vid 1922 års slut skulle hava en behållning av i runt tal 96,000 kronor. Skulle då från reservfonden tagas det belopp som fordras, i händelse utskottets hemställan skulle bifallas, nämligen 48,000 kronor, och dessutom ytterligare för ett ifrågasatt ändamål 16,000 kronor, skulle reservfonden gå ned till mellan 30- och 40,000 kronor. Då har man ändå icke tillfredsställt behov, som kunna yppa sig under året och som man för närvarande icke kan förutse.

Nu säger emellertid statsutskottet, att det icke tror på denna approximativa kalkyl för 1922. Utskottet säger: »Vid prövning av vad i motionerna framhålles beträffande de utgifter, som äro avsedda att utgå ur reservfonden, har utskottet ej kunnat känna sig övertygat om riktigheten av de härutinnan gjorda beräkningarna, och synes det därför utskottet vanskligt att på dessa kunna bygga en mera bestämd uppfattning om fondens bärkraft för ytterligare utgifter.» Ja, det är ju mycket tråkigt, att utskottet är så skeptiskt gentemot kalkylerna. Jag har emellertid hört mig för angående dessa kalkyler, och jag har själv deltagit i universitetets ekonomiska förvaltning under 15 år, så att jag något känner till dessa titlar. Såvitt jag kan bedöma, kan man icke komma från kalkylerna, utan de äro synnerligen sannolika. Men härtill kommer en annan omständighet, nämligen att om det är vanskligt att bedöma reservfondens ställning under 1922, så är det en absolut plikt att icke lägga på reservfonden utgifter, vilka äventyra dess förmåga att fylla sitt egentliga ändamål.

Vad som emellertid slår mig ännu mera än denna svaga motivering — med all respekt för utskottet — är, att utskottet i en annan fråga har handlat på ett helt annat sätt. Samtidigt som man för förut angivna ändamål från Uppsala begärt det belopp jag nämnde, 128,000 kronor, begärdes från Lund 114,000 kronor, som tillstyrkes utan vidare från utskottets sida. Lunds universitet har emellertid också en reservfond, och ser man på denna, finner man, att den 1921 gick in med ett belopp av 148,000 kronor, men gick ut med ett belopp av 191,000 kronor. Det är således raka motsatsen till förhållandet i Uppsala, där fonden gick ned från 227,000 kronor till 82,000 kronor. Vidare beräknas under 1922 för Lunds universitets reservfond inkomster, som äro ganska betydande.

Jag kan icke finna, att man har tillämpat samma princip i bägge fallen. I Uppsala, där reservfonden har gått ned, har man på densamma anvisat ett belopp för dessa materiellanslags förstärkande. I Lund, där reservfonden har gått upp och blivit starkare, har man givit universitetet allt vad det begärt från statsmedel. Nu är det visserligen icke så, att jag som gammal lärare i Uppsala och varmt fäst vid Uppsala universitet, vilket jag har så mycket att tacka för, skulle vilja hjälpa universitetet till en förmån genom att taga något från Lunds universitet. Långt därifrån! Jag tror, att det är fullkomligt riktigt att handla, som utskottet gjort med avseende på Lunds universitet, men å andra sidan vågar jag ifrågasätta, huruvida det kan vara riktigt att vara så sträng emot Uppsala, som utskottet varit. Statsrådet har ju själv varit tveksam, och vid sådant förhållande och som saken ligger, vågar jag hemställa till kammaren, huruvida icke kammaren skulle anse det riktigt att bifalla motionen. Det gäller här 48,000 kronor. Som jag nämnde, är det icke fråga om huruvida utgiften skall ske eller icke utan huruvida staten skall begagna sin formellt starkare ställning att från universitetet, som är en självständig rättspersonlighet, taga ett belopp, som universitetet rätteligen borde få disponera för ändamål, vilka för universitetet äro synnerligen viktiga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Bergqvist: Det är givet, att man måste skänka det största beaktande åt vad den föregående ärade talaren anfört, men jag undrar ändå, om han icke har behandlat utskottet litet orättvist. Först och främst, när han säger, att utskottet enhälligt avstyrkt motionen, så är detta icke alldeles riktigt, ty på grund av ifrågavarande motion har dock utskottet höjt anslaget med 40,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t har begärt — sålunda fördubblat den av Kungl. Maj:t begärda summan. Vidare vill jag säga, att inom statsutskottets andra avdelning, som behandlat denna motion, den varit föremål för särskilt ingående undersökning — naturligtvis med hänsyn till de framstående motionärer, som väckt den i både första och andra kammaren. Avdelningen har tillåtit sig att begära bistånd av ingen mindre än universitetskanslern, som har varit uppe och sökt för oss klargöra en del frågor, som vi icke riktigt voro inne i. Vidare hava vi kallat till oss akademiräntmästaren från Uppsala, som var uppe i avdelningen en förmiddag och gick igenom saken med oss. Nog har alltså denna motion varit föremål för all den vördsamma behandling, varav den är förtjänt. Jag beklagar emellertid, att vi ändock icke hava kunnat komma så långt, att motionen i dess helhet tillstyrkts. Det är naturligtvis den genomgående sparsamhetssynpunkten, som även här har mest göra sig gällande. Men jag vill också säga, att utskottet har trott sig kunna finna anledning att stanna vid ett något mindre belopp än av motionärerna begärts.

När utskottet har sagt, att det icke kunnat känna sig övertygat om riktigheten av de beräkningar, som framlagts i ärendet, beror det på det intryck av möjliga avvikelser vi fingo av vad akademiräntmästaren anförde, när han var uppe i avdelningen. Jag vill ock fästa uppmärksamheten

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsa-
la universitet.
(Forts.)*

Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

på att under år 1921 exempelvis har skett en nedskrivning av vissa i universitetets räkenskaper redovisade obligationslån med 103,505 kronor 79 öre. Vidare har avsatts en fond för att täcka brist, som eventuellt uppstår å de i universitetets stat beräknade inkomsterna av spannmål, penningar och persedlar från universitetets hemman samt av universitetets skogar, en fond på 100,000 kronor. Där är alltså en sammanlagd post på 203,505 kronor 79 öre, som man kan hoppas icke skola behöva få motsvarighet under år 1922. Den nämnda fonden på 100,000 kronor torde väl knappast heller behöva helt tagas i anspråk för täckande av brist å inkomsterna av spannmål etc. för ett eller två år. Såväl universitetskanslern som akademiräntmästaren ha sagt oss, att denna fond icke varit avsedd att möta uppkommande brist för ett år utan för en följd av år framåt. Man får väl då hoppas, att om reservfonden visar sig icke räcka till för de ändamål, som kunna yppa sig, universitetskanslern kan under närmaste tiden taga något ur ifrågavarande fond. I den mån sådana nedskrivningar och avsättningar av fonder icke behöva äga rum i fortsättningen, får man väl även anse, att reservfondens disponibla medel skola flöda rikligare och behållningen bli något större än som beräknats vid 1921 års slut.

Slutligen skulle jag vilja giva herr Trygger svar på ytterligare en punkt. Herr Trygger sade, att utskottet behandlat Lund mycket bättre än Uppsala, och att utskottet icke har tillämpat samma princip i avseende på Uppsala som i fråga om Lund. Men jag undrar, om denna anmärkning var riktad till rätt adressat. Det är nog icke utskottet, som har begärt en partisk handling, om någon sådan förekommit, utan det är Kungl. Maj:t. Ty beträffande Lund har utskottet endast bifallit vad Kungl. Maj:t har begärt, men beträffande Uppsala har utskottet gått till och med 40,000 kronor över vad Kungl. Maj:t äskat. Jag tror därför icke, att utskottet kan beskyllas för att hava behandlat Uppsala styvmoderligt.

Personligen får jag säga, att, därest kammaren vill bifalla motionärernas hemställan, jag icke skall på något sätt känna mig »knuffad» av detta — tvärtom — men jag anser mig i alla fall skyldig att yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Reuterskiöld: Som medmotionär i denna fråga skall jag tillåta mig taga kammarens tid ett par ögonblick i anspråk.

Jag ber då först att få rikta uppmärksamheten på att i grund och botten tyckas både Kungl. Maj:t och statsutskottet vara ytterst välvilliga mot universitetet. Vederbörande statsråd har ju förklarat, att den omständigheten, att han nu tillgriper reservfonden, beror väsentligen på att riksdagen en gång har pekat på denna väg. Och från statsutskottshåll säger man nu, att utskottet har ingalunda velat uttömma reservfonden, men eftersom Kungl. Maj:t har föreslagit, att reservfonden skall tagas i anspråk, har utskottet icke velat helt och hållet gå ifrån förslaget. Jag läser statsutskottets utlåtande i den riktningen, att vilket beslut än fattas vid denna riksdag kan universitetet hoppas, att nu ifrågavarande anslag i framtiden skola komma att utgå på annat sätt än ur reservfonden.

Jag vill dock med anledning av vad från statsutskottets sida nyss anförts säga några ord i detta ärende och därefter ett par slutord rörande den principiella synpunkten på frågan.

När statsutskottets ärade talesman säger, att utskottet höjt anslaget med 40,000 kronor, alltså med åtminstone en del av vad motionärerna ha begärt, bör detta likväl ses mot bakgrunden av det faktum, att det har blivit upplyst för statsutskottet, att på reservfonden faller en beräknad utgift av just 40,000 kronor till skatter som utgå enligt riksdagens numera ikraftträdde beslut i fråga om skattelagstiftningen. Dessa skatter voro icke förut beräknade, de skola alltså utgå ur reservfonden, och det är en ersättning för dessa, som lämnas i statsutskottets förhöjning av anslaget med samma belopp, 40,000 kronor. Men det blir icke ett spår förbättring i fondens ställning, eftersom meningen aldrig varit att icke beakta detta, utan det har lämnats obeaktat, därför att man förbisett saken. Det var det ena.

Det andra, som den ärade talaren framhöll, var, att ur reservfonden har avsatts ett belopp av omkring 103,000 kronor till nedskrivning å universitetets ägande obligationer. Ja, det är alldeles riktigt, och detta kan ju sägas vara ett egendomligt förfarande. Jag vill emellertid stryka under, att universitetet ju, såsom den förste ärade talaren i dag har betonat, har en dubbel karaktär: det är ett enskilt rättssubjekt med egen förmögenhet, och det är tillika en anstalt för statsuppgifters fyllande. Universitetet har principiellt vetenskaplig forskning till sin uppgift. Det är i denna sin verksamhet säkerställt genom Gustav II Adolfs donation. Det har en egen förmögenhet, som skall användas för denna vetenskapliga forskningsverksamhet. Nu ligger denna förmögenhet till stor del i fastigheter, framför allt i skogsfastigheter, och det kan väl tänkas, att universitetet därigenom kan få sin förmögenhet att rätt så väsentligt växa. Men den är avsedd för denna högre kulturella odling i vårt land, och det är den, som möjliggjort, att Uppsala universitet, som jag — kanske med litet för mycken självkänsla såsom medlem av detta universitet — brukar säga, dock blivit den svenska andliga kulturens centrum. Det kan icke hjälpas, att härvid är universitetets uppgift väsentligt beroende på att det har materiella medel, som det fritt kan föfoga över. Om man nu tänker på att i universitetets verksamhet också ingår att söka befrämja studierna hos de unga studenterna, icke endast till examina och levebröd utan också till ett djupare inträngande på de olika vetenskapliga områdena, så spelar det en oerhörd stor roll, att universitetet därvid har många och goda stipendiefonder. Det har universitetet också genom donationer från mångfaldiga enskilda personer under århundradens lopp erhållit. Dessa donationer är det, som universitetet värdar som sin ögonsten. Det är de, som möjliggöra, att tillfälle kan beredas den fattigaste yngling i Sveriges land att uppehålla sig vid universitetet i vetenskapligt studiesyfte, icke endast för examen. Dessa fonder ligga i obligationer. När det gäller att hålla uppe räntan på dessa fonder och att kunna utdela stipendierna med någorlunda goda och fasta belopp, som icke äro alltför

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsa-
la universitet.*
(Forts.)

mycket beroende av tidsomständigheterna, är det nödvändigt att, så långt man kan och helst när det bäst är möjligt, göra dessa fonder starka och rika. Hur skulle det gå, om man funne, att utdelningen å universitetets stipendiefonder, lagda i obligationer såsom den säkraste placeringen, bleve så ringa, att andra donatorer — vi bygga ju på att även framtiden skall giva oss sådana — tyckte donationerna vara till ingen nytta? Men om man ser, att universitetet ur synpunkten av sitt eget *och* landets intressen söker vårda dessa donationer på sådant sätt, som nu sker, så tror jag, att universitetet har gjort icke blott sin plikt utan också en god fosterländsk och kulturell gärning. Och därför menar jag, att den nedskrivning, som här har skett med universitetets egna medel, är fullkomligt befogad, när man ser den från synpunkten av universitetet såsom förvaltare av en egen förmögenhet i kulturellt syfte.

Det tredje den ärade talaren sade var, att här också har avsatts en fond på 100,000 kronor för att täcka möjligen bristande inkomster på en del antagligen för högt beräknade inkomstkällor, som tagits i anspråk i samband med statsanslagen i staten för universitetet. Han framhöll, att dessa medel icke behöfve tagas helt i anspråk på en gång. Det är alldeles riktigt, och naturligtvis kan man tänka sig, att vid behov medel i någon utsträckning kunna tagas av kanslern ur denna fond. Kanslersämbetet har på universitetets begäran avsatt dessa medel till en reserv för ett bestämt ändamål. Men, mina herrar, jag ber att få stryka under en sak. Det gäller i själva verket här icke, om universitetets reservfond, varur avsättningen skett, skall hava medel att täcka de nu ifrågavarande utgifterna för materiell, det gäller icke att se efter, om det går ihop riktigt, därest man täcker dessa utgifter med nämnda avsättningsmedel, utan det gäller framför allt, att det *ändå* skall finnas någonting kvar av fonden, och att det skall finnas *så mycket som möjligt kvar av densamma för att användas av kanslern till den vetenskapliga forskningens befrämjande*. Jag ber att få hänvisa till en punkt i Kungl. Maj:ts statsverksproposition i år, åttonde huvudtiteln — det står på sid. 18. Bland de utgifter, som där hava beräknats från reservfonden för år 1921, är även på akademiska bibliotekets konto 30,000 kronor, utgörande av kanslersämbetet beviljat belopp till inköp av dels juridisk litteratur å Hagerups bokauktion, dels norsk, dansk och finsk annan litteratur, liksom av nypersisk och indisk litteratur, ävensom av vissa handskrifter m. m. Det är just ett sådant tillfälligt behov, det är någonting, som visat sig behöfligt för vår vetenskapliga forskning, men som universitetet icke kan i varje sådant fall gå till riksdagen med, ty i riksdagen är det uppenbarligen, såsom herr Ekman för en stund sedan framhöll i en annan fråga, så, att riksdagen måste väga de olika anspråken mot varandra — och då kan just ett dylikt behov icke behöfven tillgodoses, eftersom anspråken på statsmedel äro mångahanda och ofta ur andra synpunkter mera trängande. Men har universitetet sin egen förmögenhet, har det en fast känsla av sin plikt att driva sin vetenskap och sin forskning framåt, då begagnar det i dylika fall de medel, som det har till sitt eget förfogande. Jag menar, att det är för landet ett lika stort intresse som för universitetet, att detta kan

på sådant sätt fritt röra sig med de medel, det disponerar såsom enskilt rättssubjekt ur sin egen förmögenhet.

Och så till sist, universiteten ha både en vetenskaplig forskningsuppgift och en examinationsuppgift, de ha fått uppgiften att utbilda ämbetsmän för detta rike och att pröva deras kunskaper i examina. Det är en rätt så besvärlig och många gånger vid sidan av den vetenskapliga forskningens bedrivande besvärlig och tung uppgift. Men det är en uppgift i statens tjänst på samma sätt som kommunerna hava en mängd statsuppgifter sig ålagda. Det är då rimligt, synes det mig, att båda universiteten för denna sin verksamhet för statens räkning bliva lika behandlade. En ämbetsman har sin lön, oavsett om han har egen förmögenhet eller icke. Om Uppsala universitet har en förmögenhet, som systeruniversitetet saknar i samma utsträckning, är det väl intet skäl, varför anslag till den uppgift, som staten lika ålagt båda universiteten — undervisning till ämbetsexamina — skola till det ena universitetet lämnas av statsmedel men till det andra mestadels tagas ur dess egen förmögenhet, tagas av de medel, som skola befrämja dess egentliga verksamhet och giva det möjlighet just till en starkare och rikare vetenskaplig forskning vid sidan av examinationsväsendet.

Jag vill göra ännu en jämförelse. Det finns i vår prästerliga avlöningslag en paragraf, som säger, att om till viss prästerlig tjänst donerats medel, som särskilt äro avsedda att utgöra en ökning av lönen, skall vid löneregleringen hänsyn tagas härtill, så att icke lönen beräknas, som om dessa medel ginge in i det hela. De donerade medlen skola vara och bli ett plus. Det synes mig vara precis samma sak, när det nu gäller universitetet. Uppsala universitet har denna sin enskilda förmögenhet för att kunna bättre och rikare utföra sin gärning. Är det då skäl att ur denna förmögenhet taga ett belopp, som omöjliggör eller i väsentlig grad försvårar dess vetenskapliga frihetsverksamhet?

Det har anmärkts mot Uppsala universitet, att till exempel dess handhavande av anslaget till biblioteket icke är lika sparsamt som i Lund. Nu ligger Lund närmare kontinenten än Uppsala. Vid Uppsala universitet äro också flera vetenskaper representerade än i Lund. Men det är också så, att den tid, i vilken vi leva, har krävt ofantligt mycket mera hjälp från universitetets och universitetsbibliotekets sida, därför att de enskilda icke i dessa kostsamma tider ha mäktat skaffa sig den litteratur, som krävts. Det är därför fullt förklarligt, att anslaget icke kunnat räcka.

Jag tror, att jag därmed framfört de synpunkter, som för mig äro väsentligen avgörande. Det är icke de ekonomiska. Dem kan jag i detta fall icke anlägga. Men jag måste säga mig, att de ekonomiska synpunkterna heller icke stå i strid med de kulturella synpunkter, som jag här velat anlägga och som jag tror vara fullt avgörande.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr S w a r t z: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas något egendomligt, att jag icke har antecknat någon reservation till detta statskottets utlåtande, oaktat jag varit närvarande i utskottet och del-

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsa-
la universitet.
(Forts.)*

Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

tagit i den slutliga handläggningen av ärendet. Jag vill emellertid genast från början säga, att jag i statsutskottet förklarade, att även om jag icke lät anteckna en skriftlig reservation till utlåtandet, förbehöll jag mig all rätt att i kammaren uppträda och tala för den mening jag omfattar i denna fråga. Att jag icke lät anteckna mig som reservant, berodde verkligen i viss och icke så liten mån på den känsla av missmod, som grep mig, när statsutskottet handlade detta ärende, icke så mycket i själva plenum, därför att det var vid detta tillfälle endast några få minuter kvar av ett förmiddagsplenum, som skulle sluta vid tretiden, emedan kamrarna då sammanträdde, och detta gjorde, att man begränsade sig så mycket som möjligt; det var ingen mer än jag, som där yttrade sig i frågan. Det kan ju hända, att om det hade varit möjligt att få till stånd en verklig diskussion i utskottet in pleno, utgången i utskottet — jag hoppas det till och med med visshet — hade blivit en annan än nu; det blev nu ett enhälligt tillstyrkande av avdelningens förslag. Nej, mitt inlägg i denna fråga har, såsom också av statsutskottets ärade talesman framhölls, skett inom avdelningen. Där har det beretts tillfälle såväl för mig som, efter min hemställan, för akademiräntmästaren att avgiva förklaringar. Jag må verkligen säga, att när dessa förklaringar gävo anledning till det uttalande från avdelningens sida, som utskottet sedermera gjort till sitt, nämligen att utskottet ej kunnat känna sig övertygat om riktigheten av de härutinnan gjorda beräkningarna, och vi framlagt ställningen precis som den är, så är det icke underligt, om man blev litet missmodig och tänkte som så här, att det icke tjänar någonting till vad man säger, ty det skall i alla fall gå på ett visst sätt. Det är icke första gången och det är icke första året som en fråga av denna beskaffenhet på detta område varit föremål för statsutskottets behandling, och det är icke första gången man fått höra detta uttalande. Ja, vi få beräkningar här, men de äro omöjliga att begripa. — Jag får verkligen tillåta mig att i detta fall replikera: jag är icke säker på att det beror på beräkningarna. — Så har det emellertid i detta fall gått till. Vi hörde nyss ett visst upprepande, en återklang av denna uppfattning som gjort sig gällande inom utskottets avdelning, i det uttalande, som avdelningens ärade ordförande här nyss å statsutskottets vägnar gjorde. Det är fortfarande missförstånd och en missuppfattning av förhållandena, som tycks vara omöjlig att skingra med fakta. Under sådana omständigheter vet jag icke, vad man skall gripa till för medel för att få den rätta synen på tingen att göra sig gällande. Här har nu till exempel av en talare från statsutskottets sida gjorts anmärkning på dessa hundra tusen kronor, som voro avsatta för att täcka brist, som eventuellt uppstode å de i universitetets stat beräknade inkomsterna av spannmål, penningar och persedlar från universitetets hemman samt av universitetets skogar. Det har sagts: de där hundra tusen kronorna kunna ju användas. Varför äro de avsatta? — Jag har tillåtit mig förklara, varför detta skett. Det har nämligen skett just på grund av att Kungl. Maj:t efter framställning av riksdagen på statsutskottets förslag av universitetsmyndigheterna velat inhämta beräkningar över huru man för framtiden skulle kunna tänka sig, att inkomsterna av

skogar och arrenden skulle ställa sig för att komma i större överensstämmelse med verkligheten än vad de förut i staten ingående siffrorna gäve vid handen. Det är alldeles riktigt, att dessa siffror förut varit för låga, och därför skulle det ju göras en utredning. Denna utredning gjordes år 1920 av universitetets myndigheter, drätselnämnden, skogsförvaltaren och akademifogden och allt vad de nu heta, samt underställdes också granskning av överjägmästaren Wallmo. Det ansågs därvid att de beräkningar, som där kommit till synes, vore rätt plausibla och borde kunna vara hållbara. Emellertid torde ingen i kammaren vara okunnig om, vilken ofantlig ändring det har blivit i förhållandena från 1920 på våren till 1921 på hösten och ännu mera sedan dess till den dag i dag är. När dessa beräkningar lämnades in till Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet var det meningen, att de skulle ligga till grund för en proposition till 1921 års riksdag, men Kungl. Maj:t eller departementschefen — vilken det nu var — lät denna sak ligga. Vad detta nu berodde på, vet jag icke. Emellertid trodde man, att saken skulle komma att tagas med i den stat, som uppgjordes år 1921 på hösten och tagas upp i 1922 års stat, men då fann departementschefen, att enär förhållandena blivit så mycket ändrade sedan beräkningarna uppgjorts, borde frågan återremitteras till universitetet. Det var en synnerligen stor vänlighet av departementschefen, ty det är alldeles klart, att beräkningarna voro alldeles för höga för att kunna under dessa förändrade förhållanden motsvaras av verkligheten. Emellertid visste icke akademimyndigheterna om denna sak på hösten, då de hade lämnat sina beräkningar. För att kunna stå till svars för beräkningarnas hållbarhet beslöts att avsätta 100,000 kronor för att fylla den brist, som tydligen skulle komma att uppstå, för den händelse de av de akademiska myndigheterna själva framlagda beräkningarna skulle av Kungl. Maj:t bringas inför riksdagen. Detta kan väl icke sägas vara att på något sätt söka undandraga det allmänna några medel, då man tvärtom sökt säkerställa det allmänna för att få de medel, som uppgåvos kunna från universitetets sida påfordras.

Nå, nu säges det: Ni kan väl taga och använda detta på ett annat sätt. — Ja, det är möjligt, att man kan göra i framtiden, men när? — Jo, när en ny beräkning av de från universitetets skogar och arrenden påräkneliga inkomsterna, så uppgjord att ingen säkerhetsmarginal erfordras, avlämnats samt av statsmakterna godkänts och fastställts. Men det lär icke bli förrän allra tidigast vid 1923 års riksdag. Innan sagda beräkning blivit godtagen, måste man hava denna säkerhet kvar och kan sålunda icke begagna sig av detta överskott under hela år 1922.

En sak till. Det har sagts ifrån ett håll, att universitetet icke har allenast dessa 100,000 kronor utan också 30,000 kronor, som äro lämnade till biblioteket för inköp av vissa böcker och andra litteraturalster. Man har kommit underfund med, att av dessa 30,000 kronor äro icke mer än 10,000 använda samt att 20,000 kronor alltså finnas kvar. Tag då dem, säger man. Ja, jag har svarat min interlokutör: om ni, min herre, av mig skulle få 30 kronor för att använda för något ändamål av intresse för er och jag sedermera utan att hava sagt, inom vilken tid pengarna skulle

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.*
(Forts.)

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.*
(Forts.)

konsumeras, komme och ville hava reda på, hur ni använt pengarna, och därvid fått till svar, att ni bara gjort av med 10 kronor — om jag då sade: tag hit de återstående 20 kronorna då, min vän, ni behöver dem icke, så undrar jag verkligen, vad han skulle svara. Nog vet jag åtminstone, vad jag skulle anse om mig själv, om jag föresloge någonting sådant. Men så har man på visst håll ansett att man kunde göra med avseende på denna reservfond. Vad man en gång beviljat, det måste man stå för, och det kan icke användas på något annat sätt. Med de i avseende å reservfonden under 1921 vidtagna åtgärderna är det klart, att behållningen vid 1921 års slut icke är mer än ungefär 82,000 kronor såsom av universitetets i statsrådsprotokollet återgivna beräkning framgår. Det var den ställning, som Kungl. Maj:t visste om, när petitum kom in om ett anslag på 128,000 kronor för att täcka brist på materiellanslaget under år 1922. Nå, vad ges då från Kungl. Maj:ts sida? Jo, 40,000 kronor. Vad är motiveringen? Ja, motiveringen är, såsom i protokollet anförts: visserligen är reservfonden mera ansträngd än förut, så att man bör vara försiktig för att någonting skall finnas kvar att använda för det ändamål, vartill den avsetts, och därför böra vi väl egentligen icke taga lika mycket som i fjol, men eftersom det gavs endast 40,000 kronor av vad som då begärdes, skola vi icke ge mera än 40,000 kronor i år heller. Ja, ställningen var den, att behållningen, såsom också här redan förut anförts, vid 1920 års slut var 227,000 kronor, samt att 117,000 kronor begärdes i materiellanslag och att man fick 40,000 kronor. 77,000 kronor skulle alltså betalas av reservfonden. Drar man de 77,000 kronorna från 227,000 kronor hade reservfonden i alla fall varit 150,000 kronor. Gör man samma beräkningar nu: reservfondens behållning 82,000 kronor, begärda 128,000 kronor och föreslagna 40,000 kronor, så skulle alltså 88,000 kronor betalas av reservfonden, vilket innebär att det blir en brist på 6,000 kronor, en brist, som ytterligare ökas, om man går till nästa punkt, med den del av materiellanslaget, varmed avses att täcka bristen i biblioteksanslaget eller 16,000 kronor. Således skulle det bli en brist på 22,000 kronor i stället för såsom förut en behållning av 150,000 kronor. Jag kan icke neka till att den sortens beräkningar hava väckt min förundran i ganska hög grad. Så är ännu mera fallet, när det sedan i slutet av protokollet heter, att det tagits behörig hänsyn till reservfondens ställning och att man därför icke ville taga mera än vad som här vore föreslaget. Departementschefen slutar med att säga: »Till sist vill jag allenast understryka den även av riksdagen framhållna synpunkten, att man bör vid bedömande av dessa frågor så tillse, att reservfonden ej allt för starkt beskäres, utan att reservfondsmedel i tillräcklig omfattning komma att stå till universitetskanslerns förfogande för användning i överensstämmelse med i universitetsstatuterna meddelade föreskrifter.» Det var ett uttalande, som gjordes av 1921 års riksdag just i samband med beslutet om att taga de 77,000 kronorna från reservfonden med den av mig nyss anförda effekten, att det i alla fall blev 150,000 kronor kvar.

Jag ser i detta uttalande egentligen ett utslag, som jag mycket väl förstår, av den trängsel av ärenden, som vilar på de olika statsrådets

bord, och på de motsatta intressen, som därvidlag från den ena eller andra departementschefens sida komma till uttryck. Jag räknar alltså icke så hårt med sådana uttalanden, men jag är övertygad om och måste hysa den förhoppningen, att vad som inträffat i alla fall skall visa nödvändigheten av att bättre tillgodose de krav, som med fog kunna från universitetets i Uppsala sida lika väl som från universitetets i Lund sida ställas på att hava tillgångar för att täcka sådana behov, som hittills hava av reservfundsmedel tillgodosetts. Jag är övertygad om att det kommer att bliva på det sättet från regeringens sida. Det uttalande, som nyss gjordes av ordföranden inom andra avdelningen av statsutskottet, varslade ju också om en annan förståelse och ett annat tillvägagående vid behandlingen av anslagsfrågor av denna beskaffenhet i framtiden. Jag tar fasta på det uttalande, som gjordes av statsutskottets talesman, då han förklarade att han för sin del icke skulle taga illa upp, om kammaren bifölle vad motionärerna här hemställt. Då jag icke kan finna annat än att synnerligt starka realskäl tala för bifall till denna motion, ber jag att få förena mig i det yrkande, som framstälts om bifall till motionen.

*Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitetet.
(Forts.)*

Herr statsrådet O l s s o n : Herr talman! Jag vill till en början beklaga, att jag inte varit i tillfälle att följa denna kammares förhandlingar under dagens lopp, som ju till största delen haft att syssla med den huvudtitel, som jag bär det närmaste ansvaret för. Saken har emellertid varit den, att varje punkt i denna huvudtitel denna gång behandlats ungefär samtidigt i båda kamrarna. Och vid de punkter, där jag haft behov av att säga någonting, har det i medkammaren vanligtvis inte funnits några reservanter, då jag däremot sett, att det i denna kammare alltid funnits någon, som kunnat taga upp de synpunkter, som jag annars möjligen skulle ha velat göra mig till målsman för.

Vad nu speciellt den punkt beträffar, som just nu är föremål för kammarens behandling, måste jag säga, att så långvariga och ingående undersökningar och tankeoperationer hade jag inte, när jag tog ställning till just den punkten. Det var jämförelsevis enkla ting, som jag nöjde mig med. Jag resonerade som så: siffran 128,000 kan aldrig vara en fix summa, som inte kan på något sätt rubbas, och framför allt inte en summa, som inte skulle kunna ruckas nedåt. Det var den ena synpunkten. Jag tänkte mig också, att det år som nu löper inte skulle komma att gå alldeles spårlost förbi utan att under det året vissa inkomster skulle tillfalla Uppsala universitets reservfond. Så kom härtill — naturligtvis — fjolårets anslag, som hade en viss hypnotiserande verkan på departementschefen, när det för honom gällde att taga ståndpunkt. Men jag vill också säga, att jag i närvarande stund inte är lika säker som i höstas på att jag genom mitt ställningstagande har på bästa sätt sorjt för Uppsala universitet och dess krav; och eftersom jag hör, att det här uttalats, att man inte på något sätt skulle taga illa upp en desavouering, så ber jag att få säga, att jag inte blivit ledsen alls över den desavouering, som statsutskottet berett mig och att jag med jämnmod skall bära ytterligare motgångar i denna punkt.

Anslag till
institutions-
materiell m.
m. vid Uppsala
universitet.
(Forts.)

Herr Trygger: För min del ber jag att få tacka herr statsrådet för det sista yttrandet. Man kunde ju förresten redan i statsrådets motivering läsa statsrådets sympati för att bifalla Uppsala universitets anhållan, fastän statsrådet av särskilda skäl framlade ett anslagskrav av betydligt mindre omfattning.

Jag skulle gärna velat ställa till kammarens förfogande en bok, som jag gett ut angående universitetets ekonomi och dess reservfond. För att denna bok skulle väcka uppmärksamhet, gav jag ut den såsom en röd bok, och det var utan tvivel för mig en viss uppoffring, som jag likväl gjorde på grund av mitt varma intresse för saken.

Jag vågar hemställa till kammaren, då statsutskottets talesman förklarar, att han icke skulle anse det som en desavouering av utskottet, om motionen bifölles, och herr statsrådet likaledes förklarar, att han icke skulle hava någonting emot bifall, om kammaren icke skulle vilja göra en vänlig gest mot Uppsala och bifalla motionen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 13—43.

Av dessa lades punkterna 28, 38, 40, 41 och 43 till handlingarna. Vad utskottet i de återstående punkterna hemställt bifölls.

Herr Nilsson, Nils Anton, avlämnade en av honom och herr Thulin undertecknad motion, nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tullverkets utgiftsstater för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr Enhörning avlämnade en av honom och herr Waller undertecknad motion, nr 118, angående förläggningssorten för en särskild hovrätt i Norrland.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr Nilson, Karl August, väckte en motion, nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *Wigforss* väckte en motion, nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Herr *Wallas* avlämnade en av honom och herr *Lyberg* m. fl. under-tecknad motion, nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.

Denna motion hänvisades till konstitutionsutskottet.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: År 1920 väcktes en motion i jordfrågan berörande, på sätt nedan i spörsmålet I sägs, regleringen av förhållandet mellan landsbygden och städerna, jordbruk och industri, befolkningens tillväxt och landets resurser samt de nationalekonomiska värdena och mänsklighetsvärdena (nr 184 i första kammaren). Denna framställning bifölls av riksdagen, såvitt rörde de två första punkterna, enligt följande av motionären under debatten sammanfattade yrkande, »att regeringen ville överväga, hos vederbörande ställa under debatt samt eventuellt framkomma med förslag i den alltmer brännande frågan om storstädernas tillväxt och industriens utbredning och, i vad mån samhället kunde och borde ingripa reglerande, så att nämnda tidsströmningar ej överflyglade folket, åsidosatte landsbygden och lantbruket samt skapade oövervinnliga missförhållanden». Det erinrades, att i denna hemställan ingick osynligt på visst sätt även motionens andra och tredje yrkanden.

*Begäran att
få framställa
interpellation
ang. förhål-
landet mellan
landsbygden
och städerna
m. m.*

Liksom herr *Osberg* nyligen i andra kammaren efterfrågat en riksdagsskrivelse jämväl av 1920 i ett närbesläktat ämne, har jag ansett det icke minst av tidsförhållandena påkallat att efterlysa den ovannämnda framställningen, innan den i ämbetsverken rinner ut i glömskans hav.

Det nutida nödläget har vidare föranlett mig att genom motion vid denna riksdag (nr 92 i första kammaren) föreslå en hemställan till regeringen, att den till främjande av befolkningens möjligheter till uppehälle ville på det sätt, som står till buds, stödja det genom industriens undergång på många ställen i landet framväxande behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk. Det andra tillfälliga utskottet (utlåtande nr 2) har ansett redan påtänkta ansatser, som kunde tjäna även detta syfte, vara fullt tillräckliga eller åtminstone det mesta möjliga som nu kan ifrågasättas, och detta har kammaren i dag anslutit sig till med 72 röster mot 31. Det bör vara av synnerligt intresse kunna erfara, om även regeringen delar en sådan optimism eller pessimism eller hur man vill kalla det.

Ett verktyg, som bland andra nu erfordras för mötande av de framstormande jordproblemen, är en lag om tvångsavlösning av jord på de rätta ställena från större domäner i skäliga fall. Jordkommissionen har

Begäran att
få framställa
interpellation
ang. förhål-
landet mellan
landsbygden
och städerna
m. m.
(Forts.)

ej hunnit fram dit ännu men bör väl organisera så att lagförslag kan föreläggas mycket snart. Under tiden behövs en provisorisk lag för att möta de ofrånkomligaste behoven. Socialdemokratiska riksdagsgruppen har tidigare flera gånger framlagt ett sådant förslag till omedelbart antagande av riksdagen. Det frambars av enskild motionär även år 1921 (motion nr 84 i första kammaren), och jag skulle hava väckt det även i år, om ej sjukdom förhindrat avsikten. Regeringen är emellertid oförhindrad att i nuvarande läge oberoende av den ordinarie tiden för propositionens framläggande inkomma till riksdagen med denna brådskande angelägenhet.

På grund av vad sålunda anförts vågar jag anhålla om kammarens tillstånd att få till statsministern framställa följande spörsmål:

I. Anser regeringen icke tiden vara inne att vid behandlingen av samhällsproblemen och således icke minst i *jordfrågan* gå mera till botten med spörsmålen, och uppfordrar icke tidsläget i all synnerhet till ett övervägande uti följande, av dagspolitiken väsentligen försummade spörsmål, nämligen angelägenheten att reglera:

a) *förhållandet mellan landsbygden och städerna* eller frågan om städernas, särskilt storstädernas, tillväxt skall få bero på slummen och den enskilda företagsamheten, eller

om för städernas, särskilt storstädernas, tillväxt bör sättas någon gräns, så att de ej överflygla folket, äventyra rasen genom sin onatur på många sätt samt hota en växande myckenhet människor med plötsliga utbrott av livsmedelsbrist, farsoter, trångboddhet, dyrtid och arbetslöshet;

b) *förhållandet mellan jordbruk och industri* eller frågan om den ena eller andra näringens dominerande skall få bero av slummen och den enskilda företagsamheten allenast eller

om för industrien bör sättas någon gräns, så att den ej överflyglar folket, berövar det möjligheterna till ett naturenligt levnadssätt och skapar existenser, som ständigt hotas av konjunkturner;

c) *förhållandet mellan befolkningens tillväxt och landets resurser* eller frågan

huruvida och till vilken gräns landet kan tillbörligt sörja för en växande befolknings behov av föda, kläder, bostad, värme och ljus samt särskilt

huru tillgång till jordbruk med byggnadsvirke, bränsle och ljus skall kunna tillförsäkras de nya barnskaror, som utgå ur jordbrukarhemmen och även andra;

d) *förhållandet mellan de nationalekonomiska värdena och mänsklig-hetsvärdena* eller frågan

om den materiella nyttan, uttryckt i pengar efter marknadspris, är den viktigaste faktorn i den sociala frågan, såsom tidens statskonst merendels lär, eller

om personlighetens inre utveckling, uttryckt i andliga förmögenheter, som ej äro till salu, också äro värden att beakta vid de sociala spörsmålen grundande?

II. Kan det förväntas, att den riksdagsskrivelse av år 1920, som

föranleddes av en motion om förenämnda under I angivna förhållanden, skall röna en intresserad och snar behandling?

III. Anser regeringen tilläventyrs, att särskilt det genom industriens nedgång på många ställen i landet framväxande behovet för den industriella befolkningen att kunna uppodla jord och ägna sig åt jordbruk, liksom även den jordbrukande befolkningens behov därav, är tillräckligt tillgodosett med de små föranstaltningar för skapande av nya jordbruk, som redan förberedas, eller håller regeringen i anslutning till 1920 års förberörda riksdagsskrivelse före, att det nu vill till längre sikt, större dimensioner och snabbare takt i detta arbete?

IV. Kan det möjligen förväntas, att för beredande av tillgång till den för de speciella fallen erforderliga jorden regeringen skall med hänsyn till nuvarande nödläge för 1922 års riksdag framlägga det av socialdemokratiska riksdagsgruppen tidigare flera gånger och av enskild motionär senast år 1921 för riksdagen framlagda förslaget till provisorisk lag om eventuell tvångsavlösning från större domäner av bland annat såväl redan bildade beroende jordbruk som mark till nya jordbruk?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Begäran att få framställa interpellation ang. förhållanden mellan landsbygden och städerna
m. m.
(Forts.)

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 49, 141, 155—157, 160—164, 166, 174 och 181 till statsutskottet, nr 158, 159, 170, 171 och 185 till bankoutskottet, nr 165, 183 och 184 till jordbruksutskottet, nr 167 och 188 till bevillningsutskottet, nr 169, i vad den avsåg förslaget till förordning, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet samt nr 173 och 175 till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 april 1921 om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående införande av obligatorisk hundskatt för hela riket;

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 17, med förslag angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjänte hos riksdagens kamrar och utskott; samt

Tisdagen den 21 mars.

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av bestämmelserna rörande pensionsåldern för civila befattningshavare i statens tjänst; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av delar utav Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa försäljningar från häradsallmänningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Anne-lund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, med-gav kammaren på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,38 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 143, angående vissa inrikes postavgifter; nr 172, angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.;

- nr 176, angående omorganisation av hushållningssällskapen;
- nr 177, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;
- nr 190, angående pensioner till vissa personer;
- nr 192, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne extra vaktmästaren C. G. Hultgrens minderåriga barn;
- nr 193, angående pension å allmänna indragningsstaten åt extra biträdet hos flottans pensionskassa Marie Louise Pihlgard;
- nr 195, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;
- nr 196, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;
- nr 197, angående tjänsteårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar;
- nr 198, angående bidrag till interparlamentariska unionens byrå i och för bestridande av en del av kostnaderna för interparlamentariska unionens 20:de konferens i Wien innevarande år;
- nr 201, angående pensionsförbättring åt marinintendenten av 1:a graden K. H. L. Nordström;
- nr 202, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;
- nr 207, angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar;
- nr 208, angående understöd å allmänna indragningsstaten till två änkor efter f. d. arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori;
- nr 209, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;
- nr 210, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;
- nr 212, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till dan-arv;
- nr 213, angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande;
- nr 217, angående dels vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ändrade bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst;
- nr 218, angående avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.
- nr 219, med förslag till ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;
- nr 221, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 19 augusti 1921 angående tillfällig ut-

vidgning av rätten till tullrestitution eller befrielse från tullavgift vid återutförelse av vissa fartygsmaterialier och skeppsförnödenheter;

nr 222, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgodis; samt

nr 224, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.

Justerades protokollen för den 14, 15 och 17 i denna månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de till Flyinge hingstdepå anslagna hagvaktarboställena litt. b eller Räfthagen och litt. d eller Damstorp i Malmöhus län;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av bagge å samfälld betesmark;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist vid professorn N. H. Nilsson—Ehles institution för ärftlighetsforskning.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 270, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående återförande till kronan av rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 271, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samfälliga jordbruk av tillgång till kapital, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr statsministern framställa spörsmål angående förhållandet mellan landsbygden och städerna, befolkningens tillväxt och landets resurser m. m.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 5 A och B, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—17, bankoutskottets memorial nr 17 och utlåtande nr 18 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—19.

Herr *Kvarnzelius* erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att statsutskottets utlåtanden nr 5 A och nr 5 B må uppföras sist på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölles.

Herr *Andersson, Erik*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättandet av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades greve *Wachtmeister* under fjorton dagar, räknat från och med den 20 nästinstundande april, för att såsom utsedd delegerad delta i en internationell järnvägskongress i Rom.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 143, 209, 210, 221, 222 och 224 till bevillningsutskottet, nr 172, 176 och 177 till jordbruksutskottet, nr 190, 192, 193, 196, 201, 208 och 219 till bankoutskottet samt nr 195, 197, 198, 207, 212 och 213 till statsutskottet. Propositionerna nr 202, 217 och 218 blevo på begäran bordlagda.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,24 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
